

«ҚазТрансОйл» АҚ

Шоғырландырылған қаржылық есептілік

*2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін,
тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебімен*

EY

**Building a better
working world**

МАЗМҰНЫ

Тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебі

Шоғыландырылған қаржылық есептілік

Қаржылық жағдай туралы шоғыландырылған есеп	1-2
Жиынтық кіріс туралы шоғыландырылған есеп	3-4
Ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғыландырылған есеп	5-6
Капиталдағы өзгерістер туралы шоғыландырылған есеп	7
Шоғыландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер	8-78

Тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебі

«ҚазТрансОйл» АҚ-ның акционерлеріне және «ҚазТрансОйл» АҚ-ның Директорлар кеңесіне

Пікір

Біз «ҚазТрансОйл» АҚ мен оның еншілес ұйымдарының (бұдан әрі «Топ») шоғырландырылған қаржылық есептілігіне аудит жүргіздік, әрі оған 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп, жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есеп, көрсетілген күнге аяқталған жыл үшін меншікті капиталдағы өзгерістер туралы шоғырландырылған есеп және ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп, сондай-ақ есеп саясатының негізгі ережелеріне қысқаша шолуды қоса алғанда, қаржылық есептілікке жасалған ескертпелер жатады.

Біздің пікірімізше, қоса беріліп отырған шоғырландырылған қаржылық есептілік барлық елеулі аспектілерде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың шоғырландырылған қаржылық жағдайын, сондай-ақ көрсетілген күнге аяқталған жыл ішіндегі шоғырландырылған ақша қаражатының қозғалысы мен шоғырландырылған қаржылық нәтижелерін Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (ХҚЕС) сәйкес дұрыс бейнелейді.

Пікірді білдіру негізі

Біз аудитті Халықаралық аудит стандарттарына (ХАС) сәйкес жүргіздік. Осы стандарттарға сәйкес біздің міндеттеріміз одан әрі біздің есебіміздің «Аудитордың шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін жауапкершілігі» бөлігінде сипатталған. Біз Бухгалтерлерге арналған халықаралық этика стандарттары жөніндегі кеңес (БХЭСК) қабылдаған Кәсіпқой бухгалтерлер этикасының халықаралық кодексіне (БХЭСК Кодексі) (халықаралық тәуелсіздік стандарттарын қоса алғанда) және біздің қаржылық есептіліктің аудитіне Қазақстан Республикасында қолданылатын этикалық талаптарға сәйкес Топқа қатысты біз тәуелсізбіз және біз осы талаптар мен БХЭСК Кодексіне сәйкес басқа да этикалық міндеттерді орындадық. Біз алынған аудиторлық дәлелдер өз пікірімізді білдіру үшін негіздеме ретінде болуы үшін жеткілікті әрі лайықты болып табылады деп пайымдаймыз.

Аудиттің шешуші мәселелері

Аудиттің шешуші мәселелері - біздің кәсіптік пайымдауымызға сай ағымдағы кезең үшін шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін барынша маңызды болып табылған мәселелер. Бұл мәселелер шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитіміздің контекстінде және осы есептілік туралы пікірімізді қалыптастыру кезінде қарастырылған және біз бұл мәселелер жөнінде бөлек пікірімізді білдірмейміз. Төменде көрсетілген мәселеге қатысты тиісті мәселенің аудитіміздің барысында қалай қарастырылғанының сипаты осы контекстінде келтіріледі.

Біз есебіміздің «Аудитордың шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін жауапкершілігі» бөлімінде сипатталған міндеттерді, оның ішінде осы мәселеге де қатысты міндеттерді орындадық. Тиісінше, аудитімізге шоғырландырылған қаржылық есептіліктің елеулі бұрмалану тәуекелдерін бағалауымызға жауап ретінде әзірленген рәсімдерді орындау жатады. Аудиторлық процедураларымыздың, соның ішінде төменде көрсетілген мәселені қарастыру барысында орындалған процедуралардың нәтижелері қоса беріліп отырған шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы аудиторлық пікірімізді білдірудің негізі болады.

Аудиттің шешуші мәселесі

Негізгі құралдардың әділ құны

2022 жылы Топ өзінің негізгі құралдарының әділ құнын бағалады. Топтың Қазақстан мен Грузияда орналасқан негізгі құралдары бар. 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Қазақстан мен Грузиядағы негізгі құралдар Топ активтерінің елеулі бөлігін құрайды.

Негізгі құралдардың әділ құнын бағалау кезінде пайдаланылған жорамалдар субъективтілігінің жоғары деңгейіне орай, біз бұл мәселе аудитіміз үшін барынша маңызды болып табылады деп есептейміз. Топ өз бағалауы процесінде тәуелсіз сыртқы бағалаушыларды пайдаланады.

Қазақстандағы Топ активтерінің әділ құны мұнайды тасымалдау жөніндегі мамандандырылған активтер үшін экономикалық құнсыздануға тест жүргізу шеңберінде шығынды және кірісті тәсілдерді, суды тасымалдау жөніндегі мамандандырылған активтер үшін шығынды тәсілді және мамандандырылмаған активтер үшін нарықтық тәсілді пайдалана отырып бағаланды.

Әділ құнды есептеу кезінде пайдаланылатын елеулі жорамалдарға тасымалдаудың келешек көлемдері, тарифтер, дисконттау мөлшерлемесі мен өсімнің ұзақ мерзімді қарқыны кірді.

Бағалау мақсатында Грузияда орналасқан активтер екі топқа бөлінді: «Батумский морской порт» (БМП) и «Батумский нефтяной терминал» (БНТ).

БНТ барлық активтері мен БМП мамандандырылмаған активтерінің әділ құны нарықтық тәсілді пайдалана отырып айқындалды. БМП мамандандырылған активтерінің әділ құны кірісті тәсілді пайдалана отырып айқындалды.

«БМП» активтерінің әділ құнын есептеу кезінде пайдаланылған елеулі жорамалдарға, ауытқудың болжамды көлемдері, тарифтер, күрделі және операциялық шығындар, дисконттау мөлшерлемесі және өсімнің ұзақ мерзімді қарқыны кірді.

Негізгі құралдар туралы ақпарат шоғырландырылған қаржылық есептіліктің 6-ескертпесінде ашылып көрсетілді; есеп саясатының, негізгі пайымдаулар мен бағалау мәндерінің сипаттамасы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің 4 және 5-ескертпелерінде ашылып көрсетілді.

Тиісті шешуші мәселе ретінде аудитіміздің барысында қарастырылды

Біз Топтың бағалау процесін қарастырдық, сыртқы бағалаушылардың тәуелсіздігі мен тәжірибесін бағаладық.

Кірісті және шығынды тәсілдермен бағаланған активтер үшін, сондай-ақ экономикалық құнсыздану қолданылған активтер үшін біз тәуелсіз сыртқы бағалаушылар пайдаланған бастапқы деректерді Топтың бизнес-жоспарларымен салыстырдық. Біз қолданылған болжамдарды бағалап, оларды тарихи деректермен салыстырдық. Біз Топ қолданған бағалау әдісін талдау үшін бағалау жөніндегі ішкі мамандарды тарттық.

Біз есептеулерде пайдаланылған дисконттау мөлшерлемесін және өсімнің ұзақ мерзімді қарқындарын қолжетімді сыртқы ақпаратпен салыстырдық.

Индексацияны пайдалана отырып қайта бағаланған активтер үшін біз индекстердің есептеулерін бағаладық және әділ құнды есептеу кезінде пайдаланылған индекстерді қолжетімді сыртқы ақпаратпен салыстырдық.

Тікелей шығындар арқылы қайта бағаланған активтер үшін біз негізгі бастапқы деректерді (активтердің техникалық сипаттамаларын (ұзындығын, енін, көлемін және т.с.с.), материалдардың құнын, құрылыс жұмыстарының құнын, еңбек шығындарының коэффициенттерін) Топтың ішкі техникалық құжаттамасымен салыстырдық.

Нарықтық тәсілмен қайта бағаланған активтер үшін біз бастапқы деректерді дәл сондай позициялар бойынша қолдағы нарықтық деректермен салыстырдық.

Біз әділ құн есептеулерінің математикалық дәлдігін тексердік.

Біз қаржылық есептілікте негізгі құралдарды қайта бағалау жөніндегі ашып көрсетулерді сараладық.

Топтың 2022 жылғы Жылдық есебіне қосылған басқа да ақпарат

Басқа да ақпаратқа Топтың 2022 жылғы Жылдық есебінде қамтылған ақпарат жатады, бірақ шоғырландырылған қаржылық есептілік пен сол туралы біздің аудиторлық есебіміз жатпайды. Басқа да ақпарат үшін жауапкершілікті басшылық көтереді. Топтың 2022 жылдық есеп бізге осы аудиторлық есеп берілген күннен кейін беріледі деп күтілуде.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы пікіріміз басқа ақпаратқа таралмайды және біз бұл ақпаратқа қатысты қандай да бір нысанда сенімділікті білдіретін тұжырымды ұсынбаймыз.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікке аудитті жүргізуімізге орай біздің міндетіміз бізге қол жетімді болған кезде жоғарыда көрсетілген басқа ақпаратпен танысу және бұл ретте басқа да ақпарат пен шоғырландырылған қаржылық есептіліктің немесе аудит барысында ие болған біліміміз арасында елеулі сәйкессіздіктердің болуы және басқа да ақпарат өзге елеулі бұрмалануларды қамтымайтындығы мәселесін қарастыру болып табылады.

Басшылықтың және аудит жөніндегі комитетінің шоғырландырылған қаржылық есептілік үшін жауапкершілігі

Басшылық шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ХҚЕС-ке сәйкес жасалуы және шынайы ұсынылуы үшін әрі басшылық шынайы емес әрекеттердің немесе қатенің салдарынан маңызды бұрмалануы жоқ шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау үшін қажет деп санайтын ішкі бақылау жүйесі үшін жауапкершілік көтереді.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау кезінде басшылық Топтың өз қызметін үздіксіз жалғастыра алу қабілетін бағалау үшін, тиісті жағдайларда қызметтің үздіксіздігіне қатысты мәліметтердің ашылып көрсетілуі үшін және басшылық Топты таратқысы келген, оның қызметін тоқтатқысы келген жағдайларды немесе оның мұндай әрекеттерге іс жүзіндегі баламасы болмай қалған жағдайларды қоспағанда, есептіліктің қызметтің үздіксіздігі туралы жорамалдың негізінде жасалуы үшін жауапкершілік көтереді.

Аудит жөніндегі комитеті Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігінің дайындалу процесін қадағалау үшін жауапкершілік көтереді.

Аудитордың шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін жауапкершілігі

Біздің мақсатымыз шоғырландырылған қаржылық есептілік бүтіндей адал емес әрекеттердің немесе қателердің салдарынан және біздің пікірімізді қамтитын аудиторлық есепті шығаруда елеулі бұрмалануларды қамтымайды деген ақылға қонымды сенімдікке қол жеткізу болып табылады. Ақылға қонымды сенімділік сенімділіктің жоғары дәрежесін білдіреді, бірақ Халықаралық аудит стандарттарына сәйкес жүргізілген аудит елеулі бұрмалану бола қалғанда оны әрдайым анықтайтындығының кепілдігі болып табылады. Бұрмаланулар адал емес әрекеттердің немесе қателердің нәтижесі болуы мүмкін және егер олар жеке-жеке немесе жиынтығында осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің негізінде қолданылатын пайдаланушылардың экономикалық шешімдеріне әсер етуі мүмкін деп негізделген күйде пайымдауға болса, елеулі болып есептеледі.

Халықаралық аудит стандарттарына сәйкес жүргізілетін аудиттің шеңберінде біз кәсіпқой пайымдауды қолданып, бүкіл аудиттің бойына кәсіптік скептицизмді сақтап қаламыз. Сонымен бірге, біз келесіні орындаймыз:

- ▶ адал емес әрекеттердің немесе қателердің салдарынан болған шоғырландырылған қаржылық есептіліктің елеулі бұрмалану тәуекелдерін анықтап, бағалаймыз; осы тәуекелдерге жауап ретінде аудиторлық процедураларды жасаймыз; өз пікірімізді білдіру үшін негіздеме ретінде болуы үшін жеткілікті әрі лайықты болып табылатын аудиторлық дәлелдерді аламыз. Қателердің нәтижесінде елеулі бұрмаланудың анықталмауы тәуекеліне қарағанда, жоғарыдағы адал емес әрекеттердің нәтижесінде елеулі бұрмаланудың анықталмай қалу тәуекелі, өйткені адал емес әрекеттерге сөз байласу, алдау, қасақана жіберіп қою, ақпараттың дұрыс ұсынылмауы немесе ішкі бақылау жүйесін айнала жасалған амалдар кіруі мүмкін;
- ▶ Топтың ішкі бақылау жүйесінің тиімділігі туралы пікірді білдіру мақсатында емес, жағдайларға сәйкес келетін аудиторлық процедураларды әзірлеу мақсатында, аудит үшін маңызы бар ішкі бақылау жүйесін түсінеміз;
- ▶ қолданылатын есеп саясатының лайықты сипатын және басшылық айқындаған бухгалтерлік бағалау және тиісті ақпараттың ашылып көрсетілу негізділігін бағалаймыз;
- ▶ басшылықтың қызметтің үздіксіздігі туралы жорамалды қолдану заңдылығы туралы тұжырым жасаймыз және түскен аудиторлық дәлелдердің негізінде Топтың өз қызметін үздіксіз жалғастыру қабілетінде айтарлықтай күмән туғыза алатын оқиғаларға немесе талаптарға орай елеулі белгісіздіктің бар екендігі туралы тұжырым жасаймыз. Егер де біз елеулі белгісіздіктің болуы туралы тұжырымға келетін болсақ, біз өзіміздің аудиторлық есебімізде шоғырландырылған қаржылық есептілікте ақпараттың тиісінше ашылып көрсетілуіне назар аудартуымыз керек немесе егер ақпараттың осылайша ашылып көрсетілуі лайықты болып табылмаса, пікірімізді түрлендіру керек. Біздің тұжырымдар аудиторлық есебіміз жасалған күнге дейін түскен аудиторлық дәлелдерге негізделген. Дегенмен келешек оқиғалар немесе талаптар Топтың өз қызметін үздіксіз жалғастыру қабілетінен айырылып қалуына әкеп соқтыра алады;
- ▶ шоғырландырылған қаржылық есептіліктің бүтіндей ұсынылуын, оның құрылымы мен мазмұнын бағалаймыз, оған қоса ақпаратты ашып көрсету, сондай-ақ шоғырландырылған қаржылық есептіліктің оның негізінде болған операциялар мен оқиғаларды олардың шынайы ұсынылуын қамтамасыз ететіндей етіп ұсынылатындығын бағалаймыз.
- ▶ шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы пікірді білдіру үшін ұйымның қаржылық ақпаратына және Топ ішіндегі шаруашылық қызметке қатысты жеткілікті болатын лайықты аудиторлық дәлелдерді аламыз. Біз жалпы басшылық ету, бақылау және аудиттің жүргізілуі үшін жауап береміз. Біз аудиторлық пікіріміз үшін жеке дара жауапты болып табыламыз.

Біз аудит жөніндегі комитетінің назарына, өзгесінен басқа, аудиттің жоспарланған көлемі мен мерзімдері туралы, сондай-ақ аудит нәтижелері бойынша елеулі ескертулер туралы, оның ішінде егер біз аудит процесінде ондайларды анықтасақ, ішкі бақылау жүйесінің едәуір кемшіліктері туралы ақпаратты жеткізе отырып, онымен ақпараттық өзара әрекеттесуді жүзеге асырамыз.

Сондай-ақ біз аудит жөніндегі комитетіне тәуелсіздікке қатысты барлық тиісті этикалық талаптарды сақтағандығымыз туралы мәлімдеме жасадық және бұл тұлғаларды барлық өзара қарым-қатынастар мен аудитордың тәуелсіздігіне әсер етеді деп негізделген түрде есептеуге болатын басқа да мәселелер туралы, ал қажетті жағдайларда - қауіп-қатерлерді немесе қабылданған сақтық шараларын жою үшін қабылданған іс-шаралар туралы хабардар еттік.

Біз аудит жөніндегі комитетінің назарына жеткізген мәселелерден біз ағымдағы кезең үшін шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудиті үшін барынша маңызды болған және тиісінше, аудиттің шешуші мәселелері болып табылатын мәселелерді айқындаймыз. Біз бұл мәселелерді аудиторлық есебімізде сипаттаймыз, тек бұл мәселелер туралы ақпаратты жария ету заңмен немесе нормативтік актімен тыйым салынған жағдайдан немесе қандай да бір мәселе туралы ақпарат біздің есебімізде хабарланбауы тиіс екендігі туралы тұжырымға келген сирек жағдайлардан басқа, өйткені мұндай ақпаратты хабарлаудың теріс салдары оның хабарлануынан қоғамдық маңызы бар пайдадан асады деп жорамал жасауға болады.

Тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебінің шығуына себепкер болған аудитті жүргізуге жауапты жетекші - Адиль Сыздықов.

„Эрнст энд Янг“ ЖШС

Адиль Сыздықов
Аудитор

Аудитордың 2013 жылғы 23 желтоқсандағы
№ 0000172 біліктілік куәлігі

050060, Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
Әл-Фараби даңғылы, 77/7, «Есентай Тауэр» ғимараты

2023 жылғы 6 наурыз

Рустамжан Саттаров
«Эрнст энд Янг» ЖШС-тің
Бас директоры

Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі
2005 жылғы 15 шілдеде берген сериясы
МФЮ-2 № 0000003 болатын Қазақстан
Республикасында аудиторлық қызметпен
айналысуға арналған мемлекеттік лицензия

ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙ ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсанға	2021 жылғы 31 желтоқсанға
Активтер			
Ұзақ мерзімді активтер			
Негізгі құралдар	6	974.595.927	803.073.178
Пайдалану құқығы түріндегі активтер	7	917.065	1.111.472
Материалдық емес активтер	8	8.515.332	7.352.234
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға инвестициялар	9	94.588.186	74.096.113
Негізгі құралдар үшін жеткізушілерге берілген алғытөлемдер	10	29.219.803	6.443.725
Өтелуге жататын ҚҚС	14	4.314.632	4.356.465
Өзге де ұзақ мерзімді дебиторлық берешек	12	883.284	913.384
Банк салымдары	16	945.452	1.424.328
Кейінге қалдырылған салықтық активтер	35	-	2.254.677
Өзге де ұзақ мерзімді активтер		360.146	93.701
		1.114.339.827	901.119.277
Қысқа мерзімді активтер			
Қорлар	11	8.758.265	8.141.938
Сауда және өзге де дебиторлық берешек	12	8.366.581	7.143.184
Жеткізушілерге берілген алғытөлемдер	13	1.787.294	414.279
Табыс салығы бойынша алдын ала төлем		1.878.426	1.777.447
Өтелуге жататын ҚҚС және өзге де салықтар бойынша алдын ала төлем	14	8.439.215	8.149.910
Өзге де қысқа мерзімді активтер	15	6.668.085	6.649.961
Банк салымдары	16	-	8.665.145
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	17	85.157.538	40.498.972
		121.055.404	81.440.836
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер	18	22.729	602.408
		121.078.133	82.043.244
Активтер жиыны		1.235.417.960	983.162.521

Есеп саясаты және 8-78 беттердегі ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙ ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП (жалғасы)

Мың теңгемен	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсанға	2021 жылғы 31 желтоқсанға
Меншікті капитал және міндеттемелер			
Меншікті капитал			
Жарғылық капитал	19	61.937.567	61.937.567
Акциялардан қайта сатып алынған меншікті акциялар	19	(9.549)	(9.549)
Активтерді қайта бағалау бойынша резерв	19	423.217.162	285.685.165
Есептілік валютасын қайта есептеу бойынша резерв	19	46.952.044	40.632.765
Капиталдың өзге де резервтері	19	(188.145)	(4.310.257)
Үлестірілмеген пайда		380.544.246	353.172.325
Меншікті капитал жиыны		912.453.325	737.108.016
Ұзақ мерзімді міндеттемелер			
Алынған қарыздар	20	29.760.793	-
Қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелер	21	18.096.363	21.433.483
Кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер	35	107.509.698	81.019.373
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерге резерв	26	40.664.979	34.547.151
Сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелер	22	35.132.179	30.179.505
Жалдау бойынша міндеттемелер	24	198.450	267.714
		231.362.462	167.447.226
Қысқа мерзімді міндеттемелер			
Қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердің қысқа мерзімді бөлімі	21	1.046.911	722.893
Төленуге жататын табыс салығы		1.470.302	1.129.157
Сауда және өзге де кредиторлық берешек	23	19.230.822	20.020.122
Жалдау бойынша міндеттемелер	24	942.217	1.393.200
Сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелер	22	29.529.193	21.850.025
Төлемге өзге де салықтар	25	8.740.967	6.191.424
Резервтер	26	1.309.778	1.441.364
Өзге де қысқа мерзімді міндеттемелер	27	29.331.983	25.859.094
		91.602.173	78.607.279
Міндеттемелер жиыны		322.964.635	246.054.505
Меншікті капитал мен міндеттемелер жиыны		1.235.417.960	983.162.521
Бір жай акцияның теңгерімдік құны (теңгемен)	19	2.350	1.897

2023 жылғы 6 наурызда қол қойылды және шығаруға рұқсат етілді.

Бас директордың (Басқарма төрағасының) м.а.

Бас бухгалтер

А.С. Ахмедина
А.С. Ахмедина

ЖИЫНТЫҚ КІРІС ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
		2022 жылғы	2021 жылғы
Түсім	28	255.627.309	238.176.116
Өткізімнің өзіндік құны	29	(219.434.650)	(173.246.278)
Жалпы пайда		36.192.659	64.929.838
Жалпы және әкімшілік шығыстар	30	(16.539.471)	(15.549.677)
Өзге де операциялық кірістер	31	2.027.914	3.095.309
Өзге де операциялық шығыстар	32	(1.011.127)	(926.182)
Негізгі құралдардың құнсыздануы, нетто	6	(12.911.982)	(336.434)
Операциялық пайда		7.757.993	51.212.854
Бағамдық айырмадан болған кіріс/(залал), нетто		1.944.638	(88.376)
Қаржылық кірістер	33	4.028.576	3.201.187
Қаржылық шығындар	34	(4.778.915)	(4.116.159)
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың кірісіндегі үлесі	9	15.973.820	12.788.333
Салық салғанға дейінгі пайда		24.926.112	62.997.839
Табыс салығы бойынша шығыстар	35	(5.124.419)	(12.390.832)
Есепті жылдағы таза пайда		19.801.693	50.607.007
Акцияға базалық және таратылған пайда (теңгемен)	19	51	132

Есеп саясаты және 8-78 беттердегі ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

ЖИЫНТЫҚ КІРІС ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП (жалғасы)

Мың теңгемен	Ескертпе	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
		2022 жылғы	2021 жылғы
Өзге де жиынтық кіріс			
<i>Кейінгі кезеңдерде пайда немесе залал құрамына қайта жіктеуге жататын өзге де жиынтық кіріс</i>			
Топтың шетел бөлімшелерінің есептілігін қайта есептеу кезіндегі бағамдық айырмашылық		6.319.279	2.307.423
Кейінгі кезеңдерде пайда немесе залал құрамына қайта жіктеуге жататын таза өзге де жиынтық кіріс		6.319.279	2.307.423
Кейінгі кезеңдерде пайда немесе залал құрамына қайта жіктеуге жатпайтын өзге де жиынтық кіріс			
Топтың негізгі құралдарының қайта бағалануы және құнсыздануы, нетто	6	170.785.590	101.153.661
Табыс салығының әсері	35	(33.286.881)	(20.230.732)
		137.498.709	80.922.929
Топ бойынша активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелер резервін қалпына келтіру	26	6.810.783	185.471
Табыс салығының әсері	35	(1.362.157)	(37.094)
		5.448.626	148.377
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындар бойынша негізгі құралдарының қайта бағалануы және құнсыздануы, нетто		11.611.744	-
Табыс салығының әсері		(2.322.349)	-
	9	9.289.395	-
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындар бойынша активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу резервін қалпына келтіру/(есептеу)		3.582.283	(392.854)
Табыс салығының әсері		(716.457)	78.571
	9	2.865.826	(314.283)
Топ қызметкерлеріне сыйақылар бойынша актуарлық кірістер	21	4.238.724	1.737.723
Табыс салығының әсері	35	(116.499)	(47.760)
		4.122.225	1.689.963
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорынның қызметкерлеріне сыйақылар бойынша актуарлық залалдар		(141)	(940)
Табыс салығының әсері		28	188
	9	(113)	(752)
Кейінгі кезеңдерде пайда немесе залал құрамына қайта жіктеуге жатпайтын таза өзге де жиынтық кіріс		159.224.668	82.446.234
Салықтарды шегергендегі өзге де жиынтық кіріс жиыны		165.543.947	84.753.657
Есепті жылға салықтарды шегергендегі жиынтық кіріс жиыны		185.345.640	135.360.664

2023 жылғы 6 наурызда қол қойылды және шығаруға рұқсат етілді.

Бас директордың (Басқарма төрағасының) м.а.

Бас бухгалтер

А.С. Ахмедина

Есеп саясаты және 8-78 беттердегі ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

АҚША ҚАРАЖАТЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

Мың теңгемен	Ескертпе	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
		2022 жылғы	2021 жылғы
Операциялық қызметтен түскен ақша ағындары			
Салық салынғанға дейінгі пайда		24.926.112	62.997.839
Салық салынғанға дейінгі таза ақша ағындарымен салыстыруға арналған түзетулер			
Тозу және амортизация	29, 30	54.873.727	53.658.036
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың пайдасындағы үлесі	9	(15.973.820)	(12.788.333)
Негізгі құралдардың құнсыздануы, нетто	6	12.911.982	336.434
Қаржы шығындар	34	4.778.915	4.116.159
Қаржы кірістер	33	(4.028.576)	(3.201.187)
Болашақ кезеңдегі кірістердің амортизациясы	22, 31	(2.441.250)	(1.667.283)
Бағамдық айырмадан болған (кіріс)/залал, нетто		(1.944.638)	88.376
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерді бағалауды қалпына келтіру және қайта қарау, нетто	31	(853.813)	(1.528.063)
Еңбек қызметі аяқталуына байланысты қызметкерлерге сыйақылар, ағымдағы кезеңдегі қызметтер құны	29, 30	725.176	982.173
Қорлардың құнын өткізудің таза құнына дейін есептен шығару	32	394.769	–
Негізгі құралдардың шығуынан болған залал, нетто	32	313.510	440.587
Күтілетін несиелік шығындар бойынша резервті есептеу, нетто	30	308.922	27.052
Өтеуге жататын ҚҚС-ты есептен шығару бойынша шығыстар	30	132.234	74.466
Қорларды кіріске алудан кіріс	31	(21.758)	(182.492)
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтердің шығуынан болған кіріс, нетто	31	(10.824)	(46.677)
Өзге де қысқа мерзімді резервтерді (қалпына келтіру)/ есептеу, нетто	30, 31	(7.836)	354.482
Актуарлық залалдар	32	4.163	20.748
Өзге де		93.259	89.715
Айналым капиталының өзгерісіне дейінгі операциялық қызметтен түскен ақша ағындары		74.180.254	103.772.032
Операциялық активтердегі (ұлғаю)/азаяу			
Қорлар		156.418	989.971
Сауда және өзге де дебиторлық берешек		(1.470.580)	(2.684.856)
Жеткізушілерге берілген алғытөлемдер		(1.360.094)	323.595
Өтеуге жататын ҚҚС және өзге де салықтар бойынша алғытөлемдер		(1.326.542)	(1.841.880)
Өзге де қысқа мерзімді активтер		85.834	2.355.460
Операциялық міндеттемелердегі ұлғаю/(азаяу)			
Сауда және өзге де кредиторлық берешек		(1.226.263)	438.924
Сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелер		7.656.256	(2.034.063)
Төлемге өзге де салықтар		4.149.327	310.394
Өзге де ағымдағы және ұзақ мерзімді міндеттемелер және қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелер		282.972	(968.596)
Операциялық қызметтен түскен ақша ағындары		81.127.582	100.660.981
Төленген табыс салығы		(10.732.060)	(16.170.464)
Алынған пайыздар		3.117.385	2.486.301
Операциялық қызметтен түскен таза ақша ағындары		73.512.907	86.976.818

Есеп саясаты және 8-78 беттердегі ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

АҚША ҚАРАЖАТЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП (ЖАЛҒАСЫ)

Мың теңгемен	Ескертпе	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
		2022 жылғы	2021 жылғы
Инвестициялық қызметтегі ақша ағындары			
Негізгі құралдарды мен материалдық емес активтерді сатып алу		(64.234.328)	(69.751.893)
Банк салымдарын алу, нетто		9.212.398	21.387.629
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарынан түскен дивидендтер	9	7.636.855	1.800.000
Негізгі құралдарды және сатуға арналған ұзақ мерзімді активтерді сатудан түскен түсім		54.179	412.935
Облигацияларды қайта сатып алудан түскен түсім	15	42.452	182.430
Инвестициялық қызметте пайдаланылған таза ақша ағындары		(47.288.444)	(45.968.899)
Қаржылық қызметтегі ақша ағындары			
Қарыздар алу	20	29.592.745	-
Төленген дивидендтер	19	(10.000.331)	(50.770.909)
Жалдау міндеттемелері бойынша төлемдер	24	(2.048.030)	(2.031.517)
Өзге де төлемдер	20	(533.127)	-
Қаржы қызметінен түскен / (қаржы қызметте пайдаланылған) таза ақша ағындары		17.011.257	(52.802.426)
Ақша қаражаттарындағы және олардың баламаларындағы таза өзгерістер		43.235.720	(11.794.507)
Таза бағамдық айырма		1.424.711	279.916
Күтілетін несиелік шығындар бойынша резервтің өзгерістері	17	(1.865)	(1.049)
Жылдың басына ақша қаражаттары және олардың баламалары		40.498.972	52.014.612
Жылдың аяғына ақша қаражаттары және олардың баламалары	17	85.157.538	40.498.972

2023 жылғы 6 наурызда қол қойылды және шығаруға рұқсат етілді.

Бас директордың (Басқарма төрағасының) м.а.

Бас бухгалтер

А.С.Ахмедина
А.С.Ахмедина

МЕНШІКТІ КАПИТАЛДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕР ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

Мың теңгемен	Жарғылық капитал	Акционерлерден қайта сатып алынған меншікті акциялар	Активтерді қайта бағалау бойынша резерв	Есептілік валютасын қайта есептеу бойынша резерв	Капиталдың өзге де резервтері	Үлестірілмеген пайда	Жиыны
2020 жылғы 31 желтоқсанға	61.937.567	(9.549)	221.632.815	38.325.342	(5.999.468)	336.631.554	652.518.261
Есепті жылдағы таза пайда	-	-	-	-	-	50.607.007	50.607.007
Өзге де жиынтық кіріс	-	-	80.757.023	2.307.423	1.689.211	-	84.753.657
Жылдағы жиынтық кіріс жиыны	-	-	80.757.023	2.307.423	1.689.211	50.607.007	135.360.664
Негізгі құралдарды қайта бағалау бойынша резервінің амортизациясы	-	-	(16.704.673)	-	-	16.704.673	-
Дивидендтер (19-ескертуге)	-	-	-	-	-	(50.770.909)	(50.770.909)
2021 жылғы 31 желтоқсанға	61.937.567	(9.549)	285.685.165	40.632.765	(4.310.257)	353.172.325	737.108.016
Есепті жылдағы таза пайда	-	-	-	-	-	19.801.693	19.801.693
Өзге де жиынтық кіріс	-	-	155.102.556	6.319.279	4.122.112	-	165.543.947
Жылдағы жиынтық кіріс жиыны	-	-	155.102.556	6.319.279	4.122.112	19.801.693	185.345.640
Негізгі құралдарды қайта бағалау бойынша резервінің амортизациясы	-	-	(17.570.559)	-	-	17.570.559	-
Дивидендтер (19-ескертуге)	-	-	-	-	-	(10.000.331)	(10.000.331)
2022 жылғы 31 желтоқсанға	61.937.567	(9.549)	423.217.162	46.952.044	(188.145)	369.544.246	912.453.325

2023 жылғы 6 наурызда қол қойылды және шығаруға рұқсат етілді.

Бас директордың (Басқарма төрағасының) м.а.

Бас бухгалтер

 С.С. Сағиев
 А.С. Ахмедина

Есеп саясаты және 8-78 беттердегі ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР**2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін****1. ЖАЛПЫ АҚПАРАТ**

«Мұнай және Газ Көлігі» ұлттық компаниясы» ЖАҚ (бұдан әрі – «МГК») Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 2 мамырдағы қаулысына сәйкес құрылды. Осы қаулының негізінде Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті «ҚазТрансОйл» ҰМТК» ЖАҚ акцияларына меншік құқығын МГК-ға берді, осының нәтижесінде «ҚазТрансОйл» ҰМТК» ЖАҚ «ҚазТрансОйл» ЖАҚ болып қайта тіркелді және қайта аталды.

Бірігу арқылы қайта құрылған «Қазақойл» ұлттық мұнай-газ компаниясы» және «Мұнай және газ тасымалдау» ұлттық компаниясы» жабық акционерлік қоғамдары негізінде Қазақстан Республикасы Президентінің 2002 жылғы 20 ақпандағы Жарлығымен «ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы» жабық акционерлік қоғамы құрылды, ол «ҚазТрансОйл» ЖАҚ-тың жалғыз акционері болды.

2004 жылғы 31 мамырда Қазақстан заңнамасының талаптарына сай «ҚазТрансОйл» ЖАҚ «ҚазТрансОйл» АҚ (бұдан әрі – «Компания») болып қайта тіркелді.

2022 жылдың 31 желтоқсанына Компания акцияларының 10%-ы «Халықтық IPO» бағдарламасы аясында сатып алған миноритарлық акционерлерге тиесілі. «ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы» АҚ (бұдан әрі – «ҚМГ» немесе «Бас компания») Компанияның ірі акционері болып табылады. 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ҚМГ акцияларының 87,42%-ы "Самұрық – Қазына" ұлттық әл-ауқат қоры" АҚ (бұдан әрі – «Самұрық-Қазына»), акцияларының 9,58% - ы "Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі" республикалық мемлекеттік мекемесіне тиесілі және акцияларының 3% - ы Астана қор биржасында (AIX) және Қазақстан қор биржасында еркін айналымда биржада (KASE) (бұдан әрі – ҚББ). Қазақстан Республикасының Үкіметі Самұрық-Қазынаның жалғыз акционері болып табылады.

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Компанияның келесі ұйымдарда қатысу үлесі болды:

	Тіркелген жері	Негізгі қызметі	Қатысу үлесі	
			2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
«МұнайТас» СБҚК» ЖШС (бұдан әрі – «МұнайТас»)	Қазақстан	Мұнай тасымалдау	51%	51%
«Қазақстан – Қытай Құбыры» ЖШС (бұдан әрі – «ҚҚҚ»)	Қазақстан	Мұнай тасымалдау	50%	50%
«Батуми Мұнай Терминалы» ЖШҚ (бұдан әрі – «БМТ»)*	Грузия	Мұнайды және мұнай өнімдерін экспедициялау, ауыстырып құю және сақтау, теңіз кемежайын пайдалану	100%	100%
«Petrotrans Limited» (бұдан әрі – «PTL»)	Біріккен Араб Әмірліктері	Мұнайды және мұнай өнімдерін экспедициялау	100%	100%
«Магистральдық Суағызғысы» ЖШС (бұдан әрі – «Магистральдық Суағызғысы»)	Қазақстан	Су тасымалдау	100%	100%

* БМТ «Батуми Теңіз Кемежайы» ЖШҚ-ның (бұдан әрі – «БТК») 100% үлесін басқаруға айрықша құқыққа ие.

Компания және оның еншілес ұйымдары бұдан әрі мәтін бойынша «Топ» ретінде қаралады.

Компанияның бас кеңсесі Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Тұран даңғылы, 20 мекенжайы бойынша орналасқан.

Компанияның Қазақстан Республикасының Маңғыстау, Атырау, Батыс Қазақстан, Ақтөбе, Қарағанды, Павлодар, Түркістан, Солтүстік Қазақстан облыстары мен Шымкент қаласында орналасқан өндірістік нысандары, Алматы қаласында (Зерттеулер және әзірлемелер Орталығы) және Астана қаласында (Мұнайды тасымалдауды басқару Орталығы) орналасқан филиалдары және Ресей Федерациясында (Мәскеу, Омбы және Самара қалаларында) өкілдік кеңселері бар.

Компания Қазақстан Республикасының магистралды мұнай құбыры бойынша ұлттық операторы болып табылады. Топтың ұзындығы 5.373 км магистралды мұнай құбырлары және ұзындығы 2.105 км суағызғылар желілері бар.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**1. ЖАЛПЫ АҚПАРАТ (жалғасы)**

Компания магистральдық мұнай құбырлары бойынша мұнай тасымалдау, қазақстандық мұнайды басқа мемлекеттердің құбырлары бойынша көлік экспедициясы қызметтерін, өзге ұйымдардың, соның ішінде Топтың бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарының магистральдық мұнай құбырларын пайдалану және техникалық қызмет көрсету жөніндегі қызметтерді көрсетеді. Топтың МұнайТас және ҚҚҚ бірлескен бақылаудағы кәсіпорындары негізінде Қазақстан мұнайын, сондай – ақ ресей мұнайын Қытайға транзитпен тасымалдау үшін пайдаланылатын Кеңкияқ – Атырау, Кеңкияқ – Құмкөл және Атасу – Алашаңқай құбырларына иелік етеді.

Компания табиғи монополист болып табылады және тиісінше Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігінің Табиғи монополияларды реттеу комитетінің (бұдан әрі – «ТМРК») реттеу нысаны болады. ТМРК тариф есеп-қисабының әдіснамасын, сондай-ақ Қазақстан Республикасының ішінде мұнай тасымалдау тарифтік ставкаларын бекіту үшін жауапты.

«Табиғи монополиялар туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Қазақстан Республикасының аумағы арқылы транзиттеу мақсатында магистральдық құбырлармен мұнай тасымалдау қызметі және Қазақстан Республикасы төңірегінен шет аймаққа экспорттау табиғи монополиялық реттеу саласына кірмейді.

2022 жылғы 1 қаңтардан бастап 31 тамызға дейін ішкі нарыққа мұнай айдау жөніндегі тариф 1.000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 3.728,82 теңге, 1 қыркүйектен бастап 30 қарашаға дейін 1.000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 4.328,04 теңге құрады. 2022 жылғы 1 желтоқсанынан бастап бұл қызметтің тарифі 1000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 4355,57 теңгені құрайды. (2021 жылғы 1 қаңтардан бастап 30 қарашаға дейін 1.000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 4.355,57 теңге; 2021 жылғы 1 желтоқсандан бастап 31 желтоқсанға дейін 1.000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 4.328,04 теңге).

2020 жылғы 1 наурыздан қолданылатын Қазақстан Республикасынан тыс жерге экспортқа мұнай айдау тарифі 1.000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 7.358,76 теңгені құрайды. 2022 жылғы 1 маусымнан бастап аталған қызметтің тарифі 1.000 километрге тонна үшін ҚҚС-сыз 8.830,51 теңге мөлшерінде қолданысқа енгізілді.

2018 жылғы 1 сәуірден бастап «Тұймазы – Омбы – Новосібір-2» қазақстандық магистральдық мұнай құбырының учаскесі арқылы транзит мақсатында мұнайды айдау тарифі 1.000 километрге тонна үшін 4.292,4 теңгені құрайды.

2019 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданылатын Ресей мұнайын Қазақстан Республикасы аумағы арқылы Қытай Халық Республикасына Ресей Федерациясының шекарасы – Қазақстан Республикасының шекарасы (Прииртышск) – Атасу (Қазақстан Республикасы) – Алашаңқай (Қытай Халық Республикасы) бағыты бойынша тасымалдау тарифі 1 тоннаға 4,23 АҚШ долларын құрайды (Прииртышск – Атасу учаскесінде).

Негізінде, тарифтер іске қосылған активтерге капитал құнын қайтаруға негізделеді. Қазақстан Республикасының табиғи монополиялардың қызметін реттеу туралы заңнамасына сәйкес тарифтер қызметтерді көрсету үшін қажетті шығындардың құнынан төмен бола алмайды және табиғи монополия субъектісінің тиімді қызмет етуін қамтамасыз ететін пайда алу мүмкіндігін есепке алу керек.

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілікті Компанияның Директорлар Кеңесінің ішкі аудит Комитеті басып шығаруды мақұлдады және бас директордың (Басқарма төрағасының) міндетін атқарушы мен бас бухгалтер 2023 жылдың 6 наурызында қол қойды.

2. ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ ДАЙЫНДАУ НЕГІЗІ

Топтың осы шоғырландырылған қаржылық есептілігі Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына (бұдан әрі – «ҚЕХС») сәйкес Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттары кеңесі (бұдан әрі – «ҚЕХС жөніндегі кеңес») бекіткен редакцияда дайындалған.

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілік қайта бағаланған құны бойынша есептелетін негізгі құралдарды және есеп саясатында және осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ескертпелерінде көрсетілген басқа баптарды қоспағанда бастапқы құны бойынша бағалау қағидатына сәйкес дайындалған.

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілік теңгемен берілген, ал барлық сома басқаша көрсетілген жағдайларды қоспағанда, тұтас мыңдыққа дейін дөңгелектеп алынған.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікте алдыңғы кезең үшін салыстырмалы ақпарат берілген.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**3. ШОҒЫРЛАНДЫРУ НЕГІЗІ**

Шоғырландырылған қаржылық есептілік Компанияның және оның еншілес кәсіпорындарының 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық есептілігін қамтиды. Бақылау Топтың инвестиция объектісіне қатысудан түсетін кірістің өзгерісіне байланысты тәуекелге ұшыраған немесе осындай кірістерді алуға құқығы, сондай-ақ инвестиция объектісіне қатысты өз өкілеттіктерін жүзеге асыру арқылы кіріске ықпал етуге мүмкіндігі болған жағдайда жүзеге асырылады.

Атап айтқанда, Топ инвестиция объектісін мына шарттар орындалған жағдайда ғана бақылайды:

- Топтың инвестиция объектісіне қатысты өкілеттігі болғанда (яғни инвестиция объектісінің маңызды қызметін басқарудың ағымдағы мүмкіндігін қамтамасыз ететін құқығы болған);
- Топта инвестиция объектісіне қатысудан түсетін кірістің өзгеруіне байланысты шығынға ұшырағанда немесе осындай кірісті алуға құқығы болғанда;
- Топта инвестиция объектісіне қатысты өз өкілеттіктерін жүзеге асыру көмегімен кіріске ықпал етуге мүмкіндігі болғанда.

Топта инвестиция объектісіне қатысты басым дауыс құқығынан кем немесе ұқсас құқық болған жағдайда, Топ осы инвестиция объектісіне қатысты өкілеттіктің болуын бағалау кезінде барлық ақылға қонымды фактілерді және жағдаяттарды ескереді:

- инвестиция объектісінде өзге де дауыс беру құқығын ұстаушылармен келісім;
- басқа келісімдермен негізделген құқықтар;
- Топқа тиесілі дауыс құқығы және ықтимал дауыс құқығы.

Егер фактілер мен жағдаяттар бақылаудың үш құраушысының біреуінің немесе бірнешеуінің өзгергенін білдірсе, Топ инвестиция объектісіне қатысты бақылаудың болуын қайта талдайды. Еншілес мекемені шоғырландыру Топ еншілес Топты бақылауды алған кезден басталады және Топ еншілес мекемені бақылауды жоғалтқан кезде доғарылады.

Еншілес мекеменің жыл ішінде сатып алған немесе шығарылған активтері, міндеттемелері, кірістері мен шығыстары Топ бақылауды алған күннен бастап шоғырландырылған қаржылық есептілікке кіргізіледі және Топ еншілес мекемеге бақылауды жоғалтқан күнге дейін көрсетіледі.

Пайда немесе залал және өзге де жиынтық табыстың әр құраушысы, егер бұл бақыланбайтын қатысу үлестерінің теріс сальдосына әкелген жағдайдың өзінде де Топтың бас компаниясының меншігі және бақыланбайтын қатысу үлесі болып табылады. Қажет болған жағдайда еншілес компаниялардың қаржы есептілігі Топтың есеп саясатымен сәйкестікке келтіру үшін осындай компаниялардың есеп саясаты түзетіледі. Топ ішінде операцияларды жүзеге асыру нәтижесінде туындайтын барлық топ ішіндегі актив пен міндеттеме, капитал, кірістер, шығыстар мен ақша ағындары шоғырландыру кезінде толық алынып тасталады.

Бақылауды жоғалтпағанда еншілес кәсіпорындағы қатысу үлесінің өзгерісі капиталмен операция ретінде ескеріледі. Егер Топ еншілес кәсіпорынға бақылауды жоғалтса, ол тиісті активтер мен міндеттемелерді (оның ішінде гудвилді), бақыланбайтын қатысу үлестерін және капиталдың өзге де құралымдарын тануды тоқтатады және туындаған пайданы немесе залалды пайда мен залал құрамында таниды. Қалған инвестицияларды әділ құны бойынша таниды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ****4.1 Бірлескен қызметке қатысу**

Топтың бірлескен бақылаудағы кәсіпорындар нысанында бірлескен қызметке қатысу үлесі бар.

Бірлескен бақылаудағы кәсіпорын – бұл бірлескен қызмет туралы келісім, оған сай келісімге бірлескен бақылауды жүзеге асырушы тараптардың бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың таза активтеріне құқығы бар. Бірлескен бақылау – шартпен негізделген бірлескен бақылауды жүзеге асыру, бұл маңызды қызметке қатысты шешім қабылдау бірлескен бақылауды жүзеге асырушы тараптардың бірауызды келісімін талап ететін жағдайларда орын алады.

Бірлескен бақылауды анықтау кезінде ескерілетін факторлар еншілес компанияларға бақылаудың болуын айқындау кезінде ескерілетін факторларға ұқсас.

Топтың бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға инвестициялары үлестік қатысу әдісі бойынша ескеріледі. Үлестік қатысу әдісіне сәйкес бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға инвестициялар бастапқы құны бойынша танылады. Инвестициялардың теңгерімдік құны бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың таза активтеріндегі сатып алу күнінен кейін туындайтын өзгерістердегі үлесті тану салдарынан артылады немесе кемітіледі.

Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға қатысты гудвилл инвестициялардың теңгерімдік құнына кіреді және амортизацияланбайды, сондай-ақ құнсыздану мәніне жеке тексеруге ұшырамайды.

Шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есеп Топтың бірлескен бақылаудағы кәсіпорын қызметінің қаржылық нәтижелеріндегі үлесін көрсетеді. Осындай объектілердің өзге де жиынтық табысындағы өзгерістер Топтың өзге де жиынтық табысының құрамында ұсынылады. Сонымен бірге, егер бірлескен кәсіпорынның меншік капиталында тікелей танылған өзгерістер орын алса, Топ осындай өзгерістердегі өз үлесін мойындайды және бұл меншік капиталдың өзгерістері туралы есепте қолданылатын болса, осы фактіні ашады. Топтың бірлескен кәсіпорындармен операциялары бойынша туындайтын іске асырылмаған пайда мен залалдар Топтың бірлескен бақылаудағы кәсіпорынға қатысу үлесі болатын дәрежеде алынып тасталады.

Топтың бірлескен бақылаудағы кәсіпорынның пайдасындағы немесе залалындағы үлесі операциялық пайда шегінен тыс тікелей шоғырландырылған жиынтық табыс туралы есепте берілген. Ол бірлескен бақылаудағы кәсіпорынның салық салуды есепке алғаннан кейінгі пайдасын немесе залалын көрсетеді.

Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың қаржылық есептілігі Топтың қаржылық есептілігі сияқты есепті кезең үшін жасалады. Қажет болған ретте есеп саясатын Топтың есеп саясатымен сәйкестікке келтіру мақсатында оған түзетулер енгізіледі.

Үлестік қатысу әдісін қолданғаннан кейін Топ бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға Топтың инвестициялары бойынша құнсызданудан болған қосымша залалдарды тану қажеттілігін айқындайды. Топ әр есепті күнге бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға инвестициялар құнсыздануының объективті айғақтарының болуын анықтайды. Осындай айғақтар болған жағдайда, Топ құнсыздану сомасын бірлескен бақылаудағы кәсіпорынның өтеу құны мен оның теңгерімдік құны арасындағы айырма ретінде есептейді және осы соманы «Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардағы пайда/залалдардағы үлес» бабы бойынша шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте таниды.

Бірлескен бақылаудағы кәсіпорынға елеулі әсерді жоғалтқан жағдайда, Топ әділ құны бойынша қалған инвестицияны бағалайды және таниды. Бірлескен бақылаудағы кәсіпорынның бірлескен бақылауды жоғалту кезінде теңгерімдік құны мен қалған инвестициялардың әділ құны және есептен шығудан болатын түсімдер арасындағы айырма пайда немесе залал құрамында танылады.

4.2 Шетел валютасын қайта есептеу

Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігі теңгемен берілген. Топтың әр компаниясы өзінің қызмет ететін валютасын айқындайды және әр компанияның қаржылық есептілігіне кіргізілген баптар осы қызмет ететін валютада бағаланады. Компанияның, «Магистральдық Суағызғысы» ЖШС-ның және бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың МұнайТас пен ҚҚҚ атқарымдық валютасы теңге болып табылады. РТЛ және БМТ-ның атқарымдық валютасы АҚШ доллары болып табылады, БТК-ның атқарымдық валютасы грузин лари.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.2 Шетел валютасын қайта есептеу (жалғасы)***Операциялар мен қалдықтар*

Топ компаниялары шетел валютасындағы операцияларды бастапқыда өздерінің қызмет ететін валютасында операция тану көрсеткіштеріне қанағаттандыратын күнге қолданылатын валюта бағамы бойынша есептейді.

Шетел валютасында бейнеленген монетарлық активтер мен міндеттемелер есепті күнге қолданыстағы қызмет ететін валюта спот-бағамымен қайта есептеледі.

Монетарлық баптарды өтеу және қайта есептеу кезінде туындайтын барлық бағамдық айырма шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепке кіргізіледі.

Тарихи құн негізінде шетел валютасында бағаланатын монетарлық емес баптар бастапқы мәмілелер жасау күніне қолданыстағы бағам бойынша қайта есептеледі. Әділ құн негізінде шетел валютасында бағаланатын монетарлық емес баптар әділ құнды айқындау күніне қолданыстағы бағам бойынша қайта есептеледі. Монетарлық емес баптарды қайта есептеу кезінде туындайтын пайда мен залал баптың әділ құны (яғни баптар бойынша бағамдық айырмалар, өзге де жиынтық кіріс немесе пайда не залал құрамында танылған әділ құнның өзгерісінен болған пайдалар немесе залалдар да тиісінше өзге де жиынтық кіріс немесе пайда не залал құрамында танылады) өзгерісі нәтижесінде болған пайданы немесе залалды тану қағидаттарына сәйкес есептеледі.

Топ компаниялары

Шоғырландыру кезінде шетелдік бөлімшелердің активтері мен міндеттемелері есепті күніне қолданыстағы бағам бойынша теңгемен қайта есептеледі, осындай бөлімшелердің пайдасы мен залалдары орташа бағам бойынша қайта есептеледі. Осындай қайта есептеу кезінде пайда болатын бағамдық айырма өзге жиынтық кіріс құрамында танылады. Шетел бөлімшесі шыққан кезде осы шетел бөлімшесіне жататын өзге жиынтық кіріс құрамдастары пайда немесе залал құрамында танылады.

Шетелдік бөлімшені сатып алған ретте пайда болатын гудвил және активтер мен міндеттемелердің теңгерімдік құны олардың әділ құнына дейін шетелдік бөлімшенің активтері мен міндеттемелері ретінде ескеріледі және есепті күнге қолданыстағы валюта бағамы бойынша қайта есептеледі.

Валюта айырбастау бағамдары

ҚҚБ белгіленген орташа өлшенген айырбас бағамдары Қазақстан Республикасындағы ресми айырбас бағамдары ретінде пайдаланылады.

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін орташа өлшенген айырбас бағамдары келесіні құрады:

<i>Теңге</i>	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
	2022 жылғы	2021 жылғы
АҚШ доллары	460,93	426,06
Ресей рублі	6,92	5,78
Еуро	485,29	503,96
Грузин лариі	160,65	133,39

31 желтоқсанға ҚҚБ белгілеген валюта айырбастау бағамдары келесіні құрады:

<i>Теңге</i>	2022 жыл	2021 жыл
АҚШ доллары	462,65	431,80
Ресей рублі	6,43	5,76
Еуро	492,86	489,10
Грузин лариі	173,28	140,74

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.3 Активтер мен міндеттемелерді айналымды/қысқа мерзімді және айналымнан тыс/ұзақ мерзімдіге жіктеу**

Қаржы жағдайы туралы шоғырландырылған есепте Топ активтер мен міндеттемелерді айналымды/қысқа мерзімді және айналымнан тыс/ұзақ мерзімді жіктеу негізінде көрсетеді. Актив айналымды болып табылады, егер:

- оны іске асыру болжанса немесе ол сатуға немесе қарапайым операциялық кезең аясында тұтынуға арналса;
- ол негізінен сату мақсатына арналса;
- оны есепті кезең аяқталғаннан кейін он екі ай ішінде іске асыру болжанса; немесе
- есепті кезең аяқталғаннан кейін кемінде он екі ай ішінде міндеттемелерді өтеу үшін, оны айырбастауға немесе пайдалануға қатысты шектеулерді қоспағанда, ақша қаражаттарын немесе олардың баламаларын білдірсе.

Барлық өзге ұзақ мерзімді активтер ретінде жіктеледі.

Міндеттеме қысқа мерзімді болып табылады, егер:

- оны қалыпты операциялық кезең аясында өтеу болжанса;
- ол негізінен сауда мақсатында ұсталса;
- ол есепті кезең аяқталғаннан кейін он екі ай ішінде өтеуге жатса; немесе
- Топта есепті кезең аяқталғаннан кейін кемінде он екі ай ішінде міндеттемелерді өтеу мерзімін ұзарту сөзсіз құқығы болмаса

Топ өзге барлық міндеттемелерді ұзақ мерзімді ретінде жіктейді.

Мерзімі ұзартылған салық активтері мен міндеттемелері айналымнан тыс/ұзақ мерзімді активтер мен міндеттемелер ретінде жіктеледі.

4.4 Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер және тоқтатылған қызмет

Топ ұзақ мерзімді активтерді және шығатын топтарды, егер олардың теңгерімдік құны негізінен оларды ұзақ пайдалану нәтижесінде емес, оларды сату арқылы өтелуге жатса, сату үшін жіктейді. Ұзақ мерзімді активтер және шығу топтары, сатуға арналған деп жіктелген, мына екі мәннің – теңгерімдік құнның және сатуға арналған шығындарды шегергендегі әділ құнның кішісі бойынша бағаланады. Сатуға арналған шығындар қосымша шығындар болып табылады, тікелей активтердің шығарылуына жататын (немесе топтың шығарылуы), өзіне қаржы шығындарын және пайдаға салынатын салық бойынша шығыстарды қамтымайды.

Объектіні сату үшін ұсталатын ретінде жіктеу өлшемі, егер сату мүмкіндігі жоғары, ал актив немесе шығу тобы өзінің ағымдағы күйінде жедел сатылуы мүмкін болған жағдайда сақталған болып есептеледі. Сатуды жүзеге асыру үшін қажетті іс-әрекеттер сатуға байланысты елеулі өзгерістердің, сондай-ақ сатуды болдырмаудың шағын мүмкіндігін көрсетуі тиіс. Басшылық активтерді сату жоспарын іске асыру үшін жауапкершілікті өз мойнына алу керек және сатудың жіктелу күнінен бастап бір жыл ішінде аяқталатындығына ниеті болуы керек.

Сатуға арналған ретінде жіктелгеннен кейін негізгі құралдар мен материалдық емес активтер амортизациялауға жатпайды.

Сатуға арналған ретінде жіктелген активтер мен міндеттемелер қаржы жағдайы туралы есепте айналымды/қысқа мерзімді баптар ретінде жеке ұсынылады.

Шығатын топ тоқтатылған қызмет ретінде мына жағдайда жіктеу өлшемдерін қанағаттандырады, егер шығып қалған ұйымның құрамдасы болса не сатуға арналған ретінде жіктелсе және:

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.4 Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер және тоқтатылған қызмет (жалғасы)**

- қызметтің жеке негізгі бағыты немесе қызмет жүзеге асырылған ірі географиялық өңірді білдірсе;
- қызметтің жеке негізгі бағытын немесе қызмет жүзеге асырылған ірі географиялық өңірді шығаруды жүзеге асыру жөніндегі бірыңғай үйлестірілген жоспарға енгізілген; не
- тек қана қайта сату үшін сатып алынған еншілес ұйым болса.

Тоқтатылған қызмет жалғастырылатын қызмет нәтижелерінен шығарылады және шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте тоқтатылған қызметтен салық салудан кейінгі пайда немесе залал ретінде жеке бап болып көрсетіледі.

Қосымша ақпаратты ашу *18-ескертеде* ұсынылған. Шоғырландырылған қаржылық есептілікке қатысты барлық өзге ескертпелер өзіне ағымдағы қызметке жататын соммасын қамтиды, егер басқасы көрсетілмесе.

4.5 Әділ құнды бағалау

Әділ құн бағалау күніне нарық қатысушылары арасында қалыпты тәртіпте жасалатын мәміле аясында активтерді сату үшін алынатын немесе міндеттемелерді беру үшін төленетін баға болып табылады. Әділ құн бағасы активтерді сату немесе міндеттемелерді беру жөніндегі мәміле келесі түрде болып өтуін болжайды:

- не осы актив немесе міндеттеме үшін негізгі нарықта;
- не негізгі нарық болмаған жағдайда осы актив немесе міндеттеме үшін неғұрлым қолайлы нарықта.

Топ негізгі немесе неғұрлым қолайлы нарыққа қол жеткізуі тиіс. Активтің немесе міндеттеменің әділ құны жорамалдарды пайдалану арқылы бағаланады, оларды нарық қатысушылары активтің немесе міндеттеменің бағасын айқындау кезінде пайдалануы мүмкін, бұл орайда нарық қатысушылары өзінің озық мүдделерінде әрекет етеді.

Қаржылық емес актив әділ құнының бағасы не активті ең жақсы және неғұрлым тиімді түрде пайдалану жолымен немесе осы активті ең жақсы және неғұрлым тиімді түрде пайдаланатын нарықтың басқа қатысушысына сату нәтижесінде нарық қатысушысының экономикалық пайдасын еселеу мүмкіндігін ескереді. Топ бағалаудың пайда болған жағдаяттарында қолайлы және әділ құнын бағалау үшін жеткілікті деректерге қол жетімді бағалау әдістемелерін пайдаланады, бұл орайда бақыланатын орынды бастапқы деректерді мейлінше көп және бақыланбайтын бастапқы деректерді мейлінше аз пайдаланады.

Әділ құны шоғырландырылған қаржылық есептілікте бағаланатын немесе шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілетін барлық активтер мен міндеттемелер тұтас алғанда әділ құнды бағалау үшін маңызды болып табылатын ең төменгі деңгейдегі бастапқы деректер негізінде әділ құн көздерінің төменде сипатталған сатылары аясында жіктеледі:

- 1-деңгей – барабар активтер немесе міндеттемелер бойынша белсенді нарықтағы бағалардың нарықтық белгіленуі бойынша (қандай да бір түзетулерсіз);
- 2-деңгей – сатының ең төменгі деңгейіне жататын әділ құнын бағалау үшін маңызды бастапқы деректер нарықта тікелей немесе жанама бақыланатын болып табылатын баға үлгісі;
- 3-деңгей – сатының ең төменгі деңгейіне жататын әділ құнын бағалау үшін маңызды бастапқы деректер нарықта бақыланабайтын болып табылатын баға үлгісі.

Шоғырландырылған қаржылық есептілігінде кезеңдік негізде қайта бағаланатын активтер мен міндеттемелер жағдайында әр есепті кезеңнің аяғына жіктемені (тұтас алғанда әділ құнды бағалау үшін маңызды болып табылатын ең төменгі деңгейдегі бастапқы деректер негізінде) қайтадан талдай отырып Топ оларды саты көздері деңгейлері арасында ауыстыру қажеттілігін анықтайды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.5 Әділ құнды бағалау (жалғасы)**

Әр есепті кезеңге Топтың есеп саясатына сәйкес қайта талдау және қайта бағалау қажет болатын активтер мен міндеттемелер құнының өзгерістерін Топ талдау жүргізеді. Осындай талдау аясында Топ соңғы бағалау кезінде қолданылған негізгі бастапқы деректерді бағалау кезінде пайдаланылатын ақпаратты шарттармен және өзге де орынды құжаттармен салыстыру жолымен тексереді. Топ және сыртқы бағалаушылар әр актив пен міндеттеменің әділ құнының өзгерісін өзгерістің негізділігін айқындау мақсатында тиісті сыртқы дереккөздермен салыстырады.

Әділ құн туралы ақпаратты ашу мақсатында Топ активтер мен міндеттемелерді олардың сипаты, оларға тән сипаттама мен тәуекелдер, сондай-ақ жоғарыда көрсетілген әділ құн көздері сатысының қолданылатын деңгейі негізінде жіктейді.

Негізгі құралдардың әділ құнын талдау және оны анықтау әдістері туралы қосымша ақпарат *5-ескерптеде* келтірілген.

4.6 Негізгі құралдар

Негізгі құралдар бастапқыда өзіндік құны бойынша есепке алынады. Кейінгі есепке алу жинақталған амортизацияны (жерден, технологиялық мұнайдан және аяқталмаған құрылыстан басқа) және қайта бағалау болған жағдайда, және танылған құнсызданудан болатын залалдарды шегергендегі әділ құны бойынша жүргізіледі.

Топ артық технологиялық мұнай анықтағанда, нәтижесінде алынған объект актив анықтамасын қанағаттандыратындылығын анықтайды, және егер солай болса, пайда болған активті негізгі құрал ретінде таниды. Бастапқы тану кезінде негізгі құрал нөлдік құн бойынша бағаланады және әрбір есепті күнге қайта бағаланады.

Топ кезеңімен өзінің негізгі құралдарының орнын толтыру құнын нарықтық құнына дейін қайта бағалау жүргізу үшін тәуелсіз сарапшыларды тартады. Негізгі құралдарды қайта бағалау есебін жүргізу саясатына сәйкес әр 3 жылда (әділ құнның өзгеруіне байланысты кезең бойында қайта бағаланатын технологиялық мұнайды қоспағанда) қайта бағаланған активтің әділ құны оның теңгерімдік құнынан елеулі айырмашылығы болмағанына сенімділікті қамтамасыз ету үшін жүзеге асырылады.

Қайта бағалаудан құнның өсуі өзге де жиынтық кіріс құрамында көрсетіледі және меншік капиталдың құрамына кіретін активтерді, оның осы активтің құнын қайта бағалау салдарынан болған және пайда немесе залал құрамында бұрын жасалған қайта бағалау салдарынан танылған мұндай активтерді қайта бағалаудан болған залалды қалпына келтіретін бөлікті қоспағанда, активтерді қайта бағалау резерві қорының артуына жатады. Қайта бағалаудан болатын залал оның бұрын активті қайта бағалау резерві қорының құрамында танылған осы актив бойынша оның қайта бағалауын тікелей кемітетін бөлігін қоспағанда пайда немесе залал құрамында танылады.

Активтің қайта бағаланған теңгерімдік құны негізінде есептелген амортизация мен активтің бастапқы құны негізінде есептелген амортизация арасындағы айырмашылық активтерді қайта бағалау резервінен жыл сайын бөлінбеген пайдаға ауыстырылады. Сонымен қатар қайта бағалау күніне жинақталған амортизация және құнсыздану активтің жалпы теңгерімдік құнын бір мезгілде азайта отырып алынып тасталады және одан кейін таза сома активтің қайта бағаланған құнына дейін жете бағаланады. Актив шығарылған кезде нақты шығарылатын активке жататын қайта бағалау резерві бөлінбейтін пайдаға көшіріледі. Негізгі құралдардың құнына капиталдандыру белгісі орындалатын жабдықтар бөліктерін ауыстыру құны және ұзақ мерзімді құрылыс жобалары бойынша қарыз жөніндегі шығындар кіреді. Белгілі бір уақыт аралығында негізгі құралдардың маңызды құраушыларын ауыстыру қажет болған жағдайда, Топ осындай құраушыларды өздеріне сәйкес дербес пайдалы қолдану мерзімдері бар жеке активтер ретінде таниды. Солай сияқты басты техникалық тексеріс кезіндегі шығыстардың тану критерийлері болса, жабдықтарды ауыстыру ретінде негізгі құралдардың теңгерімдік құны бойынша танылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.6 Негізгі құралдар (жалғасы)**

Жөндеуге және техникалық қызмет көрсетуге арналған өзге барлық шығын пайда немесе залал құрамында танылады.

Актив пайдаланылғаннан кейін оны пайдаланудан шығару бойынша күтілетін шығындардың келтірілген бағасы келешек шығындарға резервті тану критерийлері орындалатын болса тиісті активтің бастапқы бағасына қосылады. Активтерді пайдаланудан шығару және жерлерді қайта өңдеу бойынша танылған резерв туралы толық ақпарат 5, 26-ескертпелерде көрсетілген.

Амортизация желілік әдіспен активтерді пайдалы қолданудың бағалау мерзімі ішінде келесі түрде есептеледі:

	Жылдар
Ғимараттар мен құрылыс	5-50
Машиналар мен жабдық	3-30
Құбырлар жүйесі	15-30
Өзге де көлік активтері	5-12
Өзге де	2-10

Топтың Есеп саясатына сәйкес технологиялық мұнай, аяқталмаған құрылыс және жер амортизацияланбайды.

Бұрын танылған негізгі құралдарды немесе олардың маңызды құрауыштарын тануды доғару олар шығарылған кезде немесе егер келешекте осы активті пайдаланудан немесе шығарудан экономикалық тиімділік алу күтілмеген жағдайда болады. Активті тануды доғару нәтижесінде туындайтын кіріс немесе шығыс (активтің шығуынан және теңгерімдік құнынан болатын таза түсімдер арасындағы айырмашылық ретінде есептелген) активті тану доғарылған есепті жыл үшін пайдаға және залалға кіргізіледі.

Таратылу құны, активтерді пайдалы қолдану мерзімі және негізгі құралдардың амортизациялау әдістері әрбір жылдық есепті кезеңнің аяғында талданады және қажетіне қарай келешекті негізде түзетіледі.

4.7 Материалдық емес активтер

Жеке сатып алынған материалдық емес активтер бастапқы танылған кезде бастапқы құны бойынша бағаланады. Бизнесі біріктіру кезінде сатып алынған материалдық емес активтердің бастапқы құны сатып алу күніндегі әділ құны болып табылады. Бастапқы танудан кейін материалдық емес активтер жинақталған амортизацияны және құнсызданудан болған жинақталған залалды шегергенде (олар болған ретте) бастапқы құны бойынша есептеледі. Топ ішінде жүргізілген материалдық емес активтер өнім әзірлеуге арналған капиталдандырылған шығындарды қоспағанда, капиталдандырылмайды және тиісінше шығыс туындаған есепті кезең үшін пайда мен залал құрамында көрсетіледі.

Материалдық емес активтердің пайдалы қолдану мерзімі шектеулі.

Пайдалы қолдану шектеулі мерзімі бар материалдық емес активтер осы мерзім ішінде амортизацияланады және егер осы материалдық емес активтің құнсыздану белгілері болса, құнсыздану мәніне бағаланады. Амортизация активтер қызметінің бағаланған пайдалы мерзімі үшін тік желілік әдіс негізінде есептеледі. Материалдық емес активтер негізінен жеті-он жыл ішінде амортизацияланады. Пайдалы қолдану мерзімі шектеулі материалдық емес актив үшін амортизацияны есептеу кезеңі мен әдісі кем дегенде әр есепті кезеңнің аяғында қайта қаралады. Активке кіргізілген келешек экономикалық тиімділікті пайдалы қолданудың болжалды мерзімінің немесе тұтынудың болжалды құрылымының өзгерісі тиісінше амортизация кезеңін немесе есептеу әдісін өзгертеді және есепке алу бағаларының өзгерісі ретінде ескеріледі. Пайдалы қолдану мерзімі шектеулі материалдық емес активтің амортизациясына арналған шығындар шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте материалдық емес активтер қызметіне сәйкес шығыстар санатында танылады.

Материалдық емес активтерді танудың тоқтатылуынан болатын кіріс немесе шығыс активтің шығуынан болатын таза түсім және активтің теңгерімдік құны арасындағы айырмашылық ретінде өлшенеді және осы активті тану тоқтатылған кездегі шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте танылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.8 Қаржы емес активтердің құнсыздануы**

Әрбір есепті кезеңге Топ активтің мүмкін болатын құнсыздану белгілері болуын айқындайды. Егер осындай белгілер орын алса немесе егер активті құнсыздануға жыл сайынғы тексеру талап етілсе, Топ активтің өтеу құнына бағалау жүргізеді. Активтің немесе ақша ағынын туындатушы бөлімше (бұдан әрі – «ААТБ») өтеу құны – мына шамалардың ең үлкені: сатуға арналған шығындарды шегергенде активтің (ААТБ) әділ құны және активті (ААТБ) пайдалану құндылығы.

Актив негізінен басқа активтер немесе активтер тобы тудыратын ағындарға тәуелсіз ақша қаражаты ағындарын тудырмайтын жағдайларды қоспағанда, өтеу құны жеке актив үшін айқындалады. Егер активтің немесе ААТБ-ның теңгерімдік құны оның өтеу құнынан артып кетсе, актив құнсызданған деп саналады және өтеу құнына дейін есептен шығарылады. Пайдалану құндылығын бағалау кезінде келешек ақша ағындары активке тән ақшаның және тәуекелдің уақытша құнының ағымдағы нарықтық бағасын көрсететін салық салғанға дейінгі дисконттау мөлшерлемесі бойынша дисконтталады.

Сатуға арналған шығындарды шегергенде әділ құнын анықтау кезінде жуық арадағы нарықтық мәмілелер ескеріледі (егер ондайлар орын алса). Олар болмаған ретте бағалаудың тиісті үлгісі қолданылады. Бұл есептер бағалау коэффициенттерімен, акциялардың нарығында еркін айналыстағы бағаларды белгілеумен немесе әділ құнның өзге де қол жетімді көрсеткіштерімен расталады.

Топ құнсыздану сомасын Топтың жеке активтер жатқызылатын әр ААТБ үшін жеке дайындалатын нақты жоспарлар және болжау есептерін ескере отырып айқындайды. Бұл жоспарлар мен болжау есептері әдетте бес жылға жасалады. Неғұрлым ұзақ кезеңдер үшін өсудің ұзақ мерзімді қарқыны есептеледі, ол бесінші жылдан кейінгі келешек болжауды ақша ағындарына қатысты қолданылады.

Жалғасып отырған қызметтің құнсыздануынан (қорлардың құнсыздануын қоса есептегенде) болатын залалдар қайта бағалау өзге де шоғырландырылған жиынтық кіріс құрамында танылған, гудвилді қоспағанда, бұрынғы қайта бағаланған негізгі құралдарды қоспағанда, құнсызданған актив қызметіне сәйкес шығыстар санаты құрамындағы шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есебінде танылады. Бұл жағдайда құнсызданудан болған залалдар да бұрын жүргізілген қайта бағалау сомасы шегінде өзге де жиынтық кіріс құрамында танылады.

Әрбір есепті күнге Топ бұрын активтің құнсыздануынан болған деп танылған залалдардың енді жоқ екендігінің немесе қысқарғандығының белгілері бар не жоқ екендігін анықтайды. Егер мұндай белгі бар болса, Топ активтің немесе ААТБ-ның өтелу құнын есептейді. Кейінгі құнсызданудан болған деп танылған залалдардан бері активтің өтеу құнын анықтау үшін қолданылған жорамалдар өзгерілген жағдайда ғана бұрын құнсызданудан болған деп танылған залалдар қалпына келтіріледі. Қалпына келтіру активтің теңгерімдік құны оның өтеу құнынан асып кетпеуімен, сондай-ақ амортизацияны шегеріп тастағанда теңгерімдік құнынан аспауымен шектелген, бұл актив егер алдыңғы жылдары құнсызданудан болған залал деп танылмаған жағдайда, теңгерімдік құны бойынша танылуы мүмкін. Құнды бұлайша қалпына келтіру актив қайта бағаланған құны бойынша есептелген жағдайларды қоспағанда, пайдалар мен залалдарда танылады. Соңғы жағдайда, құнды қалпына келтіру құнның қайта бағалаудан болған өсуі ретінде ескеріледі.

Қаржы емес активтердің құнсыздануы туралы ақпарат 5, 6 ескертпелерде ашылған.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.9 Қаржы активтері*****Бастапқы тану және бағалау***

Қаржылық активтер бастапқы тану кезінен кейін амортизацияланған құн бойынша, өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша және пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатындар ретінде жіктеледі.

Бастапқы тану кезінде қаржылық активтерді жіктеу қаржылық актив бойынша ақша ағыны шартымен көзделген сипаттамаға және осы активтерді басқару үшін Топ қолданатын бизнес-үлгіге байланысты болады. Қаржыландырудың елеулі компонентін қамтымайтын немесе Топ практикалық сипаттағы ықшамдауды қолданған сауда дебиторлық берешекті қоспағанда, Топ бастапқыда қаржылық активтерді пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланбайтын қаржылық активтер жағдайында мәміле бойынша шығындар сомасына ұлғайтылған әділ құн бойынша бағалайды. Қаржыландырудың елеулі компонентін қамтымайтын немесе Топ практикалық сипаттағы ықшамдауды қолданған сауда дебиторлық берешек *«Сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша түсім»* ҚЕХС (IFRS) 15 сәйкес айқындалған мәміле бағасы бойынша бағаланады.

Қаржылық активтерді амортизацияланған құн бойынша немесе өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша жіктеу және бағалау үшін бұл активтің шарттық талаптары қарыздың негізгі сомасының өтелмеген бөлігіне «қарыздың негізгі сомасы және проценттер есебіне ерекше төлемдер» болып табылатын ақша ағынын алуды қарастыруы қажет. Мұндай бағалау SPPI-тест деп аталады және әр құрал деңгейінде жүзеге асырылады.

Топ қаржылық активтерді басқару үшін қолданатын бизнес-модель ақша ағындарын өндіру мақсатында Топ өзінің қаржылық активтерін басқаратын тәсілді сипаттайды. Бизнес-модель ақша ағыны шартпен көзделген ақша ағынын алу, қаржылық активтерді сату немесе екеуінің де салдары бола алатындығын айқындайды.

Заңнамамен немесе белгілі бір нарықта қабылданған қағидалармен («стандарттық жағдайлардағы» сауда) белгіленетін мерзімде активтерді жеткізуді талап ететін қаржылық активтерді сатып алу немесе сату бойынша барлық мәмілелер мәміле жасалған күнге, яғни Топ активті сатып алу немесе сату міндеттемесін өзіне алған күнге танылады.

Топтың қаржылық активтері ақша қаражаттарын, банк салымдарын, сауда және өзге де дебиторлық берешекті және облигацияларға инвестицияны қамтиды.

Кейінгі бағалау

Кейінгі бағалау мақсатында қаржылық активтер төрт санатқа жіктеледі:

- амортизацияланған құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер (борышқорлық құралдар);
- жинақталған пайда мен залалды кейінгі қайта жіктеумен өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер (борышқорлық құралдар);
- тану тоқтатылған кезде жинақталған пайда мен залалды кейінгі қайта жіктеусіз өзге жиынтық кіріс арқылы ұйымның қалауымен әділ құн бойынша бағаланатындар ретінде жіктелген қаржылық активтер (үлестік құралдар);
- пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.9 Қаржы активтері (жалғасы)**

Амортизацияланған құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер (борышқорлық құралдар)

Бұл санат Топ үшін ең орындысы болып табылады. Топ мынандай екі шарт орындалғанда қаржылық активтерді амортизацияланған құн бойынша бағалайды:

- қаржылық активтер шартпен қарастырылған ақша ағынын алу мақсатында ұстап қалу болып табылатын бизнес-модель аясында ұсталынатын; және
- қаржылық активтің шарттық талаптары бойынша борыштың негізгі сомасын және осы борыштың негізгі соманың өтелмеген бөлігіне пайыздар есебіне ерекше төлемдер болып табылатын ақша ағындарын көрсетілген күнде алуды көздегенде.

Амортизацияланған құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер кейін тиімді проценттік мөлшерлеме әдісін пайдаланумен бағаланады және оларға құнсыздануға қатысты талаптар қолданылады. Пайда немесе залал активті, оның модификациясын тану тоқтатылған немесе құнсызданған жағдайда пайда немесе залал құрамында танылады.

Топ амортизацияланған құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер санатына сауда және өзге де дебиторлық берешекті және кредит мекемелеріндегі құралдарды (банк салымдары, ақша қаражаттары және олардың баламалары) жатқызады.

Пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер

Пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер санаты саудаға арналған қаржылық активтерді, Топтың қалауы бойынша бастапқы тануда пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша немесе міндетті түрде әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтерді қамтиды.

Қаржылық активтер жақын болашақта сату мақсатында сатып алынған болса, онда олар саудаға арналғандар ретінде жіктеледі. Туынды құралдар, жеке кіріктірме туынды құралдарды қоса алғанда, олар Топтың қалауы бойынша тиімді хеджирлеу құралдары ретінде айқындалған жағдайларды қоспағанда, саудаға арналғандар ретінде жіктеледі. Ақша ағындары қарыздың негізгі сомасы және проценттер есебіне ерекше төлемдер болып табылмайтын қаржылық активтер пайдаланылған бизнес-үлгіге қарамастан пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша жіктеледі және бағаланады.

Пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер әділ құн бойынша қаржылық жағдай туралы есепте ескеріледі, ал олардың әділ құнын таза өзгерту пайда немесе залал туралы есепте танылады.

Топ бұл санатқа «DSFK арнайы қаржы компаниясы» ЖШС-ның облигацияларын жатқызады (19-ескертіпте).

Жинақталған пайда мен залалды кейінгі қайта жіктеумен өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер (борышқорлық құралдар)

Топ келесі екі шарт орындалғанда борышқорлық құралдарды өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағалайды:

- мақсаты шартпен қарастырылған ақша ағынын алу да қаржылық активтерді сату да болып табылатын бизнес-модель аясында қаржылық актив ұстап қалығанда; және
- қаржылық активтің шарттық талаптары бойынша борыштың негізгі сомасын және осы борыштың негізгі соманың өтелмеген бөлігіне пайыздар есебіне ерекше төлемдер болып табылатын ақша ағындарын көрсетілген күнде алуды көздегенде.

Өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын борышқорлық құралдар жағдайында проценттік кіріс, валюталық бағамдарды қайта бағалау және құнсызданудан залалдар немесе осындай залалдарды қайта қалпына келтіру пайда немесе залал туралы есепте танылады және амортизацияланған құн бойынша бағаланатын қаржылық активтер жағдайындағыдай есептеледі. Әділ құнның қалған өзгерістері өзге жиынтық кіріс құрамында танылады. Тану тоқтатылған жағдайда өзге жиынтық кіріс құрамында танылған әділ құн өзгерісінің жинақталған сомасы пайда немесе залал құрамында қайта жіктеледі.

Топта бұл санаттағы қаржылық активтер жоқ.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.9 Қаржы активтері (жалғасы)**

Тану тоқтатылған кезде жинақталған пайда мен залалды кейінгі қайта жіктеусіз өзге жиынтық кіріс арқылы ұйымның қалауымен әділ құн бойынша бағаланатындар ретінде жіктелген қаржылық активтер (үлестік құралдар)

Бастапқы тану кезінде Топ өз қалауы бойынша, кейін одан бас тарту құқығысыз, егер инвестицияларды үлестік құралдар «Қаржы активтері: ұсыну» ҚЕХС (IAS) 32 сай меншік капиталдың мәніне сәйкес келсе және сатуға арналмаса оларды өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын ретінде жіктеу туралы шешім қабылдауы мүмкін. Осындай жіктеу туралы шешім әр құрал бойынша бөлек қабылданады.

Осындай қаржы активтері бойынша пайда мен залалдар ешқашан пайда немесе залал құрамына қайта жіктелмейді. Егер дивидендтерді алу құқығы белгілі болса, Топ осындай түсуден қаржы активі құнының бөлігін өтеп беру ретінде алатын пайданы қоспаған жағдайда дивидендтер пайда немесе залал туралы есепте өзге кіріс ретінде құпталады. Бұл жағдайда мұндай пайдалар өзге жиынтық кірістің құрамында көрсетіледі. Топтың қалауы бойынша өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын ретінде жіктелген үлестік құралдар, құнсыздану мәніне бағаланбайды.

Топта бұл санаттағы қаржылық активтер жоқ.

Тануды тоқтату

Қаржы активінің (немесе қолданылу ретіне қарай – қаржы активінің бөлігі немесе осындай қаржы активтері тобының бөлігі) тануы доғарылады (яғни Топтың қаржылық жағдайы туралы шоғырландырылған есебінен шығарылады), егер:

- активтен ақша ағынын алу құқығының қолданылу мерзімі аяқталса;
- Топ активтен ақша ағынын алуға өзінің құқығын берсе не алынатын ақша ағынын толық көлемде және «транзиттік» келісім бойынша айтарлықтай кідіртусіз үшінші тарапқа төлеуге өзіне міндеттеме алса; және не (а) Топ активтен болатын барлық тәуекел мен табысты берсе, не (б) Топ активтен болатын барлық тәуекелдер мен табысты бермесе және өзінде сақтамаса, бірақ осы активке бақылауды берсе.

Егер Топ активтен ақша ағынын алуға өзінің барлық құқығын берсе не транзиттік келісім жасаса, ол меншік құқығына байланысты тәуекелдер мен табысты сақтап қала алған-алмағанын және, егер сақтап қала алған болса, онда қандай көлемде екендігін бағалайды. Егер Топ активтен болатын барлық тәуекелдер мен табысты бермесе және өзінде сақтамаса, сондай-ақ активке бақылауды бермесе, берілген актив Топ берілген активке өзінің қатысуын жалғастыруы дәрежесінде әрі қарай танылады.

Бұл жағдайда Топ сонымен қатар тиісті міндеттемені таниды. Берілген актив пен тиісті міндеттеме Топ сақтаған құқық пен міндеттемені көрсететін негізде бағаланады. Берілген активке кепілдік нысанындағы жалғасқан қатысу активтің бастапқы теңгерімдік құны немесе Топтан талап етілуі мүмкін төлемнің ең жоғары сомасы өлшемдердің ең кішісі бойынша танылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.10 Қаржы активтерінің құнсыздануы**

Сондай-ақ қаржы активтерінің құнсыздануы туралы толық ақпаратты ашу мына ескертпелерде берілген:

- маңызды есепке алу пайымы, бағалау мәндері жорамалдар (5-ескертпе);
- сауда дебиторлық берешек (12-ескертпе);
- банк салымдары (16-ескертпе);
- ақша қаражаттары және олардың баламалары (17-ескертпе).

Топ пайда немесе залал арқылы әділ құнмен бағаланбаған барлық қарыздар мен басқа да борыштық қаржылық активтер бойынша күтілетін несиелік шығындардың (КНШ) бағалау резервін көрсетеді. КНШ келісімшарт бойынша ұйымға тиесілі күтілетін ақша ағыны мен Топпен алынатын барлық ақша ағындарының арасындағы айырма ретінде есептеледі. КНШ кредиттік рейтингісімен ұқсас құрал үшін бастапқы тиімді проценттік мөлшерлемеге тең келетін мөлшерлеме бойынша дисконтталады.

КНШ екі кезеңде танылады. Бастапқы тану кезінен несиелік тәуекелі едәуір ұлғаймаған қаржы құралдары үшін келесі 12 ай ішінде (12 айлық КНШ) дефолт салдарынан пайда болуы күтілетін несиелік шығындарға қатысты шығындар үшін бағалық резерв жасалады. Бастапқы тану кезінен несиелік тәуекелі едәуір ұлғайған қаржы құралдары үшін дефолттың басталу мерзіміне қарамастан осы қаржы құралының қалған қолдану мерзімінің ішінде күтілетін несиелік шығындарға қатысты (барлық мерзімге КНШ) залалдар үшін бағалық резерв жасалады.

Топ шарт бойынша сауда дебиторлық берешектер мен активтерге қатысты КНШ-ты есептеген кезде жеңіл тәсіл қолданады. Яғни, Топ несиелік тәуекелдің өзгеруін бақыламайды, оның орнына барлық мерзімге КНШ-ға тең сомада шығындар үшін әр есептік күнге бағалау резервін мойындайды. Топ несиелік шығындардың пайда болуындағы бұрынғы тәжірибені ескеріп дайындалған, қарыз алушы үшін өзгеше факторларды және жалпы экономикалық жағдайларды ескере отыра түзетілген бағалау резервінің үлгісін қолданды.

Кредиттік мекемелердегі қаражаттарға (ақша қаражаттары және олардың баламалары, банк салымдары) қатысты Топ 12 айлық кезең ішінде күтілетін несиелік шығындарды есептеді. 12 айлық күтілетін несиелік шығындар – есеп беру күнінен кейінгі 12 ай ішінде мүмкін болатын қаржы құралы бойынша дефолттарға байланысты туындайтын күтілетін несиелік шығындарды білдіретін бүкіл мерзімге күтілетін несиелік шығындардың бір бөлігі болып табылады. Алайда, бастапқы танудан кейін қаржы құралының несиелік тәуекелінің едәуір ұлғаюы жағдайында, бағаланған шығыс резерві барлық мерзім ішінде күтілетін несиелік шығындарға тең сомада бағаланады.

Топ, келісімшарт бойынша төлемдер 30 күннен астам уақытқа созылған жағдайда, несиелік тәуекелдің елеулі ұлғаюы орын алған деп есептейді. Келісімшарт бойынша төлемдер 90 күнге дейін мерзімі өткен жағдайда, қаржы активі бойынша дефолт бар деп есептеледі. Сонымен қатар, белгілі бір жағдайларда, Топ, егер ішкі немесе сыртқы ақпарат, Топтың қарызды көтеру тетіктерін ескерместен Топ келісімшартта көзделген қалған төлемдердің толық көлемін алуы екіталай деп болжайтын болса, қаржы активі үшін дефолт болды деп қорытынды жасауға болады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.11 Қаржылық міндеттемелер***Бастапқы тану және бағалау*

Қаржылық міндеттемелер бастапқыда олармен мәміле бойынша тікелей байланысты шығындар шегеріліп (қарыздар, несиелер және кредиторлық берешек жағдайында) әділ құны бойынша танылады.

Кейінгі бағалау

Кейінгі бағалау мақсаттары үшін қаржылық міндеттемелер қаржылық міндеттемелер мынадай санаттарға жіктеледі:

- пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер;
- амортизацияланған құны бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер.

Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер

«Пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер» санатына саудаға арналған қаржылық міндеттемелер және пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын ретінде бастапқы танылған кезде Топтың қалауы бойынша жіктелген қаржылық міндеттемелер кіреді.

Топтың пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелері жоқ.

Амортизацияланған құны бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер

Бұл санат Топ үшін ең маңызды болып табылады. Бастапқы танудан кейін мұндай міндеттемелер тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін қолдана отырып, амортизацияланған құн бойынша бағаланады. Осындай қаржылық міндеттемелер бойынша пайда мен залал тиімді пайыздық мөлшерлемені пайдалана отырып амортизация есептелуіне қарай пайда немесе залал құрамында танылады. Амортизацияланған құн сатып алу кезіндегі дисконттарды немесе сыйлықақыларды, сондай-ақ тиімді пайыздық мөлшерлеменің ажырамас бөлігі болып табылатын комиссияларды немесе шығындарды ескере отырып есептеледі. Тиімді пайыздық мөлшерлеменің амортизациясы пайда немесе залал туралы есепте қаржылық шығындардың құрамына кіреді.

Топ осы санатқа сауда және басқа кредиторлық берешек, қарыздар мен жалдау міндеттемелерін жатқызады.

Білікті активті сатып алуға, салуға немесе өндіруге тікелей қатысты қарыздар бойынша шығындар осындай актив құнының бөлігі ретінде капиталдандырылады. Қарыздар бойынша өзге де шығындар пайда болған сәттегі шығыстар ретінде танылады. Толығырақ ақпарат *20-ескертілмеде* берілген.

Тануды доғару

Егер міндеттеме өтелген, жойылған немесе оның қолданылу мерзімі біткен болса, қаржылық міндеттеменің тануы доғарылады.

Егер бар қаржылық міндеттеме елеулі айырмашылығы бар шарттарда сол кредитордың алдында басқа міндеттемемен ауыстырылатын болса немесе егер бар міндеттеменің шарттары елеулі өзгерсе, мұндай ауыстыру немесе өзгерту бастапқы міндеттемені тануды доғару және жаңа міндеттемені тану ретінде ескеріледі, ал олардың теңгерімдік құнындағы айырма жиынтық кіріс туралы есепте кіріс немесе шығыс ретінде ескеріледі.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.12 Қаржы құралдарын өзара есепке алу**

Қаржы активтері мен қаржылық міндеттемелер өзара есепке алуға, ал қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте берілген таза сома ұсынуға болады егер қазіргі кезде заңды қорғаумен қамтамасыз етілген танылған сомаларды өзара есепке алуға құқық болған кезде, сондай-ақ таза негізде есеп айырысуға не активтерді өткізіп, сонымен бір мезгілде міндеттемелерді өтеуге ниет болғанда жүзеге асырылады.

4.13 Қорлар

Қорлар екі өлшемнің ең азы бойынша бағаланады: бастапқы сатып алу құны және өткізудің таза құны.

Қорлардың бастапқы құны қорларды орнына жеткізумен және оларды ағымдағы күйге келтірумен байланысты күнделікті қызмет барысында шеккен барлық шығынды өзіне қамтиды.

Сатудың таза мүмкін құны өндірісті аяқтауға арналған есепті шығыстар мен өткізуге кеткен есепті шығындарын шегеріп тастап, кәдімгі күнделікті қызмет барысында сатудың есепті бағасы ретінде анықталады.

Қорлардың өзіндік құны ФИФО әдісін пайдалану арқылы айқындалады.

4.14 Ақша қаражаттары және олардың баламалары

Қаржы жағдайы туралы шоғырландырылған есепте ақша қаражаттары және олардың баламалары кассадағы қолма-қол ақшаны, банктердегі ақша қаражаттарын, қысқа мерзімді банк салымдары, өтеудің бастапқы мерзімі үш айдан аспайтын басқа да қысқа мерзімді жоғары өтімді инвестицияларды қамтиды.

Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы шоғырландырылған есептің мақсаттары үшін ақша қаражаттары және олардың баламалары өтелмеген банкілік овердрафтарды шегеріп тастағанда, жоғарыдағы анықтамаға сай ақша қаражаттарынан және қысқа мерзімді банк салымдарынан тұрады.

4.15 Резервтер

Егер Топтың өткен оқиға нәтижесінде пайда болған ағымдық міндеттемесі болса (заңды немесе тәжірибеден шыққан); осы міндеттемені өтеу үшін қажет болатын экономикалық пайдадан айрылу ықтимал болса және осындай міндеттеме сомасының сенімді бағасын алу мүмкін болса, резервтер танылады. Егер Топ резервтің бір бөлігінің немесе барлығының өтемін алуды болжаса, мысалы, сақтандыру шарты бойынша, өтеу дербес актив ретінде танылады, бірақ тек өтеуді алу күмән туғызбайтын жағдайда. Резервке жататын шығыстар өтеуді шегеріп тастап, пайдалар мен залалдарда көрсетіледі.

Топ активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша болашақ шығындарға қатысты резервті таниды. Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу шығындары бойынша резервтер есепті ақша ағынын пайдалануды есеп алған міндеттемелерді реттеуге жұмсалатын күтілетін шығындардың дисконтталған бағасы бойынша ескеріледі және тиісті актив бағасының бөлігі ретінде танылады. Ақша ағындары активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерге тән тәуекелдерді көрсететін салық салуға дейінгі ағымдағы мөлшерлеме бойынша дисконтталады. Дисконттау әсері пайда болуына қарай шығындар шотына қарайды және шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте қаржы шығындары ретінде танылады.

Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша болашақ шығындар жыл сайын қайта қаралып отырады және қажеттілігіне қарай түзетіледі. Күтілетін болашақ шығындардағы немесе дисконттаудың қолданылатын мөлшерлемесіндегі өзгерістер актив бағасына қосылады немесе алынады (5, 26-ескертпелер).

4.16 Қызметкерлерге сыйақылар

Топ өз қызметкерлеріне Топ пен өз қызметкерлері арасындағы Ұжымдық шарттарға және Жұмыс істемейтін зейнеткерлер және мүгедектерді әлеуметтік қолдау қағидаларына сәйкес зейнеткерлікке шыққанға дейін де және кейін де ұзақ мерзімді сыйақы ұсынады. Ұжымдық шарттар, аталған қағидалар, зейнеткерлікке шыққанда біржолғы жәрдемақы төлеуді, еңбекке жарамсыздық, мерейтой және қаза болу жағдайында қызметкерлерге материалдық көмек көрсетуді көздейді. Жәрдемақы алу құқығы әдетте қызметкердің зейнеткерлікке шыққанға дейін жұмысты жалғастыру қажеттігімен байланыстырылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.16 Қызметкерлерге сыйақылар (жалғасы)**

Біржолғы жәрдемақыларды төлеу бойынша күтіліп отырған шығыстарды есептеу еңбек қызметі аяқталуы бойынша белгіленген төлемдері бар зейнетақылық жоспарларды есептеу кезінде қолданылатын әдіс бойынша қызметкердің еңбек қызметі ішінде жүзеге асырылады. Белгіленген төлемдері бар жоспар бойынша сыйақылар ұсыну құны «болжанатын шартты бірлік» әдісін пайдалана отырып айқындалады. Актуарлық пайда мен залал актуарлық болжамдардағы өзгерістердің әсерін де, актуарлық болжамдар мен нақты деректер арасындағы айырмашылықтарға байланысты өткен тәжірибенің әсерін де қамтиды.

Басқа өзгерістер ағымдағы қызметтер құнын, бұрынғы қызметтер құнын және кадрлар қысқаруын немесе жасалған есеп айырысуларды қоса алғанда ағымдағы кезеңде танылады.

Зейнетақылық міндеттемелерді есепке алғанда қолданылған аса елеулі болжамдар – бұл дисконт мөлшерлемесі мен өлім-жітімді болжау. Дисконт мөлшерлемесі болашақ міндеттемелердің таза келтірілген құнын анықтау үшін қолданылады және әр жылы осындай міндеттемелер бойынша шегерім амортизациясы жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте пайыздық шығыстар ретінде көрсетіледі. Өлім-жітімді болжау сыйақы төлеудің болашақ ағынын болжамдау үшін қолданылады, ол сонан соң міндеттемелердің таза келтірілген құнын алу үшін дисконтталады.

Актуарлық пайдалар мен залалдарды қамтитын қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелерді қайта бағалау нәтижелерін Топ былай көрсетеді:

- еңбек қызметі аяқталғаннан кейінгі сыйақылар бойынша өзге де жинақталған кіріс арқылы. Одан кейінгі кезеңдерде қайта бағалау нәтижелері пайдалар мен залалдар құрамында қайта жіктеуге жатпайды;
- пайда мен залалдар арқылы өзге ұзақ мерзімді сыйақылар.

Таза пайыздар белгіленген төлемдері бар жоспар бойынша таза-міндеттемелерге қатысты дисконттау ставкасын пайдалана отырып айқындалады. Топ жиынтық кіріс туралы есепте (функция бойынша жіктеле отырып) «Өткізімнің өзіндік құны», «Жалпы және әкімшілік шығыстар» және «Қаржылық шығындар» баптары құрамында белгіленген төлемдері бар жоспар бойынша таза міндеттемелердегі көрсетілген өзгерістерді таниды:

- қызмет құны, ол өзіне ағымдағы қызмет құнын, өткен кезеңнің қызмет құнын қамтиды;
- таза пайыздық шығындар немесе кірістер.

Қызметкерлерге берілетін сыйақылар, бір жолғы жәрдемақылардан басқа, басқа ұзақ мерзімді сыйақылар ретінде қарастырылады. Осы сыйақылар бойынша есептелген шығыстар белгіленген зейнетақы жоспарларын есептеу кезінде қолданылатын әдіснаманы пайдалана отырып, қызметкердің еңбек қызметі барысында есептеледі.

Мұндай міндеттемелер жыл сайын тәуелсіз білікті актуарийлер тарапынан бағаланады.

Толығырақ ақпарат 5, 21-ескертпелерде ашылған.

4.17 Түсімді және басқа да кірістерді тану

Топтың қызметі, негізінен, Қазақстан Республикасындағы магистральды мұнай құбырлары бойынша мұнай мен суды тасымалдауға, сондай-ақ Грузияда мұнай мен мұнай өнімдерін ауыстырып құюға байланысты.

Сатып алушылармен жасалған келісімшарттардан түсетін түсім тауарлар немесе қызметтерді бақылау сатып алушыға берілсе және Топ осындай тауарлар немесе қызметтерге айырбас құқығын алуды көздейтін өтемді көрсететін сомада бағаланады.

Топ пайда алуды көздейтін өзі жасаған шарттарды өзі принципал ма әлде агент пе дегенді анықтау мақсатында белгілі бір өлшемдерге сәйкес талдайды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.17 Түсімді және басқа да кірістерді тану (жалғасы)**

Топ өз қызметтеріне комиссияны табыс ретінде танитын, Топ агент ретінде қатысатын көліктік экспедициялау шарттарын қоспағанда барлық осындай шарт бойынша (шарт бойынша өзіне міндеттеме алатын негізгі тарап болғандықтан шартпен байланысты пайда мен тәуекелдерді қабылдайды) принципал ретінде әрекет етеді деген қорытындыға келді.

Шоғырландырылған қаржы есептілігінде Топ жалпы түсімді төмендегі түрлер бойынша таниды:

Тасымалдау бойынша қызметтер көрсету

Тасымалдау және ауыстырып құю қызметтерінен алынған кіріс есепті кезеңде тасымалданған мұнай мен судың нақты көлемі негізінде қызметтер көрсету кезінде белгілі бір уақыт мерзімінде танылады.

Құбырларды пайдалану және техникалық қызмет көрсету бойынша қызметтер көрсету

Құбырларды пайдалану және техникалық қызмет көрсету бойынша қызметтерден түсетін түсімдер кезең ішінде іске асу арқылы танылады, өйткені сатып алушы Топтың шарттық міндеттемелерін орындау барысында бір мезгілде тиімділікті алады және тұтынады.

Басқа да қызметтерді көрсету

Басқа да қызметтерді көрсетуден алынған кірістер оларды көрсету кезінде танылады.

Пайыздық кіріс

Амортизацияланған құны бойынша бағаланатын барлық қаржы құралы және пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын, сондай-ақ өзге де жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын пайыздық кіріс немесе залал тиімді пайыздық ставка әдісін пайдалана отырып танылады. Тиімді пайыздық мөлшерлеме – бұл қаржы құралының болжалды пайдалану мерзімі бойына немесе егер бұл орынды болса қаржы активінің немесе міндеттемесінің таза теңгерімдік құнына дейінгі ұзақтығы кемдеу кезеңіне күтілетін келешек төлемдерді немесе ақша қаражатының түсімін дәл дисконттайтын мөлшерлеме. Пайыздық кіріс шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте қаржыландырудан алынған табыс ретінде көрсетіледі.

Дивидендтер

Дивидендтерден алынған кіріс Топтың төлемді алуға құқығы белгіленгенде танылады (дивидендтер бекітілген күнге).

Жеткізілмеген мұнай көлемі үшін төлемнен алынатын кіріс

Жеткізілмеген мұнай көлемі үшін төлемнен алынатын кіріс «айда немесе төле» шартында мұнай тасымалдау қызметтерін көрсетуге арналған шарттарға сәйкес танылады.

ҚЕХС (IFRS) 15 қолдану кезінде Топ келесіні назарға алады:

Ауыспалы өтеу

ҚЕХС (IFRS) 15 түсімнің көтеріңкі сомасын тануды болдырмау үшін есептік ауыспалы өтеуді шектеуді талап етеді.

Жеңілдіктердің, несиелердің, баға шегерімінің, ынталандырмалардың, нәтижелер үшін бонустардың немесе басқа ұқсас баптардың жоқтығына байланысты сатып алушылармен жасалған шарттарда өтеудің ауыспалы бөлігі жоқ. Бұл жаңарту түсімді тануға әсер етпейді.

Принципал немесе агент рөлі

ҚЕХС (IFRS) 15 сәйкес, Топ ескерілген тауарды немесе қызметті олар сатып алушыға/қызметтердің тапсырыс берушінің сатып алушысына тапсырылғанға дейін бақылайтындығын бағалауы қажет.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.17 Түсімді және басқа да кірістерді тану (жалғасы)***Принципал немесе агент рөлі (жалғасы)*

Топ түсім алуы көздейтін барлық шарттар бойынша принципал ретінде болатынын анықтады (себебі ол уәделескен қызметті оны тапсырыс берушінің немесе тапсырыс берушінің сатып алушысының қабылдауына дейін бақылайды), тек көлік экспедиторлық қызметтерін көрсету бойынша шарттарды қоспағанда, онда Топ қызметтерді сатып алушының қабылдағанына дейін оны бақыламайтынын анықтады. Демек, ол көлік жөнелту қызметтерін көрсету шарттары бойынша принципал емес, агент болып табылады.

Сатып алушылардан алынған алғытөлемдер

Сатып алушылардан алынған алғытөлемдер келісімшарт бойынша міндеттемелер болып табылады. Келісімшарт бойынша міндеттемелер – бұл сатып алушыдан алынған өтемақы үшін Топтың сатып алушыға тауар немесе қызметті жеткізу міндеттемесі. Егер Топ сатып алушыға тауар немесе қызметті жеткізуден бұрын, сатып алушы өтемақыны төлесе, төлем жасалу кезінде немесе төлем төленуге тиіс болған кезде келісімшарт міндеттемесі танылады (қайсысы бұрын болатынына қарай). Топ шарт бойынша өз міндеттемелерін орындаған кезде, келісімшарт міндеттемелері түсім ретінде танылады.

ҚЕХС (IFRS) 15-ке сәйкес Топ келісімшарттарда қаржыландырудың елеулі компоненттерінің бар болуын бағалау тиіс.

Топ сатып алушылардан тек қысқа мерзімді аванс төлемдерін алады. Олар алынған аванстар құрамында көрсетіледі. Топ уәделескен қызметтерді сатып алушыларға беру уақытының аралығы мен сатып алушының осындай қызметтерді төлеу мезеті біршама қысқа деп анықтады. Осылайша Топ осы шарттарда қаржыландырудың елеулі компоненттері жоқ деген қорытындыға келді.

Шоғырландырылған қаржы есептілігіне қойылатын талаптарға сәйкес Топ сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша танылған түсім туралы ақпараттың егжей-тегжейін түсім мен ақша ағынының пайда болу сипатына, көлеміне, мерзімдеріне және тұрлаусыздығына қалай әсер ететін экономикалық факторларды көрсететін категориялар бойынша талдады. Тегжейлі түсімдерді ашып көрсету 28-ескертпеде келтірілген.

Тану мен бағалауға 15 ҚЕХС (IFRS) талаптары қаржы емес активтердің (мысалы, негізгі құралдар мен материалдық емес активтер объектілерінің) шығуынан, егер осындай шығу қалыпты қызметтің нәтижесі болмаған жағдайда, пайдалар мен залалдарды тануға әрі бағалауға қатысты қолданылады. Бұл өзгерістер Топтың шоғырландырылған қаржы есептілігіне әсер етпеді.

4.18 Салықтар*Ағымдағы табыс салығы*

Ағымдағы табыс салығы бойынша активтер және міндеттемелер салық органдарынан өтелуге немесе салық органдарына төлеуге болжанып отырған сома бойынша бағаланады.

Осы соманы есептеу үшін қолданылатын салық мөлшерлемелері және салық заңнамасы бұл есепті күнге Топ өз қызметін жүзеге асыратын және салық салынатын табыс алатын елдерде қабылданған немесе іс жүзінде қабылданған мөлшерлемелер мен заңнама.

Тікелей меншік капиталда танылған баптарға жататын ағымдағы табыс салығы жиынтық кіріс пен залалда емес, меншік капитал құрамында танылады. Топ басшылығы салық декларацияларында көрсетілген көрсеткіштерді бағалауды мезгіл-мезгіл жүзеге асырады, тиісті салық заңнамасы оларға қатысты әртүрлі түсінілуі мүмкін, сөйтіп қажет болуына қарай резервтер жасалады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.18 Салықтар (жалғасы)***Кейінге қалдырылған салық*

Кейінге қалдырылған салық есепті күнге активтер мен міндеттемелердің салық базасы және олардың қаржылық есептілігі үшін теңгерімдік құны арасындағы уақыт айырмасын анықтау арқылы міндеттемелер әдісімен есепті күнге есептеледі. Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері барлық салық салынатын уақыт айырмалары бойынша мына жағдайларды қоспағанда танылады:

- кейінге қалдырылған салық міндеттемесі гудвилді, активті немесе міндеттемелерді бастапқы тану нәтижесінде, бизнесті біріктіру емес мәмілелер барысында пайда болады және операцияларды жасау кезінде бухгалтерлік пайдаға да, салық салынатын пайдаға немесе залалдарға әсер етпейді;
- еншілес ұйымдарға, қауымдасқан компанияларға, сондай-ақ бірлескен қызметке үлестермен қатысуға инвестициялармен байланысты салық салынатын уақыт айырмашылықтарына қатысты егер уақыт айырмасының уақыттың азайып бөлінуін бақылау мүмкін болса және уақыт айырмасы таяу болашақта азаймайтындығына елеулі мүмкіндік бар болса.

Кейінге қалдырылған салық активтері барлық шегерілетін уақыт айырмалары, пайдаланылмаған салық жеңілдіктері және пайдаланылмаған салық залалдары бойынша салық салынатын пайда бар дәрежеде танылады, оған қарсы шегерілетін уақыт айырмалары, пайдаланылмаған салық жеңілдіктері және пайдаланылмаған салық залалдары мына жағдайларды қоспағанда есептелуі мүмкін:

- шегерілетін уақыт айырмасына жататын кейінге қалдырылған салық активі бизнесті біріктіру салдарынан тумаған болса және ол операцияны жасау кезінде бухгалтерлік пайдаға да, салық салынатын пайдаға немесе залалдарға да әсер етпейтін активті немесе міндеттемелерді бастапқы тану нәтижесінде туындаса;
- еншілес ұйымдарға, қауымдасқан компанияларға, сондай-ақ бірлескен қызметке үлестермен қатысуға инвестициялармен байланысты шегерілетін уақыт айырмаларына қатысты салық активтері таяу болашақта уақыт айырмашылықтары пайдаланылуы және салық салынатын пайда болуы мүмкін екендігі елеулі бар дәреже ғана танылады, уақыт айырмашылықтары оған қарсы пайдаланылуы мүмкін.

Кейінге қалдырылған салық активтерінің теңгерімдік құны әрбір есепті күнге қайта қаралады және мерзімі ұзартылған салық активтерінің барлығы немесе бір бөлігі жеткілікті салық салынатын пайда деңгейінде кемітіледі. Танылмаған мерзімі ұзартылған салық активтері әрбір есепті күнге қайта қаралады және келешек салық салынатын пайда мерзімі ұзартылған салық активтерін пайдалануға мүмкіндік беруі елеулі мүмкіндігі пайда болатын дәрежеде танылады.

Кейінге қалдырылған салық активтері және міндеттемелер есепті күнге жағдай бойынша қабылданған немесе іс жүзінде қабылданған активтер өткізілген, ал міндеттеме өтелген есепті жылы қолданылуы мүмкін салық мөлшерлемелері (және салық заңнамасы) бойынша бағаланады.

Пайда немесе залал құрамында танылмаған баптарға жататын мерзімі ұзартылған салық та пайда немесе залал құрамында танылмайды. Кейінге қалдырылған салықтар баптары олардың негізінде жатқан операцияларға сәйкес басқа жиынтық кіріс құрамында немесе тікелей меншік капитал құрамында танылады.

Кейінге қалдырылған салық активтері және кейінге қалдырылған салық міндеттемелері егер ағымдағы салық активтері мен міндеттемелерін есепке алудың заңдық бекітілген құқығы бар болса және кейінге қалдырылған салықтар сол бір салық салынатын компанияға және салық органына жататын болса, бір-біріне қарама-қарсы есепке алынады.

Бизнесті біріктіру аясында сатып алынған, бірақ осы күнге жеке тану үшін өлшемді қанағаттандыра алмайтын салық пайдалары фактілер мен жағдаяттардың өзгерістері туралы жаңа ақпарат пайда болған жағдайда, кейін танылады. Түзету егер ол бизнесті сатып алудың бастапқы есебі аяқталғанға дейін жүзеге асырылған болса, гудвилдің азаюы (егер шамасы гудвил мөлшерінен аспаса) ретінде көрінеді, өзге жағдайларда ол пайда немесе залал құрамында танылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.18 Салықтар (жалғасы)***Қосылған құн салығы (ҚҚС)*

Сату бойынша ҚҚС тауарларды жөнелту немесе қызметтер көрсету кезінде бюджетке төлеуге жатады. Сатып алу бойынша ҚҚС жеткізушіден салық шот-фактурасын алған кезде сату бойынша ҚҚС-пен бірге есептеуге жатады.

Түсім, шығыстар мен активтер активтерді немесе қызметтерді сатып алу бойынша пайда болған ҚҚС-ты салық органдары өтемейтін жағдайларды қоспағанда, ҚҚС сомасы шегеріліп, танылады; бұл жағдайда ҚҚС тиісінше активті сатып алу шығыстарының бір бөлігі немесе шығыстар бабының бір бөлігі ретінде танылады.

Салық заңнамасы ҚҚС бойынша бюджетпен таза негізде есеп айырысу жүргізуге рұқсат етеді. Тиісінше, есепті күнге есеп айырысу жүргізілмеген сату және сатып алу бойынша ҚҚС қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте таза негізде көрсетіледі.

Салық заңнамасының және Топ қызметінің ерекшелігіне қарай өтеуге жататын ҚҚС-тың белгілі бір бөлігі кейінгі жылдарға ауыстырылуы мүмкін. ҚҚС-тың мұндай бөлігі ұзақ мерзімді актив ретінде жіктеледі, құнсыздану мәніне бағаланады және бар ААТБ-ға бөлінген жеке актив ретінде қаралады.

Дебиторлық және кредиторлық берешек ҚҚС сомасы есебімен көрсетіледі.

Салық органы өтейтін немесе оған төленетін ҚҚС-тың таза сомасы өтелетін ҚҚС және өзге де салықтар бойынша алдын ала төлем, сондай-ақ қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрінетін төлеуге жататын өзге де салықтар құрамына кіргізіледі.

4.19 Меншікті капитал*Жарғылық капитал*

Кәсіпорындарды біріктірген жағдайларды қоспағанда, жаңа акциялар шығарумен тікелей байланысты үшінші жақтарға қызметтеріне ақы төлеу шығындары осы эмиссия нәтижесінде алынған соманың кемуі ретінде өз капиталы құрамында көрсетіледі.

Акционерлерден қайта сатып алынған меншікті акциялар

Акционерлерден қайта сатып алынған меншікті акциялар бастапқы құны бойынша танылады және меншікті капиталдан шегеріледі. Топтың меншікті үлестік құралдарын сатып алуға, сатуға, шығаруға немесе күшін жоюға байланысты пайда немесе залалда танылмайды. Қайта сатып алынған меншікті акциялардың баланстық құны мен оларды кейіннен сату үшін алынған өтем сомасы арасындағы айырма эмиссиялық кірістің бөлігі ретінде танылады.

Дивидендтер

Топ ақша қаражатын бөлу бекітілген және бұдан былай Компанияның қарау мәні болмағанда бас ұйым акционерлеріне бөлуге қатысты міндеттемені және ақшасыз активтерді таниды. Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес бөлуді акционерлер бекітеді. Тиісті сома тікелей меншікті капитал құрамында танылады.

Ақшалай емес активтерді бөлу кезінде міндеттеменің теңгерімдік құны мен бөлінген активтердің теңгерімдік құны арасындағы айырмашылық шоғырландырылған жиынтық кіріс туралы есепте танылады.

Дивидендтер есепті күнге дейін ұсынылған болса, сондай-ақ есепті күннен кейін, бірақ шоғырландырылған қаржылық есептілік бекітілген күнге дейін ұсынылса немесе бекітілсе (жарияланса), олар туралы ақпарат шоғырландырылған есептілікте ашып жазылады.

4.20 Есеп жүргізу саясатындағы өзгерістер және ақпаратты ашу қағидастары

Қабылданған есеп жүргізу саясаты 2022 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне кірген төменде келтірілген жаңа немесе қайта қаралған Стандарттарды қоспағанда алдыңғы есеп беру жылында қолданылған есеп жүргізу саясатына сәйкес келеді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.20 Есеп жүргізу саясатындағы өзгерістер және ақпаратты ашу қағидағтары (жалғасы)*****Жаңа стандарттар, түсіндірмелер және қолданыстағы стандарттар мен түсіндірмелерге түзетулер***

Кейбір стандарттар мен түзетулер алғаш рет 2022 жылы қолданылды. Әрбір жаңа стандарттың/түзетудің сипаты мен әсері төменде сипатталған:

ХҚЕС (IAS) 37-ге түзетулері «Ауыр шарттар-шартты орындауға арналған шығындар»

Міндеттерді орындау үшін оның орындалуынан күтілетін экономикалық пайдадан асатын шарт, сөзсіз шығындар (яғни, Топ болдырмауға болмайтын Шартқа байланысты шығындар) ауыртпалық болып табылады.

Түзетулер Шарттың ауыртпалықты немесе шығынды екенін бағалау кезінде ұйым қосымша шығындарды (мысалы, тікелей еңбек шығындары мен материалдарды) және шартты орындауға тікелей байланысты бөлінген шығындарды (мысалы,) қамтитын тауарларды немесе қызметтерді ұсыну шартына тікелей байланысты шығындарды ескеруі керек екенін түсіндіреді. Осы Шартты орындау үшін пайдаланылатын жабдықтың амортизациясы бойынша шығыстар, сондай-ақ шарттың орындалуын сүйемелдеуге және бақылауға арналған шығыстар). Жалпы және әкімшілік шығындар шартқа тікелей байланысты емес және оларды шарт бойынша контрагент нақты өтеуге жататын жағдайларды қоспағанда, есепке алынбайды.

Бұл түзету шоғырландырылған қаржылық есептілікке әсер еткен жоқ, өйткені Топта ауыр шарттар жоқ.

ХҚЕС (IFRS) 3-ке түзетулер «Тұжырымдамалық негіздерге сілтемелер»

Түзетулер нәтижесінде ХҚЕС жөніндегі кеңестің "тұжырымдамалық негіздерінің" бұрынғы редакциясына сілтемелер осы құжаттағы талаптарға елеулі өзгерістер енгізбестен, 2018 жылғы наурызда шығарылған "тұжырымдамалық негіздердің" қолданыстағы редакциясына сілтемелерге ауыстырылды.

Түзетулер нәтижесінде 37 "бағалау міндеттемелері, шартты міндеттемелер және шартты активтер" ХҚЕС (IAS) қолдану саласына жататын міндеттемелер мен шартты міндеттемелер үшін "2-ші күннің" ықтимал кірістері мен шығындарының туындауын болдырмау үшін 3 "бизнесті біріктіру" ХҚЕС (IFRS) тану принципінен ерекшелік қосылды немесе ҚРМФО (IFRIC) 21 міндетті төлемдер " түсіндірмелері, егер олар жекелеген операциялар шеңберінде туындаса. Осы ерекшелікке сәйкес, "тұжырымдамалық негіздер" ережелерін қолданудың орнына ұйымдар сатып алу күнінде міндеттеме бар-жоғын анықтау үшін ХҚЕС (IAS) 37 өлшемдерін немесе ҚРМФО (IFRIC) 21 түсіндірмелерін қолдануы керек.

ХҚЕС (IFRS) 3 мәтініне енгізілген түзетулердің нәтижесінде сатып алу күніне шартты активті тануға жол берілмейтінін түсіндіретін жаңа абзац қосылды.

Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсер етпеді, өйткені қарастырылып отырған кезеңде осы түзетулердің қолданысына жататын шартты активтер, міндеттемелер және шартты міндеттемелер туындамады.

ХҚЕС (IAS) 16-ға түзетулері «Жалға алу» – «Негізгі құралдар: мақсаты бойынша пайдалануға дейінгі түсімдер»

Осы түзетулерге сәйкес ұйымдарға негізгі құралдарды объектінің бастапқы құнынан осы объектіні орналасқан жеріне дейін жеткізу және оны басшылықтың ниетіне сәйкес пайдалану үшін талап етілетін күйге келтіру процесінде өндірілген бұйымдарды сатудан түскен кез келген түсімдерді шегеруге тыйым салынады. Оның орнына ұйым осындай өнімдерді сатудан түсетін түсімдерді, сондай-ақ осы өнімдерді пайда немесе залал ретінде өндіру құнын мойындайды.

Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсер етпеді, өйткені қаржылық есептілікте ұсынылған ең ерте кезеңнің басталу (немесе одан кейін) күні пайдалануға қолжетімді болған осындай негізгі құралдар объектілері өндірілген бұйымдарды сату болмады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.20 Есеп жүргізу саясатындағы өзгерістер және ақпаратты ашу қағидағтары (жалғасы)**

Жаңа стандарттар, түсіндірмелер және қолданыстағы стандарттар мен түсіндірмелерге түзетулер (жалғасы)

ХҚЕС (IFRS) 1-ге түзету «Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын бірінші рет қолдану» - «Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын бірінші рет қолданатын еншілес ұйым»

Осы түзетуге сәйкес ҚЕХС (IFRS) 1-нің D16 (а) тармағын қолдануды шешетін еншілес ұйым, егер шоғырландыру және нәтижелерді көрсету мақсаттары үшін ешқандай түзетулер жасалмаса, бас ұйымның ҚЕХС-қа көшу күнін негізге ала отырып, бас ұйымның арнайы мақсаттағы шоғырландырылған қаржылық есептілігінде көрсетілген сомаларды пайдалана отырып, жинақталған бағамдық айырмаларды бағалауға құқылы бас ұйым аталған еншілес ұйымды сатып алған бизнес бірлестіктері. Бұл түзету 1 ХҚЕС (IFRS) D16 (а) тармағын қолдануды шешетін қауымдастырылған ұйымға немесе бірлескен кәсіпорынға да қатысты.

Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсер еткен жоқ, өйткені ол ХҚЕС-ты алғаш рет қолданатын ұйым болып табылмайды.

ХҚЕС (IFRS) 9-ға түзету «Қаржы құралдары» - қаржылық міндеттемелерді тануды тоқтату үшін «10% тест» өткізген кезде комиссиялық сыйақы

Түзетуде ұйым жаңа немесе өзгертілген қаржылық міндеттеменің шарттары бастапқы қаржылық міндеттеменің шарттарынан айтарлықтай ерекшеленетінін бағалау кезінде ескеретін комиссиялық сыйақы сомалары түсіндіріледі. Мұндай сомаларға тек белгілі бір несие беруші мен қарыз алушы арасында төленген немесе алынған комиссиялық сыйақылар, соның ішінде несие беруші немесе қарыз алушы екінші Тараптың атынан Төлеген немесе алған комиссиялық сыйақы кіреді. 39 «Қаржы құралдары: тану және бағалау» ХҚЕС (IAS) үшін ұқсас түзету қарастырылмаған.

Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсер еткен жоқ. Топ бұл түзетулерді қажет болған жағдайда болашақ кезеңдерде қолдануға ниетті.

ХҚЕС (IAS) 41-ге түзету – «Ауыл шаруашылығы» - әділ құнды бағалау кезінде салық салу

Бұл түзету ХҚЕС (IAS) 41-нің 22-тармағындағы ұйымдардың ХҚЕС (IAS) 41 қолдану саласына жататын активтердің әділ құнын бағалау кезінде салық салуға байланысты ақша ағындарын есепке қоспайтыны туралы талапты алып тастайды.

Бұл түзету Топтың қаржылық есептілігіне әсер еткен жоқ, өйткені бұл стандарт Топқа қолданылмайды.

ХҚЕС (IFRS) 10-ға және ХҚЕС (IAS) 28-ге түзетулері – «Инвестор мен оның қауымдасқан ұйымы немесе бірлескен кәсіпорны арасындағы мәмілелерде активтерді сату немесе жарна салу»

2015 жылдың желтоқсанында ХҚЕС Кеңесі үлестік қатысу әдісіне қатысты өзінің ғылыми-зерттеу жобасына қатысты барлық түзетулерді пысықтағанға дейін түзетулердің күшіне ену күнін кейінге қалдыру туралы шешім қабылдады. Түзетулерді мерзімінен бұрын қолдануға әлі де рұқсат етіледі.

ХҚЕС (IFRS) 10-ға түзетулер «Шоғырландырылған қаржылық есептілік» мен 28 «қауымдастырылған ұйымдарға және бірлескен кәсіпорындарға инвестициялар» ХҚЕС (IAS) арасындағы қауымдастырылған ұйымға немесе бірлескен кәсіпорынға сатылатын немесе енгізілетін еншілес ұйымға бақылауды жоғалтуды есепке алу бөлігіндегі қайшылықты қарастырады.

Түзетулер активтерді қауымдастырылған ұйымға немесе бірлескен кәсіпорынға беру ұйғарымға сәйкес бизнес болып табылатын жағдайда пайда немесе залал танылатынын түсіндіреді.

ҚЕХС (IFRS) 3. Алайда, бизнесті білдірмейтін активтерді сату немесе жарна салу нәтижесінде пайда болатын пайда немесе залал тек қауымдастырылған ұйымда немесе бірлескен кәсіпорында инвесторлар ұйымынан өзгеше қатысу үлестері шегінде ғана танылады.

Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне әсер еткен жоқ. Топ бұл түзетулерді қажет болған жағдайда болашақ кезеңдерде қолдануға ниетті.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.20 Есеп жүргізу саясатындағы өзгерістер және ақпаратты ашу қағидағтары (жалғасы)*****Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар***

Төменде шығарылған, бірақ Топтың қаржылық есептілігі шығарылған күнге әлі күшіне енбеген жаңа стандарттар, түзетулер мен түсіндірулер келтірілген. Топ осы стандарттарды, түзетулер мен түсіндірулерді, егер қолданылатын болса, олар күшіне енген күннен бастап қолдануға дайын.

ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шарттары»

2017 жылдың мамыр айында ХҚЕС Кеңесі 17 «Сақтандыру шарттары» ХҚЕС (IFRS) шығарды, бұл ақпаратты тану және бағалау, ұсыну және ашу мәселелерін қарастыратын сақтандыру шарттары үшін қаржылық есептіліктің жаңа кешенді стандарты. 17 ХҚЕС (IFRS) күшіне енген кезде, ол 2005 жылы шығарылған ХҚЕС (IFRS) 4 «Сақтандыру шарттары» орнына келеді. ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру шарттарының барлық түрлеріне қолданылады (яғни. өмірді сақтандыру және өмірді сақтандырудан басқа сақтандыру, тікелей сақтандыру және қайта сақтандыру) оларды шығаратын ұйымның түріне қарамастан, сондай-ақ дискрециялық қатысу шарттары бар белгілі бір кепілдіктер мен қаржы құралдарына. Қолдану аясынан бірнеше ерекшеліктер бар. ХҚЕС (IFRS) 17 негізгі мақсаты сақтандырушылар үшін тиімдірек және дәйекті болып табылатын сақтандыру шарттарын есепке алу моделін ұсыну болып табылады. Негізінен алдыңғы жергілікті есеп саясатына негізделген ХҚЕС (IFRS) 4 талаптарынан айырмашылығы, ХҚЕС (IFRS) 17 бухгалтерлік есептің барлық тиісті аспектілерін қамтитын сақтандыру келісімшарттарын есепке алудың жан-жақты моделін ұсынады. ХҚЕС (IFRS) 17 негізінде келесілермен толықтырылған жалпы модель жатыр:

- тікелей қатысу шарттары бар сақтандыру шарттары үшін белгілі бір модификациялар (ауыспалы сыйақы әдісі);
- жеңілдетілген тәсіл (сыйлықақыны бөлуге негізделген тәсіл) негізінен қысқа мерзімді келісімшарттар үшін.

ХҚЕС (IFRS) 17 2023 жылдың 1 қаңтарынан басталатын немесе осы күннен кейінгі есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді, бұл ретте салыстырмалы ақпаратты ұсыну талап етіледі.

Ұйым сондай-ақ ХҚЕС (IFRS) 9 және ХҚЕС (IFRS) 15-ті ХҚЕС (IFRS) 17-ні бірінші рет қолданған күні немесе оған дейін қолданған жағдайда, мерзімінен бұрын қолдануға рұқсат етіледі. Бұл стандарт Топқа қолданылмайды.

ХҚЕС (IAS) 1-ге түзетулері – «Міндеттемелерді қысқа мерзімді немесе ұзақ мерзімді деп жіктеу»

2020 жылдың қаңтарында ХҚЕС Кеңесі міндеттемелерді қысқа мерзімді немесе ұзақ мерзімді деп жіктеуге қатысты талаптарды түсіндіретін ХҚЕС (IAS) 1-д 1-дің 69-76-тармақтарына түзетулер шығарды. Түзетулерде мыналар түсіндіріледі:

- міндеттемелерді реттеуді кейінге қалдыру құқығы нені білдіреді;
- міндеттемелерді реттеуді кейінге қалдыру құқығы есепті кезеңнің соңында болуы тиіс;
- міндеттемелерді жіктеуге ұйымның міндеттемелерді реттеуді кейінге қалдыру құқығын орындау ықтималдығы әсер етпейді;
- міндеттеме шарттары оның жіктелуіне әсер етпейді, егер айырбасталатын міндеттемеге енгізілген туынды құралдың өзі үлестік құрал болса.

Бұл түзетулер 2024 жылғы 1 қаңтардан басталатын немесе осы күннен кейінгі жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді және ретроспективті түрде қолданылады. Бұл түзетулер Топтың қаржылық есептілігіне айтарлықтай әсер етпейді деп күтілуде.

ХҚЕС (IAS) 8-ге түзетулері – «Бухгалтерлік бағалауды анықтау»

2021 жылдың ақпанында ХҚЕС Кеңесі "бухгалтерлік бағалау" анықтамасын енгізетін 8 ХҚЕС (IAS) түзетулерін шығарды. Түзетулер бухгалтерлік есептегі өзгерістер мен есеп саясатындағы өзгерістер мен қателерді түзету арасындағы айырмашылықты түсіндіреді. Сонымен қатар, құжат ұйымдардың бухгалтерлік есепті әзірлеу үшін өлшеу әдістері мен бастапқы деректерді қалай қолданатынын түсіндіреді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.20 Есеп жүргізу саясатындағы өзгерістер және ақпаратты ашу қағидағтары (жалғасы)****Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар (жалғасы)**

ХҚЕС (IAS) 8-ге түзетулері – «Бухгалтерлік бағалауды анықтау» (жалғасы)

Түзетулер 2023 жылдың 1 қаңтарында немесе одан кейін басталатын жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енеді және есеп саясатындағы өзгерістерге және көрсетілген кезеңнің басталу күнінде немесе одан кейін болатын бухгалтерлік бағалаудағы өзгерістерге қолданылады. Бұл факт ашылған жағдайда мерзімінен бұрын қолдануға рұқсат етіледі.

Бұл түзетулер Топтың қаржылық есептілігіне айтарлықтай әсер етпейді деп күтілуде.

ХҚЕС (IAS) 1 және ХҚЕС қолдану бойынша № 2 Практикалық ұсынымдарға түзетулер – «Есеп саясаты туралы ақпаратты ашу»

2021 жылдың ақпанында ҚЕХС Кеңесі 1 ҚЕХС (IAS) және № 2 ҚЕХС қолдану бойынша «маңыздылығы туралы пайымдауларды қалыптастыру» бойынша түзетулер шығарды, онда ұйымдарға есеп саясаты туралы ақпаратты ашуда маңыздылығы туралы пайымдауларды қолдануға көмектесетін нұсқаулар мен мысалдар келтірілген. Түзетулер ұйымдарға есеп саясатының «маңызды ережелерін» ұйымдардың есеп саясаты туралы «маңызды ақпаратты» ашу талабын есеп саясаты туралы «маңызды ақпаратты» ашу талабына ауыстыру арқылы, сондай-ақ ұйымдардың есеп саясаты туралы ақпаратты ашу туралы шешім қабылдауда маңыздылық ұғымын қалай қолдануы керектігі туралы басшылықты қосу арқылы есеп саясаты туралы неғұрлым пайдалы ақпаратты ашуға көмектесуі керек.

ХҚЕС (IAS) 1 түзетулері 2023 жылдың 1 қаңтарынан басталатын немесе мерзімінен бұрын қолдану мүмкіндігімен осы күннен кейінгі жылдық кезеңдерге қатысты қолданылады. ҚЕХС қолдану бойынша № 2 Практикалық ұсынымдарға түзетулер есеп саясаты туралы ақпаратқа маңыздылық анықтамасын қолдануға қатысты міндетті емес нұсқаулықты қамтитындықтан, осы түзетулердің күшіне ену күнін көрсету талап етілмейді. Қазіргі уақытта Топ түзетулердің әсерін бағалайды.

ХҚЕС (IAS) 12 түзетулері – «Бір операция нәтижесінде туындайтын активтер мен міндеттемелерге байланысты кейінге қалдырылған салық салу»

2021 жылдың мамырында Кеңес ХҚЕС (IAS) 12 түзетулерін шығарды, оған сәйкес ХҚЕС (IFRS) 12 бойынша активтер мен міндеттемелерді бастапқы тану кезінде кейінге қалдырылған салықтарды танудан босату көлемі қысқарды. Енді ол бастапқы тану кезінде шегерілетін және салық салынатын уақыт айырмашылықтарының тең сомалары пайда болатын операцияларға қолданылмайды.

Түзетулер ең ерте ұсынылған салыстырмалы кезеңнің басынан бастап туындайтын операцияларға қолданылады. Сонымен қатар, ең ерте ұсынылған салыстырмалы кезеңнің басындағы жағдай бойынша кейінге қалдырылған салық активі (салық салынатын пайда жеткілікті болған жағдайда) және кейінге қалдырылған салық міндеттемесі жалға алу мен пайдаланудан шығару міндеттемелеріне байланысты шегеруге және салық салуға жататын барлық уақытша айырмашылықтар үшін танылуы керек.

Қазіргі уақытта Топ түзетулердің әсерін бағалайды.

ХҚЕС (IFRS) 16-ға түзетулер – «Кері жалдау сату операцияларын жүргізу кезіндегі жалдау міндеттемесі»

ХҚЕС (IFRS) 16-ға түзетулері 2024 жылдың 1 қаңтарынан басталатын немесе осы күннен кейінгі жылдық кезеңдерге қатысты күшіне енеді. 2022 жылдың қыркүйегінде ХҚЕС Кеңесі ХҚЕС (IFRS) 16 түзетулерін жариялады.

ХҚЕС (IFRS) 16 түзетулері сатушы-жалға алушы сатушы-жалға алушыда қалған пайдалану құқығына қатысты пайда мен залал сомасын мойындамауы үшін сатушы-жалға алушы кері жалдау сату операциясын жүргізу нәтижесінде туындайтын жалдау міндеттемесін бағалау кезінде пайдалануы тиіс талаптарды анықтайды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**4. ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ (жалғасы)****4.20 Есеп жүргізу саясатындағы өзгерістер және ақпаратты ашу қағидастары (жалғасы)****Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар (жалғасы)**

ХҚЕС (IFRS) 16-ға түзетулер– «Кері жалдау сату операцияларын жүргізу кезіндегі жалдау міндеттемесі» (жалғасы)

Кері жалға беру операциясы басталған күннен кейін сатушы-жалға алушы ХҚЕС (IFRS) 16-ның 29-35-тармақтарын кері жалдау нәтижесінде пайда болатын пайдалану құқығы нысанындағы активке және тармақтарға қолдануы тиіс.

36-46 ХҚЕС (IFRS) 16 кері жалдау нәтижесінде пайда болатын жалдау міндеттемесіне. 36-46-тармақтарды қолданған кезде сатушы-жалға алушы «Жалдау төлемдерін» немесе «қайта қаралған жалдау төлемдерін» анықтауы тиіс. Осылайша, сатушы-жалға алушы сатушы-жалға алушыда қалған пайдалану құқығына қатысты пайда мен залал сомасын мойындамауы үшін. Осы талаптарды қолдану сатушы-жалға алушыға ХҚЕС(IFRS) 16-тармағының 46 (а) - тармағы талап еткендей, пайданы немесе залалды ішінара немесе толық тоқтатуға байланысты кез келген пайданы немесе залалды тануға тыйым салмайды.

Түзетулермен кері жалдау операциясының нәтижесінде туындайтын жалдау міндеттемелерін бағалауға нақты талаптар белгіленбейді. Кері жалдау операциясынан туындайтын жалдау міндеттемесін бастапқы бағалау сатушы-жалға алушының «жалдау төлемдеріне» осындай анықтама беруіне әкелуі мүмкін, бұл ХҚЕС (IFRS) 16-ға А қосымшасында көрсетілген жалдау төлемдерінің жалпы анықтамасынан өзгеше болады. Сатушы-жалға алушы ХҚЕС (IAS) 8 сәйкес өзекті және сенімді ақпарат алуға мүмкіндік беретін есеп саясатын әзірлеуі және қолдануы қажет.

Қазіргі уақытта Топ түзетулердің әсерін бағалайды.

5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР

Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігін дайындау оның басшылығынан есепті кезеңнің аяғында есептілікте ұсынылатын түсімдер, шығыстар сомасына, активтерге және міндеттемелерге, сондай-ақ міндеттемелер шарттары туралы ақпаратты ашуға әсер ететін бағалау мәндерін және болжауларды пайымдау мен анықтау енгізуді талап етеді. Алайда осы болжаулар мен бағалау мәндеріне қатысты айқынсыздық келешекте осындай болжаулар мен бағалау қолданылатын активтер мен міндеттемелердің теңгерімдік құнын елеулі түзетуді талап етуі мүмкін.

Топтың тәуекелдерге бейімділігі туралы және белгісіздіктер туралы өзге ақпаратты ашу мына ескертпелерде ұсынылған:

- қаржылық тәуекелдерді басқару мақсаты мен саясаты (*39-ескертпе*);
- сезімталдықты талдау туралы ақпаратты ашу (*39-ескертпе*).

Бағалау мәндері және болжаулар

Болашақ туралы негізгі болжаулар және есепті күнге бағалаулардағы айқынсыздықтың басқа да негізгі көздері төменде қаралады, олар келесі қаржы жылы ішінде активтердің теңгерімдік құны мен міндеттемелерге елеулі түзетулердің себебі болуы мүмкін. Топтың болжаулары мен бағалау мәндері шоғырландырылған қаржылық есептілігін дайындау кезінде қолында болған бастапқы деректерге негізделген. Алайда ағымдағы жағдаяттар мен болашаққа қатысты болжаулар нарықтық өзгерістер мен Топ бақылауында емес жағдаяттарға байланысты өзгеруі мүмкін. Мұндай өзгерістер олардың пайда болуына қарай болжауларда көрініс табады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР (жалғасы)****Бағалау мәндері және болжаулар (жалғасы)***Топтың негізгі құралдарының әділ құнын бағалау*

Топ негізгі құралдарды қайта бағаланған күн бойынша жүргізеді. 2022 жылдың ішінде Топтың негізгі құралдардың қайта бағалауы үшін Топ тәуелсіз кәсіби бағалаушыларды жұмысқа тартады.

Әділ құнды бағалаған кезде Топ пайдаланған бағалау әдістері бағаланатын активті ең жақсы және ең тиімді пайдалану тұрғысынан қарастырылады. БМТ мен Магистралдық суағызғысын қоспағанда, Топ активтерін ең жақсы және ең тиімді пайдалану оларды операциялық қызметте пайдалану болып табылады. БМТ активтерін ең жақсы және ең тиімді пайдалану оларды сату болып табылады. Магистралдық суағызғысы активтерін ең жақсы және ең тиімді пайдалану оларды өңірдегі мұнай өндіруші компаниялардың активтерімен жиынтықта пайдалану болып табылады.

Қазақстан Республикасы қалаларындағы Топтың тиісті жер учаскелерімен бірге офистік ғимараттарының, Грузиядағы жер учаскелерін (Батуми к.), сондай-ақ көлік құралдарының және өзге де жеке мамандандырылмаған активтердің әділ құнын бағалау үшін пайдаланған бастапқы деректер әділ құн иерархиясындағы 2-ші деңгейге жатады (бағасы белгіленбейтін байқалатын бастапқы деректер).

Топтың қалған негізгі құралдары мамандандырылған болып табылады және олардың әділ құнын айқындаған кезде әділ құн иерархиясындағы 3-ші деңгейге жататын бастапқы деректер пайдаланды (байқалмайтын бастапқы деректер).

БМТ-дан басқа Топ компанияларының мамандандырылған активтерін бағалау әдістемесі бастапқыда амортизацияланған қалпына келтіру құнын бағалауға негізделген («шығын әдісі»). Нарықтық әдіс бойынша БМТ негізгі құралдарының әділ құны анықталды.

Әділ құнды бағалау шеңберінде бағалаушы Топтың негізгі құралдарының мамандандырылған объектілерінің экономикалық тозу мөлшерін анықтау үшін кіріс әдісін қолдана отырып, тиісті кірістілікке тест жүргізді. БМТ және Магистральдық Суағызғысы қоспағанда, Топ компанияларының негізгі құралдарының өтелетін құны пайдалану құндылығын бағалау жолымен айқындалған. Активтерді пайдалану құны таза айналым капиталының әділ құнына түзетілген бизнес құны ретінде анықталады. Ақша ағындарын болжау Топ басшылығы мақұлдаған бюджеттерге және топ компанияларының сәйкесінше 2022 жылға және 2023-2027 жылдарға арналған бизнес-жоспарларына негізделген. Болжамнан кейінгі кезеңдегі ақша ағындары ұзақ мерзімді өсу қарқынын қолдана отырып, болжамды деректерді экстраполяциялау негізінде анықталады. Жоғарыда аталған активтер ақша ағындарын жасайтын бөлімшелерге топтастырылды ("ААЖБТ") – ААЖБТ Мұнай тасымалдау (Компания) және ААЖБТ БМП. Пайдалану құндылығын анықтау кезінде келесі негізгі болжамдар жасалды:

	Ақша ағымдарын туындататын бөлімдер	
	Мұнайды тасымалдау (Компания)	БТК
Дисконттау мөлшерлемесі (WACC)	17,07%	13,5%
Өсудің ұзақ мерзімді қарқыны	4%	2%

Пайдалану құны бойынша алынған нәтижелер амортизацияланған ауыстыру құны бойынша анықталған көрсеткіштерден төмен болды, сондықтан Топтың тиісті негізгі құралдарының әділ құны ретінде алынды.

2022 жылғы тәуелсіз бағалау нәтижелері бойынша Топтың негізгі құралдарының (технологиялық мұнайды қоспағанда) теңгерімдік құны 135.460.032 мың теңгеге ұлғайды (*6-ескертіле*). Бұл ретте қайта бағалау резерві арқылы нетто-жете бағалау 148.348.617 мың теңгені құрады, ал шегерім пайда мен залал арқылы 12.888.585 мың теңге мөлшерінде танылды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР (жалғасы)****Бағалау мәндері және болжаулар (жалғасы)**

Топтың негізгі құралдарының әділ құнын бағалау (жалғасы)

Пайдалану құндылығын бағалау нәтижелері дисконттау мөлшерлемесінің өзгеруіне және ұзақ мерзімді өсу қарқынына, сондай-ақ ұсынылатын қызметтерді іске асыру көлеміне, ұсынылатын қызметтерге тарифтер деңгейіне, күрделі және ағымдағы шығындар мөлшеріне қатысты болжамдарға сезімтал.

Дисконттау мөлшерлемесін және ұзақ мерзімді өсу қарқынын өзгертуге арналған негізгі құралдар құнының сезімталдығын талдау келесідей:

<i>Миллион теңгемен</i>	Ставкиның (төмендеуі)/өсуі	Негізгі құралдардың құнын (төмендеуі)/өсуі	
		ААЖБТ Мұнай тасымалдау (Компания)	ААЖБТ БМП
Дисконттау мөлшерлемесі	-0,5%	8.830	1.132
	+0,5%	(8.366)	(1.037)
Ұзақ мерзімді өсу қарқыны	-0,5%	(16.970)	(725)
	+0,5%	18.320	790

Технологиялық мұнайды қайта бағалау

Технологиялық мұнайды қайта бағалау мұнайдың әділ бағасының ауытқуы айтарлықтай жиі әрі елеулі болатындықтан, әр есеп күніне жүргізіледі. Компанияның технологиялық мұнайы аралық кезеңдердің әр есеп беру күнінде және 2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қайта бағаланды.

Технологиялық мұнайдың әділ құнын анықтауға арналған бастапқы деректер әділ құн сатында 2-деңгейге жатады (бағасы белгіленбейтін байқалатын бастапқы деректер).

Топ басшылығы технологиялық мұнайдың әділ құнын анықтау кезінде келесі пайымдауларды назарға алды:

- технологиялық мұнай құбырды пайдалану үдерісінің ажырағысыз бөлігі, онсыз тасымалдау мүмкін емес және тиісінше бағалау нысаны мамандандырылған актив болып табылады;
- технологиялық мұнай ТМРК қойған шектеулер нәтижесінде сатыла да және өзгелей түрде пайдаланыла да алмайды;
- ТМРК және Қазақстан Республикасының Үкіметі елдегі жалпы баға индексіне тарифтердің жағымсыз әсерінің алдын алу үшін оларды мұқият қадағалап отырады (экспорт үшін және Қазақстан Республикасының аумағы арқылы транзиттің тарифтарын қоспағанда), және тиісінше егер мұнай халықаралық нарық бағасы бойынша бағаланған болса, оның құнын өтеуге мүмкіндік бермейтін деңгейде белгіленуі мүмкін;
- және егер Топқа құбырдың жаңа бөліктерін толтыру үшін қосымша мұнай сатып алу қажет болса, онда мұнай өндіруші ұйымдар Топтың талабы бойынша Топтың магистралдық құбыр жүйесін толтыру үшін мұнай жеткізу деген тасымалдау келісім-шарттарының талаптарын қолданатын болады;
- мұнай өндіруші ұйымдар үшін ішкі баға немесе ҚМГ тобының мұнай зауыттарына жеткізілетін толлингтік мұнай бағасы қолданылады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР (жалғасы)****Бағалау мәндері және болжаулар (жалғасы)***Технологиялық мұнайды қайта бағалау (жалғасы)*

Осы факторлардың бәрін ескере отырып, 2022 жылғы 31 желтоқсанға Топтың технологиялық мұнайының әділ құны бір тонна үшін 84.050 теңге бағасы ретінде анықталды (2021 жылғы 31 желтоқсанға: бір тонна үшін 76.648 теңге). Мұнайдың әділ құнының өзгеруінен болған өзге де жиынтық кіріс 2022 жылы 19.423.763 мың теңгені (2021 жылы: өзге де жиынтық кіріс 100.258.238 мың теңге) құрады. Бұдан басқа, 2022 жылы 3.229.453 мың теңге (2021 жыл: 998.073 мың теңге, 230.517 мың теңгеге мұнай жетіспеушілігін есептен шығаруды шегергенде) сомасында артық мұнайды қайта бағалаудан, сондай-ақ 282.934 мың теңге мөлшерінде мұнай жетіспеушілігін есептен шығарудан болған залал (2021 жыл: 183.922 мың теңге) (*б-ескерпне*) танылды. 2022 жылы қайта бағалауға нәтижесінде өзге де жиынтық кіріс 22.653.216 мың теңгені құрады (2021 жылы: өзге де жиынтық кіріс 101.256.311 мың теңге) (*б-ескерпне*).

2022 жылғы 31 желтоқсанға құбырдағы мұнай көлемі 2.663 мың тоннаны құрады (2021 жылғы 31 желтоқсан: 2.628 мың тонна). 2022 жылдың соңына жүргізілген түгендеу нәтижесі бойынша 38.423 тонна көлемінде (2021 жылы: 16.029 тонна) артық, 2021 жылы 5.730 тонна мөлшерінде мұнай жетіспеушілік танылды.

Негізгі құралдардың пайдалы қызмет мерзімі

Топ негізгі құралдар қызметінің қалған пайдалы қызмет мерзімін ең әрі дегенде әрбір қаржы жылының соңына бағалайды және егер күтілетіні бұрынғы бағалаудан өзгеше болса, өзгерістер ҚЕХС (IAS) 8 «*Есеп жүргізу саясаты, есептеу бағаларындағы өзгерістер мен қателіктерге*» сәйкес есептеу бағаларындағы өзгерістер ретінде ескеріледі.

Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттеме

Есепті күнгі жағдай бойынша резервтер сомасы төменде берілген міндеттемені орындаудың күтілетін мерзімін, инфляция мөлшерлемесін және есепті кезеңнің аяғына дисконт мөлшерлемесін пайдалана отырып белгіленді:

<i>Пайыз ретінде</i>	2022 жыл	2021 жыл
Дисконттау мөлшерлемесі	10,46%	6,72%
Инфляция мөлшерлемесі	6,23%	5,49%
Міндеттемені орындаудың мерзімі	12 жыл	13 жыл

Қазақстан Республикасында жоғары өтімді корпоративтік облигациялардың белсенді нарығының болмауына және Қазақстан Республикасының мемлекеттік облигациялары бойынша мәмілелердің жеткіліксіздігіне байланысты, Топ есептік дисконт мөлшерлемесі ретінде өтеу мерзімдері активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелердің күтілетін мерзіміне сәйкес, елдік тәуекелді және Қазақстан Республикасының инфляция деңгейін ескере отырып түзетілген АҚШ-тың мемлекеттік қазынашылық облигациялары бойынша тәуекелсіз мөлшерлемесін пайдаланады.

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерге арналған резервтің теңгерімдік құны 40.664.979 мың теңгені құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанда: 34.547.151 мың теңге) және мұнай құбырлары, мұнай айдау станциялары (МАС) және полигондар бойынша тиісті резервтерді камтиды (*2б-ескерпне*).

Мұнай құбырлары бойынша резервтер

2012 жылғы 4 шілдеде күшіне енген «*Магистралдық құбыр туралы*» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Топтың пайдалану аяқталғаннан кейін магистралдық құбырды (мұнай құбырын) жою және бұдан әрі қоршаған ортаны қалпына келтіру, соның ішінде жерді қайта өңдеу жөнінде іс-шаралар жүргізу бойынша заңды міндеттемесі бар. Құбырлардың пайдалы қолдану мерзімі біткенде ауыстыруға байланысты, жерді қайта өңдеу бойынша міндеттеме іс-шаралары жүргізіледі.

Құбырларды жою және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемеге резерв Топ есептеген Қазақстан Республикасында қолданылатын техникалық ережелер мен нормаларға сәйкес бөлшектеу және жерді қалпына келтіру бойынша жұмыстарды жүргізу құнының негізінде бағаланады. 2022 жылдағы 31 желтоқсанға 1 км құбырды бөлшектеу бойынша шығын сомасы 7.793 мың теңгені құрайды (2021 жылдағы 31 желтоқсанға: 6.922 мың теңге).

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР (жалғасы)****Бағалау мәндері және болжаулар (жалғасы)**

Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттеме (жалғасы)

МАС бойынша резервтер

Қазақстан Республикасының Экологиялық Кодексіне енгізілген өзгерістерге сәйкес, қоршаған ортаға теріс әсер ететін объектілерді пайдалану тоқтатылғаннан кейін объектілердің операторлары (меншік иелері) Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес объектілерді пайдалану салдарын жоюы қамтамасыз етуге міндетті. Қоршаған ортаға теріс әсер ететін объектілерді пайдалану салдарын жою шеңберінде Қазақстан Республикасының жер заңнамасында көзделген тәртіппен жер учаскелерін адамдардың қауіпсіздігін және (немесе) денсаулығын, қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ететін және оларды нысаналы мақсаты бойынша одан әрі пайдалануға жарамды жай-күйге келтіру жөнінде жұмыстар жүргізілуге тиіс. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексіне сәйкес Топтың объектілері қоршаған ортаға орташа теріс әсер ететін II санатқа жатады. Тиісінше, топ 2022 жылы ЖЗҚ жерлерін пайдаланудан шығару және рекультивациялау бойынша резерв құрды. Бастапқыда танылған міндеттеменің дисконтталған құны ЖЗҚ жоюға және резервуарларды бөлшектеуге арналған жобалау-сметалық шығыстар негізге алына отырып есептелген және 14.748.415 мың теңгені құрайды. 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша бағалау жорамалдарын қайта қарауды ескере отырып, міндеттеменің баланстық құны 12.078.865 мың теңгені құрайды.

Полигондар бойынша резервтер

Полигондар бойынша резервтер 2013 жылы Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің талаптарына сәйкес құрылды.

Залалды жою кезіндегі шығындарды бағалау табиғатты қорғау талаптарындағы және заңнаманы түсіндірудегі әлеуетті өзгерістерге ұшырайды. Сондай-ақ, мұндай шығындарды бағалау кезіндегі айқынсыздықтар балама таңдаулардағы, бұзылған жерлерді жою мен қайта қалпына келтіру әдістеріндегі, дисконт деңгейлері мен инфляция мөлшерлемесіндегі және осы міндеттеме күшіне енетін кезеңдегі әлеуетті өзгерістерді қамтиды.

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелердің маңызды болжамдарының өзгерісіне сезімталдықты талдау келесідей берілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Мөлшерлеменің (төмендеуі)/өсуі	Міндеттемелердің (төмендеуі)/өсуі
Дисконттау мөлшерлемесі	-0,5%	2.261.132
	+0,5%	(2.131.916)
Инфляция мөлшерлемесі	-0,5%	(2.224.478)
	+0,5%	2.342.681

Жеткізушілерге берілген алғытөлемдердің құнсыздануы бойынша резервтері

Топ жеткізушілерге берілген ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді алғытөлемдердің құнсыздануына қатысты резервтерді мойындады. Резервті бағалау кезінде мердігерлердің қызметіндегі бұрынғы және күтілетін нәтижелер есепке алынды. Экономикадағы, саладағы және нақты сипаттамалардың өзгерістері шоғырландырылған қаржы есептілігінде ескерілген резервтерге әсер етуі мүмкін.

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда осы резервтер сәйкесінше, 886.666 мың теңге және 831.136 мың теңге сомасында қалыптасты (10, 13-ескертпелер).

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР (жалғасы)****Бағалау мәндері және болжаулар (жалғасы)***Қаржылық активтер бойынша резервтер*

Топ дебиторлық берешек және кредиттік мекемелердегі қаражаттар (ақша қаражаттары және олардың баламалары, банк салымдары) бойынша күтілетін несиелік шығындарға резервтерді құрайды.

Сауда және өзге де дебиторлық берешек бойынша күтілетін несиелік шығындарды бағалау кезінде Топ стандартта көзделген жеңілдетілген тәсілді қолданды және күтілетін несиелік шығындарды аталған қаржы құралдарының бүкіл қызмет ету мерзімі ішінде есептеді. Топ қарыз алушыларға тән факторларға және жалпы экономикалық жағдайларға түзетілген кредиттік залалдарды өтеу тәжірибесін ескере отырып дайындалған бағалау резервтер моделін пайдаланды.

Кредиттік мекемелердегі қаражаттарға (ақша қаражаттары және олардың баламалары, банк салымдары), бағалы қағаздардағы инвестицияларға қатысты Топ 12 айлық кезең ішінде күтілетін несиелік шығындарды есептеді. 12 айлық несиелік залалдар – есеп беру күнінен кейінгі 12 ай ішінде мүмкін болатын қаржы құралы бойынша дефолттарға байланысты туындайтын күтілетін несиелік шығындарды білдіретін бүкіл мерзімге күтілетін несиелік шығындардың бір бөлігі болып табылады. Алайда, бастапқы танудан кейін қаржы құралының несиелік тәуекелінің едәуір ұлғаюы жағдайында, бағаланған шығыс резерві барлық мерзім ішінде күтілетін несиелік шығындардыға тең сомада бағаланады.

Топ, келісімшарт бойынша төлемдер 30 күннен астам уақытқа созылған жағдайда, кредиттік тәуекелдің елеулі ұлғаюы орын алған деп есептейді. Келісімшарт бойынша төлемдер 90 күнге дейін мерзімі өткен жағдайда, қаржы активі бойынша дефолт бар деп есептеледі. Сонымен қатар, белгілі бір жағдайларда, Топ, егер ішкі немесе сыртқы ақпарат, Топтың қарызды көтеру тетіктерін ескерместен Топ келісімшартта көзделген қалған төлемдердің толық көлемін алуы екіталай деп болжайтын болса, қаржы активі үшін дефолт болды деп қорытынды жасауға болады. Сонымен, 2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсанда күтілетін несиелік шығындар бойынша резервтер 6.313.128 мың теңге және 5.621.137 мың теңге көлемінде қалыптастырылды (12, 16, 17-ескертпелер). Есептелген резервтің негізгі сомасы мұнай тиеу қызметтерін тұтынушылардың мерзімі өткен дебиторлық берешегіне байланысты (БМТ және PTL).

Салықтар бойынша резервтер

Күрделі салық заңнамасын түсіндіруге, салық заңнамасындағы өзгерістерге, сондай-ақ келешекте салық салынылатын кірістерді алу мерзімі мен сомаларына қатысты айқындық жоқ. Шарттық қатынастардың ұзақ мерзімді сипатының күрделілігін ескергенде, нақты нәтижелер мен қабылданып рұқсат етілген нәтижелер арасында пайда болған айырма немесе мұндай рұқсат етілген нәтижелердің болашақтағы өзгеруі пайда салығы бойынша шығыстар немесе кірістер сомасы есептілігінде көрсетілген болашақ түзетулерге әкелуі мүмкін. Негізделген болжауларға сүйене отырып, Топ салық органдары жүргізген салық тексеруінен болуы мүмкін салдарына арнап резерв жасайды. Осындай резервтердің мөлшері түрлі факторларға, мысалы, алдыңғы тексерулердің және салық заңнамасын салық төлеуші компанияның және тиісті салық органының түсіндіруіне тәуелді болады. Талдаудағы мұндай айырмашылықтар мемлекеттегі басымды жағдайға байланысты көптеген сұрақтар туындайды.

Кейінге қалдырылған салықтық активтер

Кейінге қалдырылған салықтық активтер шегерілетін уақытша айырмашылықтар, пайдаланылмаған салық залалдары және салық жеңілдіктері бойынша оған қарағанда салық залалдары есептелуі мүмкін салық салынылатын пайда алу мүмкін болатын мөлшерде танылады.

Болашақ салық салыныатын пайданы алудың ықтимал мерзімі мен мөлшері негізінде шоғырландырылған қаржылық есептілігінде тануға болатын кейінге қалдырылған салықтық активтері сомасын анықтау үшін басшылықтың елеулі пайымдауы қажет. 2022 жылғы 31 желтоқсанда мерзімі ұзартылған салық бойынша танылған активтер сомасы кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелерінің сомасына өтелген 18.461.648 мың теңгені құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанға: 14.970.493 мың теңге кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелерінің сомасына ішінара өтелді) (35-ескертпе). 2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың кейінге қалдырылған салық бойынша танылмаған активтері болған жоқ.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**5. МАҢЫЗДЫ ЕСЕП ЖҮРГІЗУ ПАЙЫМДАУЛАРЫ, БАҒАЛАУ МӘНДЕРІ ЖӘНЕ БОЛЖАУЛАР (жалғасы)****Бағалау мәндері және болжаулар (жалғасы)***Қызметкерлерге сыйақылар*

Зейнеткерлікке шыққанға дейін және одан кейін қызметкерлерге ұзақ мерзімді сыйақылар құны және келтірілген міндеттемелер құны актуарлық әдіс қолданылып белгіленеді. Актуарлық әдіс келешекте нақты нәтижелерден айырмашылығы болуы мүмкін түрлі болжамдарды қолдануды білдіреді. Актуарлық әдіс дисконттау мөлшерлемелері, келешекте еңбекақының өсімі, өлім-жітім деңгейі және келешекте қызметкерлерге сыйақылар өсімі туралы болжамдарды қамтиды.

Негізгі болжауларды бағалаудың күрделілігіне және еңбек қызметінің аяқталуы бойынша қызметкерлерге төленетін сыйақылар бойынша міндеттемелердің ұзақ мерзімді сипатына байланысты мұндай міндеттемелер осындай болжаулардың өзгерістеріне аса сезімтал. Барлық болжау әрбір есепті күнге қайта қаралады.

Қазақстан Республикасында жоғары өтімді корпоративтік облигациялардың белсенді нарығының болмауына және Қазақстан Республикасының мемлекеттік облигациялары бойынша мәмілелердің жеткіліксіздігіне байланысты, Топ есептік дисконт мөлшерлемесі ретінде өтеу мерзімдері қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердің күтілетін мерзіміне сәйкес, елдік тәуекелді және Қазақстан Республикасының инфляция деңгейін ескере отырып түзетілген АҚШ-тың мемлекеттік қазынашылық облигациялары бойынша тәуекелсіз мөлшерлемесін пайдаланады.

Өлім-жітім деңгейі ашық қол жетімді өлім-жітім кестесіне негізделеді. Болашақ еңбекақы мөлшерінің көбеюі және зейнетақы мөлшерінің көбеюі күтіліп отырған болашақ инфляция қарқынына негізделеді.

2022 және 2021 жылдардың 31 желтоқсанына қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелерді бағалау үшін пайдаланылған негізгі актуарлық болжаулар келесі түрде көрсетілген:

	2022 жыл	2021 жыл
Дисконттау мөлшерлемесі	10,46%	6,72%
Болашақта еңбекақының өсуі	5,74%	5,43%
Өлім-жітім пайызы	5,81%	5,81%

2022 жылғы 31 желтоқсанға еңбек қызметінің аяқталуынан кейін қызметкерлерге сыйақы бойынша міндеттеменің орташа ұзақтығы 18,7 жылды құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанда: 18,2 жыл).

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердің маңызды болжауларының өзгерісіне сезімталдықты талдау келесідей берілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Мөлшерлеменің (төмендеуі)/өсуі	Міндеттемелердің өсуі/(төмендеу)
Дисконттау мөлшерлемесі	-0,5% +0,5%	1.182.733 (1.081.616)
Болашақта еңбекақының өзгеруі	-1% +1%	(2.182.591) 2.374.977
Болашақта жалақының өзгеруі	-1% +1%	(203.609) 236.846
Өмірдің ұзақтығы	-1 жыл +1 жыл	(111.145) 276.938

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТЕЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**6. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР**

2021 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша негізгі құралдар келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Жер	Құбырлар	Көлік активтері	Ғимараттар мен құрылыстар	Машиналар және жабдық	Технологиялық мұнай	Өзге де	Аяқталмаған құрылыс	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға жалпы теңгерімдік құны	25.675.555	255.382.248	22.716.444	94.724.034	177.842.763	100.345.811	10.463.016	53.235.624	740.385.495
Валютаны қайта есептеудің әсері	506.451	-	259.284	686.073	361.773	-	13.158	47.265	1.874.004
Түсімдер	1.523	12.750	1.527.383	81.208	26.580.431	-	450.942	58.093.571	86.747.808
Шығарылу	(4.057)	(3.373.320)	(106.422)	(374.488)	(659.473)	(183.922)	(347.115)	(64.680)	(5.113.477)
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерге резервтен түсімдер (26-ескертіле)	-	340.189	-	-	-	-	-	-	340.189
Жете бағалау (активті қайта бағалаудан болған резерв)	-	-	-	-	-	101.256.311	-	-	101.256.311
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтерге ауыстырылған (18-ескертіле)	(31.068)	-	(4.631)	(13.495)	-	-	-	-	(49.194)
Аяқталмаған құрылыстан ауыстырылған	-	24.370.001	624.475	5.736.955	29.370.511	-	830.901	(60.932.843)	-
Материалдық емес активтерге ауыстырылған (8-ескертіле)	-	-	-	-	-	-	-	(341.793)	(341.793)
Ауыстырулар мен аударымдар	-	-	-	-	-	-	(8.171)	8.171	-
2021 жылғы 31 желтоқсанға жалпы теңгерімдік құны	26.148.404	276.731.868	25.016.533	100.840.287	233.496.005	201.418.200	11.402.731	50.045.315	925.099.343
Валютаны қайта есептеудің әсері	1.446.528	-	807.443	1.875.708	1.067.951	-	72.308	50.098	5.320.036
Түсімдер	-	3.466	2.073.803	3.594.052	5.569.049	-	288.115	39.632.697	51.161.182
Тартылған қарыз бойынша капиталдандырылған шығындар (20-ескертіле)	-	-	-	-	-	-	-	434.328	434.328
Шығарылу	(33.338)	(1.623.594)	(190.860)	(285.832)	(1.224.495)	(282.934)	(543.034)	(244.073)	(4.428.160)
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерге резервтен түсімдер (26-ескертіле)	-	346.567	-	13.612.707	-	-	-	-	13.959.274
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелер резерві бойынша өзгертулер (26-ескертіле)	-	-	-	(3.359.391)	-	-	-	-	(3.359.391)
Жете бағалау (активті қайта бағалаудан болған резерв)	7.924.207	38.830.932	7.937.633	21.305.154	64.070.030	22.653.216	7.855.504	425.157	171.001.833
Қайта бағалау кезінде пайда мен залал арқылы құнсыздану және қайта бағалау, нетто	198.463	236.171	(825.371)	(3.965.391)	(5.850.733)	-	13.800	(2.695.524)	(12.888.585)
Аяқталмаған құрылыстан ауыстырылған	412	21.976.427	812.642	4.439.206	31.802.550	-	158.483	(59.189.720)	-
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтерге ауыстырылған (18-ескертіле)	73.519	-	102.667	672.938	31.483	-	604	-	881.211
Қайта бағалау кезінде жинақталған амортизацияны және құнсыздануды шегеру	-	(47.983.967)	(9.875.606)	(24.034.638)	(80.290.437)	-	(7.489.914)	(180.880)	(169.855.442)
Ауыстырулар мен аударымдар	-	230.913	(85.550)	-	(164.563)	-	19.200	-	-
2022 жылғы 31 желтоқсанға жалпы теңгерімдік құны	35.758.195	288.748.783	25.773.334	114.694.800	248.506.840	223.788.482	11.777.797	28.277.398	977.325.629

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТЕЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**6. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР (жалғасы)**

<i>Мың теңгемен</i>	Жер	Құбырлар	Көлік активтері	Ғимараттар мен құрылыстар	Машиналар және жабдық	Технологиялық мұнай	Өзге де	Аяқталмаған құрылыс	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға жинақталған тозу мен құнсыздану	-	(19.452.527)	(4.066.407)	(9.257.007)	(35.601.123)	-	(4.494.361)	(34.012)	(72.905.437)
Валютаны қайта есептеудің әсері	-	-	(68.363)	(41.725)	(76.393)	-	(2.284)	-	(188.765)
Тозу	-	(14.981.077)	(2.951.544)	(7.012.540)	(24.471.447)	-	(2.155.754)	-	(51.572.362)
Шығарылу	-	1.773.496	105.084	210.649	622.867	-	341.373	-	3.053.469
Құнсыздану (пайдалар мен залалдар арқылы)	-	(11.387)	-	-	(709)	-	-	(324.338)	(336.434)
Құнсыздану (активті қайта бағалаудан болған резерв)	(14.838)	(31.127)	-	-	(2.643)	-	-	(54.042)	(102.650)
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтерге ауыстырылған (18-ескертпе)	14.838	-	1.822	7.458	-	-	-	-	24.118
Материалдық емес активтерге ауыстырылған (8-ескертпе)	-	-	-	-	-	-	-	1.896	1.896
2021 жылғы 31 желтоқсанға жинақталған тозу мен құнсыздану	-	(32.702.622)	(6.979.408)	(16.093.165)	(59.529.448)	-	(6.311.026)	(410.496)	(122.026.165)
Валютаны қайта есептеудің әсері	-	-	(196.035)	(124.655)	(216.993)	-	(7.872)	-	(545.555)
Тозу	-	(15.890.284)	(3.031.604)	(8.117.800)	(23.704.766)	-	(1.745.090)	-	(52.489.544)
Шығарылу	-	628.479	189.278	149.395	1.068.892	226.758	531.541	229.616	3.023.959
Құнсыздану (пайдалар мен залалдар арқылы)	-	(12.882)	-	-	-	(10.515)	-	-	(23.397)
Құнсыздану (активті қайта бағалаудан болған резерв)	-	-	-	-	-	(216.243)	-	-	(216.243)
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтерге ауыстырылған (18-ескертпе)	-	-	(71.087)	(231.183)	(5.325)	-	(604)	-	(308.199)
Қайта бағалау кезінде жинақталған амортизацияны және құнсыздануды шегеру	-	47.983.967	9.875.606	24.034.638	80.290.437	-	7.489.914	180.880	169.855.442
Ауыстырулар мен аударымдар	-	(6.658)	5	-	6.653	-	-	-	-
2022 жылғы 31 желтоқсанға жинақталған тозу мен құнсыздану	-	-	(213.245)	(382.770)	(2.090.550)	-	(43.137)	-	(2.729.702)

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТЕЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**6. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР (жалғасы)**

<i>Мың теңгемен</i>	Жер	Құбырлар	Көлік активтері	Ғимараттар мен құрылыстар	Машиналар және жабдық	Технологиялық мұнай	Өзге де	Аяқталмаған құрылыс	Жиыны
2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша									
Жалпы теңгерімдік құны	35.758.195	288.748.783	25.773.334	114.694.800	248.506.840	223.788.482	11.777.797	28.277.398	977.325.629
Жинақталған тозу және құнсыздану	-	-	(213.245)	(382.770)	(2.090.550)	-	(43.137)	-	(2.729.702)
Теңгерімдік құн	35.758.195	288.748.783	25.560.089	114.312.030	246.416.290	223.788.482	11.734.660	28.277.398	974.595.927
2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша									
Жалпы теңгерімдік құны	26.148.404	276.731.868	25.016.533	100.840.287	233.496.005	201.418.200	11.402.731	50.045.315	925.099.343
Жинақталған тозу және құнсыздану	-	(32.702.622)	(6.979.408)	(16.093.165)	(59.529.448)	-	(6.311.026)	(410.496)	(122.026.165)
Теңгерімдік құн	26.148.404	244.029.246	18.037.125	84.747.122	173.966.557	201.418.200	5.091.705	49.634.819	803.073.178

Егер жинақталған тозуды және жинақталған құнсыздануды шегергенде активтер бастапқы баға бойынша ескерілсе, шоғырландырылған қаржылық есептілікке қосылған негізгі құралдардың әрбір қайта бағаланған санатының теңгерімдік құны төмендегідей көрсетіледі:

<i>Мың теңгемен</i>	Жер	Құбырлар	Көлік активтері	Ғимараттар мен құрылыстар	Машиналар және жабдық	Технологиялық мұнай	Өзге де	Аяқталмаған құрылыс	Жиыны
2022 жылғы 31 желтоқсанға	25.830.607	189.124.116	18.600.228	77.129.454	167.289.377	30.270.506	3.616.687	30.654.199	542.515.174
2021 жылғы 31 желтоқсанға	20.102.948	185.514.566	16.818.436	64.592.153	148.909.207	30.324.706	4.521.158	49.698.567	520.481.741

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**6. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР (жалғасы)**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша аяқталмаған құрылыс негізінен келесі өндірістік объектілерді қамтиды:

- магистралды мұнай құбыры учаскілерін ауыстыру;
- магистралды суағызғысында құбыр учаскілерін ауыстыру;
- магистральдық мұнай және суағызғысында құбыры объектілерінің (мұнай резервуарлары, технологиялық құбырлар, сорғы станциялары, байланыс желілері, электрмен жабдықтау, автоматика жүйесі және басқалары) ауыстыруы, қайта құруы және құрылысы.

2022 жылдың 31 желтоқсандағы жағдай бойынша:

- толығымен амортизацияланған, бірақ әлі күнге дейін қолданыстағы негізгі құралдардың жалпы теңгерімдік құны мен тиісті жинақталған амортизациясы нөл теңгені құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанға: 3.540.654 мың теңге);
- аяқталмаған құрылыс 3.191.264 мың теңге көлемінде (2021 жылғы 31 желтоқсанда: 4.187.311 мың теңге) құрылыс жұмыстары үшін сатып алынған материалдар мен босалқы бөлшектерді қамтиды.

2021 жылдың сәуірінде суағызғы құрылысы бойынша ынтымақтастық туралы келісімі аясында сомасы 24.987.181 мың теңгеге салынған Құлсары-Теңіз техникалық суының жаңа суағызғысын (бірінші кезек), сондай-ақ 2022 жылғы қарашада сомасы 7.467.625 мың теңге техникалық су сорғы станциясы (екінші кезек) ақысыз қабылдады (22-ескертіле).

31 желтоқсанда аяқталған 2022 жыл үшін аяқталмаған құрылыс құнына капиталдандырылған тозу сомасы 21.500 мың теңгені құрады (2021 жыл үшін: 20.337 мың теңге).

7. ПАЙДАЛАНУ ҚҰҚЫҒЫ ТҮРІНДЕГІ АКТИВТЕР

2021 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша пайдалану құқығы түріндегі активтер келесі түрде көрсетілген:

Мың теңгемен	Пайдалану құқығы түріндегі активтер				
	Жер және басқа активтер	Көлік активтері	Ғимараттар мен құрылыстар	Машиналар, жабдық және беріліс құрылғылары	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға қалдық құн	78.952	2.002.829	291.704	174.334	2.547.819
Түсімдер (24-ескертіле)	-	-	4.407	-	4.407
Модификация (24-ескертіле)	-	-	7.071	-	7.071
Амортизация	(5.722)	(1.254.808)	(122.732)	(64.563)	(1.447.825)
2021 жылғы 31 желтоқсанға қалдық құн	73.230	748.021	180.450	109.771	1.111.472
Түсімдер (24-ескертіле)	2.249	-	13.912	114.694	130.855
Шығарылу	(2.872)	-	-	-	(2.872)
Модификация (24-ескертіле)	-	994.358	265.523	-	1.259.881
Амортизация	(3.535)	(1.379.309)	(134.865)	(64.562)	(1.582.271)
2022 жылғы 31 желтоқсанға қалдық құн	69.072	363.070	325.020	159.903	917.065

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**8. МАТЕРИАЛДЫҚ ЕМЕС АКТИВТЕР**

2021 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша материалдық емес активтер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Лицензиялар	Бағдарла-малық жасақтама	Жерді пайдалануға арналған құқықтар	Өзге де	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға қалдық құн	576.513	821.001	5.747.027	22.823	7.167.364
Түсімдер	2.556	-	11.078	8.707	22.341
Аяқталмаған құрылыстан ауыстырылған (6-ескертпе)	4.833	142.181	-	192.883	339.897
Амортизация	(174.121)	(267.330)	(212.604)	(4.131)	(658.186)
Шығарылу	(10.357)	(299.001)	-	(42.021)	(351.379)
Шығарылудан жинақталған тозу	10.357	299.001	-	42.021	351.379
Валютаны қайта есептеу	2.092	-	478.031	695	480.818
2021 жылғы 31 желтоқсанға қалдық құн	411.873	695.852	6.023.532	220.977	7.352.234
Түсімдер	240.641	27.148	107.858	232.349	607.996
Аяқталмаған құрылыстан ауыстырылған	111.622	149.120	-	(260.742)	-
Амортизация	(258.809)	(303.861)	(255.738)	(5.004)	(823.412)
Шығарылу	(54.788)	(199.081)	-	-	(253.869)
Шығарылудан жинақталған тозу	54.788	199.081	-	-	253.869
Валютаны қайта есептеу	5.079	-	1.369.910	3.525	1.378.514
2022 жылғы 31 желтоқсанға қалдық құн	510.406	568.259	7.245.562	191.105	8.515.332
2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша					
Бастапқы құн	1.802.424	4.837.538	11.064.260	228.675	17.932.897
Жинақталған амортизация және құнсыздану	(1.292.018)	(4.269.279)	(3.818.698)	(37.570)	(9.417.565)
Қалдық құн	510.406	568.259	7.245.562	191.105	8.515.332
2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша					
Бастапқы құн	1.467.316	4.860.351	8.907.587	253.543	15.488.797
Жинақталған амортизация және құнсыздану	(1.055.443)	(4.164.499)	(2.884.055)	(32.566)	(8.136.563)
Қалдық құн	411.873	695.852	6.023.532	220.977	7.352.234

9. БІРЛЕСКЕН БАҚЫЛАУДАҒЫ КӘСІПОРЫНДАРҒА ИНВЕСТИЦИЯЛАР

2021 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға инвестициялар келесі түрде көрсетілген:

<i>В тысячах тенге</i>	ҚҚҚ	МұнайТас	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға	36.908.378	26.514.437	63.422.815
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың пайдасындағы үлесі	11.608.225	1.180.108	12.788.333
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың өзге де жиынтық залалындағы үлесі	(305.412)	(9.623)	(315.035)
Дивидендтер	(1.800.000)	-	(1.800.000)
2021 жылғы 31 желтоқсанға	46.411.191	27.684.922	74.096.113
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың пайдасындағы үлесі	14.725.683	1.248.137	15.973.820
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың өзге де жиынтық кірісіндегі үлесі	10.924.328	1.230.780	12.155.108
Дивидендтер	(5.000.000)	(2.636.855)	(7.636.855)
2022 жылғы 31 желтоқсанға	67.061.202	27.526.984	94.588.186

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**9. БІРЛЕСКЕН БАҚЫЛАУДАҒЫ КӘСІПОРЫНДАРҒА ИНВЕСТИЦИЯЛАР (жалғасы)**

Төмендегі кестелерде бірлескен бақылаудағы кәсіпорындар туралы Топтың барабар үлесін қоса қаржы ақпараты берілген:

В тысячах тенге	ҚҚҚ			
	2022 жылғы 31 желтоқсан		2021 жылғы 31 желтоқсан	
	50%	100%	50%	100%
Бірлескен кәсіпорындардың активтері мен міндеттемелері				
Қысқа мерзімді активтер	21.051.574	42.103.148	40.337.525	80.675.050
Ұзақ мерзімді активтер	105.906.418	211.812.836	101.235.203	202.470.406
Қысқа мерзімді міндеттемелер	(23.207.502)	(46.415.004)	(28.468.773)	(56.937.546)
Ұзақ мерзімді міндеттемелер	(36.689.288)	(73.378.576)	(66.692.764)	(133.385.528)
Таза активтер / инвестицияның теңгерімдік құны	67.061.202	134.122.404	46.411.191	92.822.382
Анықтамалық				
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	8.935.742	17.871.484	29.199.195	58.398.390
Қысқа мерзімді қаржылық міндеттемелер, сауда және өзге де кредиторлық берешек және бағалау міндеттемелерін қоспағанда	(16.950.288)	(33.900.576)	(22.308.592)	(44.617.184)
Ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер, сауда және өзге де кредиторлық берешек және бағалау міндеттемелерін қоспағанда	(16.098.652)	(32.197.304)	(47.196.527)	(94.393.053)

ҚҚҚ-ның ұзақ мерзімді қаржы міндеттемелері 2018 жылғы 27 маусымдағы агент ретінде әрекет ететін «Алматы қаласындағы Қытай Сауда-Өнеркәсіптік Банкі»-мен бірлесе отырып Қытай Сауда-Өнеркәсіптік Банкімен қарыз туралы келісім бойынша міндеттемелер болып табылады. Несие сомасы 540 миллион АҚШ долларын құрады (тартылған күнге 191.756.400 мың теңгеге баламалы), несие мерзімі ертерек өтеу мүмкіндігімен 6 жылды құрайды. Бұл қарыздың мақсаты АйЭнДжи Н.В. Банкінің және Қытайдың Сауда-Өнеркәсіптік Банкімен болған несиелерді қайта қаржыландыру. Қарыз бойынша сыйақы мөлшерлемесі өзгермелі және Libor плюс 2,3750% құрайды. 2022 жылғы 31 желтоқсанда және 2021 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған он екі айда қолданылатын тиімді мөлшерлемелер тиісінше 4,71% және 2,89% құрады.

Компания және ҚҚҚ-ның екінші үлестесі осы қарыз бойынша қамтамасыз ету ретінде кепілдік берген жоқ.

2022 жылғы тамызда ҚҚҚ кредиттік шарт бойынша негізгі қарызды өтеу кестесіне сәйкес 80 миллион АҚШ долларын (төлем күніне 38.063.200 мың теңгеге баламалы) және 100 миллион АҚШ долларын (төлем күніне 49.201.538 мың теңгеге баламалы) мерзімінен бұрын өтеді.

2022 жылғы 31 желтоқсанға сыйақымен бірге қарыз сомасы 142.868 мың АҚШ долларын (66.097.880 мың теңгеге баламалы), 2021 жылғы 31 желтоқсанға 321.932 мың АҚШ долларын (139.010.237 мың теңгеге баламалы) құрады.

В тысячах тенге	МұнайТас			
	2022 жылғы 31 желтоқсан		2021 жылғы 31 желтоқсан	
	51%	100%	51%	100%
Бірлескен кәсіпорындардың активтері мен міндеттемелері				
Қысқа мерзімді активтер	7.949.707	15.587.661	7.607.439	14.916.548
Ұзақ мерзімді активтер	25.364.269	49.733.861	23.982.568	47.024.643
Қысқа мерзімді міндеттемелер	(1.530.761)	(3.001.492)	(1.177.905)	(2.309.618)
Ұзақ мерзімді міндеттемелер	(4.256.231)	(8.345.551)	(2.727.180)	(5.347.412)
Таза активтер / инвестицияның теңгерімдік құны	27.526.984	53.974.479	27.684.922	54.284.161
Анықтамалық				
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	4.335.843	8.501.653	3.713.748	7.281.859

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**9. БІРЛЕСКЕН БАҚЫЛАУДАҒЫ КӘСІПОРЫНДАРҒА ИНВЕСТИЦИЯЛАР (жалғасы)**

<i>Мың теңгемен</i>	ҚҚҚ			
	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін			
	2022 жыл		2021 жыл	
	50%	100%	50%	100%
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың жылдағы пайда мен залал және өзге де жиынтық кірісі туралы ақпарат				
Түсім	43.159.420	86.318.840	37.009.274	74.018.547
Жалғасатын қызметтен жылдағы пайда	14.725.683	29.451.366	11.608.225	23.216.450
Тоқтатылған қызметтен салықтан кейінгі жылдағы пайда	-	-	-	-
Өзге де жиынтық кіріс/(залал)	10.924.328	21.848.656	(305.412)	(610.824)
Жиынтық кіріс жиыны	25.650.011	51.300.022	11.302.813	22.605.626
Дивидендтер	(5.000.000)	(10.000.000)	(1.800.000)	(3.600.000)
Анықтамалық				
Тозу және амортизация	(8.019.870)	(16.039.740)	(7.545.965)	(15.091.930)
Пайыздық кірістер	178.304	356.608	112.918	225.835
Пайыздық шығыстар	(2.296.651)	(4.593.302)	(2.375.151)	(4.750.302)
Бағамдық айырмадан түскен залал	(1.866.634)	(3.733.268)	(1.349.933)	(2.699.866)
Табыс салығы бойынша шығыстар	(3.837.018)	(7.674.036)	(2.983.438)	(5.966.876)

<i>Мың теңгемен</i>	МұнайТас			
	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін			
	2022 жыл		2021 жыл	
	51%	100%	51%	100%
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың жылдағы пайда мен залал және өзге де жиынтық кірісі туралы ақпарат				
Түсім	6.833.301	13.398.629	5.205.111	10.206.100
Жалғасатын қызметтен жылдағы пайда	1.248.137	2.447.327	1.180.108	2.313.937
Тоқтатылған қызметтен салықтан кейінгі жылдағы пайда	-	-	-	-
Өзге де жиынтық кіріс/(залал)	1.230.780	2.413.294	(9.623)	(18.868)
Жиынтық кіріс жиыны	2.478.917	4.860.621	1.170.485	2.295.069
Дивидендтер	(2.636.855)	(5.170.304)	-	-
Анықтамалық				
Тозу және амортизация	(1.766.778)	(3.464.271)	(1.508.053)	(2.956.966)
Пайыздық кірістер	618.212	1.212.180	363.533	712.810
Табыс салығы бойынша шығыстар	(347.113)	(680.614)	(315.721)	(619.061)

10. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР ҮШІН ЖЕТКІЗУШІЛЕРГЕ БЕРІЛГЕН АЛҒЫТӨЛЕМДЕР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша негізгі құралдар үшін жеткізушілерге берілген алғытөлемдер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Негізгі құралдар және құрылыс қызметтері үшін үшінші тараптарға алғытөлемдер	30.105.831	7.274.223
Минус: құнсыздану бойынша резерв	(886.028)	(830.498)
Жиыны	29.219.803	6.443.725

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**10. НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР ҮШІН ЖЕТКІЗУШІЛЕРГЕ БЕРІЛГЕН АЛҒЫТӨЛЕМДЕР (жалғасы)**

Негізгі құралдар үшін жеткізушілерге берілген алғытөлемдердің құнсыздану резервінің қозғалысы келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	830.498	810.896
Валютаны қайта есептеу	55.530	19.602
31 желтоқсанға	886.028	830.498

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша негізгі құралдар үшін берілген алғытөлемдердің ұлғаюы мердігерге «Астрахань-Маңғышлақ» 1 кезек» магистральдық су құбырын реконструкциялау және кеңейту" жобасы бойынша аванстық төлем төлеумен байланысты (20-ескертпе).

11. ҚОРЛАР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қорлар келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Босалқы бөлшектер	3.475.045	3.281.213
Тауарлар	1.971.359	1.508.412
Отын	1.367.681	1.382.563
Құрылыс материалдары	843.012	819.295
Арнайы киім	482.238	555.781
Химиялық реагенттер	178.643	194.259
Өзге де	440.287	400.415
Жиыны	8.758.265	8.141.938

12. САУДА ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ ДЕБИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өзге де ұзақ мерзімді дебиторлық берешек келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Үшінші тараптардың өзге де дебиторлық берешегі	961.102	1.059.900
Минус: күтілетін несиелік шығындар бойынша резерв	(77.818)	(146.516)
Жиыны	883.284	913.384

Өзге де ұзақ мерзімді дебиторлық берешек бойынша күтілетін несиелік шығындар резервтері келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	146.516	163.195
Жылдағы қалпына келтіру, нетто (30-ескертпе)	(68.698)	(16.679)
31 желтоқсанға	77.818	146.516

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**12. САУДА ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ ДЕБИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК(жалғасы)**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қысқа мерзімді сауда және өзге де дебиторлық берешек келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Үшінші тараптардың сауда дебиторлық берешегі	7.576.115	8.841.213
Байланысты тараптардың сауда дебиторлық берешегі (37-ескертпе)	6.291.233	3.034.307
Үшінші тараптардың өзге де дебиторлық берешегі	705.492	710.537
Байланысты тараптардың өзге де дебиторлық берешегі (37-ескертпе)	509	509
Минус: күтілетін несиелік шығындар бойынша резерв	(6.206.768)	(5.443.382)
Жиыны	8.366.581	7.143.184

Сауда және өзге де дебиторлық берешек бойынша күтілетін несиелік шығындар резервіндегі өзгерістер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	5.443.382	5.272.466
Жылдағы есептеу, нетто (30-ескертпе)	377.620	43.731
Есептен шығару кезінде қолданылған	(31.368)	-
Валюталарды қайта есептеу	417.134	127.185
31 желтоқсанға	6.206.768	5.443.382

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың сауда және өзге де дебиторлық берешегі мына валюталарда көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Теңгемен	7.719.948	5.121.063
АҚШ долларымен	635.219	2.013.051
Ресей рублімен	2.624	2.161
Өзге де валютада	8.790	6.909
Жиыны	8.366.581	7.143.184

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**12. САУДА ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ ДЕБИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК (жалғасы)**

Төменде бағалау резервтер моделін пайдалана отырып, сауда және өзге де дебиторлық берешек бойынша Топтың кредиттік тәуекелге ұшырағыштығы туралы ақпарат келтірілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Сауда және өзге де дебиторлық берешек					
	Мерзімі өтпеген	Төлемдердің мерзімінің кешіктірілуі				Жиыны
30 күннен кем		31-ден 60 күнге дейін	61-ден 90 күнге дейін	91 күннен артық		
2022 жылдың 31 желтоқсанына						
Күтілетін несие шығындарының пайызы	1,25%	0,24%	7,04%	10,13%	95,88%	
Сауда және өзге де дебиторлық берешек	8.178.845	805.205	65.802	48.279	6.436.320	15.534.451
Күтілетін несиелік шығындар	(102.100)	(1.919)	(4.634)	(4.889)	(6.171.044)	(6.284.586)
Жиыны	8.076.745	803.286	61.168	43.390	265.276	9.249.865

<i>Мың теңгемен</i>	Сауда және өзге де дебиторлық берешек					
	Мерзімі өтпеген	Төлемдердің мерзімінің кешіктірілуі				Жиыны
30 күннен кем		31-ден 60 күнге дейін	61-ден 90 күнге дейін	91 күннен артық		
2022 жылдың 31 желтоқсанына						
Күтілетін несие шығындарының пайызы	3,01%	4,09%	0,94%	0,53%	95,18%	
Сауда және өзге де дебиторлық берешек	5.997.888	868.472	87.489	1.053.741	5.638.876	13.646.466
Күтілетін несиелік шығындар	(180.630)	(35.556)	(826)	(5.628)	(5.367.258)	(5.589.898)
Жиыны	5.817.258	832.916	86.663	1.048.113	271.618	8.056.568

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**13. ЖЕТКІЗУШІЛЕРГЕ БЕРІЛГЕН АЛҒЫТӨЛЕМДЕР**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жеткізішулерге берілген алғытөлемдер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Үшінші тараптарға алғытөлемдер	1.786.915	413.848
Байланысты тараптарға алғытөлемдер (37-ескертеме)	1.017	1.069
	1.787.932	414.917
Минус: құнсыздану	(638)	(638)
Жиыны	1.787.294	414.279

14. ӨТЕЛУГЕ ЖАТАТЫН ҚҚС ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ САЛЫҚТАР БОЙЫНША АЛДЫН АЛА ТӨЛЕМ

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өтелуге жататын ҚҚС және өзге де салықтар бойынша алдын ала төлем келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Өтелуге жататын ағымдағы ҚҚС	8.098.661	7.647.401
Өтелуге жататын ұзақ мерзімді ҚҚС	4.314.632	4.356.465
Өзге де салықтар бойынша алдын ала төлем	340.554	502.509
Жиыны	12.753.847	12.506.375

15. ӨЗГЕ ДЕ ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ АКТИВТЕР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өзге де қысқа мерзімді активтер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Мұнайды тасымалдау бойынша көлік экспедиция қызметтері үшін берешек	5.299.968	5.378.118
Облигацияларға инвестициялар	809.649	753.707
Үшінші тараптардың болашақ кезеңдер шығыстары	304.312	309.530
Сақтандыру бойынша алдын ала төлем	223.958	171.623
Өзге де	30.198	36.983
Жиыны	6.668.085	6.649.961

Облигацияларға инвестициялар

2017 жылдың желтоқсан айында 2017 жылғы 7 қарашадағы Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімімен Компания «DSFK арнайы қаржылық компаниясы» ЖШС-нің (бұдан әрі – DSFK облигациялары) облигацияларын сатып алды, сатып алынған облигацияларды «РВК банкі»-АҚ да (бұдан әрі – «РВК банкі») орналастырылған қаражатпен төледі. Облигациялардың номиналды сомасы 5.019.520 мың теңгені құрады, облигациялар саны 5.019.520 мың дана. DSFK облигацияларының жылдық сыйақы мөлшерлемесі 0,01% және өтеу мерзімі 15 жыл. Жоғарыда аталған облигациялар «Қазақмыс Корпорациясы» ЖШС 1.379.913 мың теңге сомасында қаржы кепілдігімен қамтамасыз етілген. Топтың сұрауы бойынша, облигацияларды шығарған күннен бастап бес жыл өткеннен кейін кепілдік талап етілуі мүмкін.

2022 жылы Топ облигациялардың әділ құнын қайта қарады және нәтижесінде облигациялардың әділ құнын қайта қараудан кірісті 98.394 мың теңге сомасында таныды (2021 жылы: 22.391 мың теңге) (33-ескертеме). Атап айтқанда, облигацияларға инвестициялардың теңгерімдік құны 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 809.649 мың теңгені құрады (2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: 753.707 мың теңге).

2022 және 2021 жылдардың ішінде эмитент 1 облигацияға 1 теңге бағасымен, сәйкесінше, 42.452 мың және 182.430 мың облигацияларды қайта сатып алды.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**16. БАНК САЛЫМДАРЫ**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша банк салымдары келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Теңгемен көрсетілген ұзақ мерзімді банк салымдары	947.247	1.426.867
АҚШ долларымен көрсетілген қысқа мерзімді банк салымдары	-	8.636.000
Теңгемен көрсетілген салымдар бойынша есептелген пайыздар	-	31.380
АҚШ долларымен көрсетілген салымдар бойынша есептелген пайыздар	-	1.583
Минус: күтілетін несиелік шығындар бойынша резерв	(1.795)	(6.357)
Жиыны	945.452	10.089.473

Қысқа мерзімді банк салымдар бойынша күтілетін несиелік шығындар резервінің қозғалысы келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	3.818	86.358
Жылдағы қалпына келтіру, нетто (33-ескертіп)	(3.818)	(82.540)
31 желтоқсанға	-	3.818

Ұзақ мерзімді банк салымдар бойынша күтілетін несиелік шығындар резервінің қозғалысы келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	2.539	19.293
Жылдағы қалпына келтіру, нетто (33-ескертіп)	(744)	(16.754)
31 желтоқсанға	1.795	2.539

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы Компания қызметкерлеріне тұрғын үй сатып алуға ұзақ мерзімді банк салымдары 2028 жылға және 2030 жылға дейінгі мерзімге жылдық 2%-дан 3,5%-ға дейін пайыздық мөлшерлеменен пайдалануға шектелген салымдарымен көрсетілген.

2021 жылдың 31 желтоқсанға АҚШ долларындағы қысқа мерзімді банк салымдары мерзімі 3 айдан 12 айға дейінгі жылдық 0,6% пайыздық мөлшерлеменен орналастырылды, оларды өтеу мерзімі 2022 жылғы маусымда аяқталды.

17. АҚША ҚАРАЖАТТАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ БАЛАМАЛАРЫ

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ақша қаражаттар және олардың баламалары келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Банктердегі теңгемен көрсетілген мерзімді салымдар	68.970.977	20.630.285
Банктердегі АҚШ долларымен көрсетілген ағымдағы шоттар	14.426.202	17.073.471
Банктердегі грузин ларимен көрсетілген ағымдағы шоттар	1.234.813	339.827
Банктердегі теңгемен көрсетілген ағымдағы шоттар	499.992	2.425.219
Банктердегі теңгемен көрсетілген ағымдағы шоттар	39.710	29.900
Банктердегі теңгемен көрсетілген ағымдағы шоттар	12.335	24.923
Кассадағы қолма-қол ақша	256	229
Минус: күтілетін несиелік шығындар бойынша резерв	(26.747)	(24.882)
Жиыны	85.157.538	40.498.972

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**17. АҚША ҚАРАЖАТТАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ БАЛАМАЛАРЫ (жалғасы)**

Ақша қаражаттары және олардың баламалары бойынша күтілетін несиелік шығындар резервінің қозғалысы келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	24.882	23.833
Жылдағы (қалпына келтіру)/есептеу, нетто (33-ескертіле)	(819)	488
Валютаны қайта есептеу	2.684	561
31 желтоқсанға	26.747	24.882

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша:

- теңгемен орналасқан ағымдағы шоттардың сыйақы 6,75%-дан бастап 7%-ға дейін жылдық мөлшерлеме бойынша есептелді (2021 жылғы 31 желтоқсанда: жылдық 6,75%).
- теңгемен орналасқан 3 айға дейінгі мерзімді салымдардың сыйақы 14,75%-дан бастап 16,05%-ға дейін жылдық мөлшерлеме бойынша есептелді (2021 жылғы 31 желтоқсанда: жылдық 7,50%-дан бастап 9,05%-ға дейін).
- АҚШ долларымен орналасқан ағымдағы шоттардың сыйақы 0,25%-дан бастап 3%-ға дейін жылдық мөлшерлеме бойынша есептелді (2021 жылғы 31 желтоқсанда: жылдық 0,25%-дан бастап 4%-ға дейін).

18. САТУҒА АРНАЛҒАН ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ АКТИВТЕР

2022 және 2021 жылдардың 31 желтоқсандағы аяқталған он екі айлық кезеңдегі сатуға арналған ұзақ мерзімді активтердің өзгерістері келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	602.408	630.839
Негізгі құралдардан ауыстырылған (6-ескертіле)	-	25.076
Сатылған	(6.667)	(45.565)
Жылдағы құнсыздану	-	(7.942)
Негізгі құралдарға ауыстырылған (6-ескертіле)	(573.012)	-
31 желтоқсанға	22.729	602.408

2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сатуға арналған ұзақ мерзімді активтердің құрамына Алматы қаласындағы кеңсе ғимараты, сондай-ақ пайдаланылмаған көлік құралдары көрсетілген. 2022 жыл ішінде Топ басшылығының активті сату жөніндегі жоспарларының өзгеруіне байланысты Алматы қаласындағы кеңсе ғимарат және кейбір автокөліктер негізгі құралдар құрамына қайта жіктелді.

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сатуға арналған ұзақ мерзімді активтердің құрамына пайдаланылмаған көлік құралдары көрсетілген. Осы активтер олардың теңгерімдік және сату шығындарын шегергендегі әділ құнының ең азы бойынша танылды және ағымдағы жағдай бойынша дереу сатуға дайын. Есепті кезеңнің соңында бұл активтердің теңгерімдік құны сату шығындарын шегергендегі әділ құнынан аспайды.

Сатуға арналған айналымнан тыс активтерді сатудан түскен кірістің нетто-сомасы 10.824 мың теңгені құрады (2021 жылғы 12 ай үшін: 46.677 мың теңге) (31-ескертіле).

19. МЕНШІКТІ КАПИТАЛ**Жарғылық капитал**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Компанияның жарғылық капиталы жарияланған, шығарылған және 62.503.284 мың теңге көлемінде толық төленген 384.635.600 жай акциядан құралды, жарияланған бірақ шығарылмаған және төленбеген 1 акцияны қоспағанда.

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жарғылық капитал Компанияның акцияларды шығаруға байланысты 565.717 мың теңге мөлшерінде шеккен кеңес беру қызметтердің құны шегеріліп көрсетілді және 61.937.567 мың теңгені құрады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**19. МЕНШІКТІ КАПИТАЛ (жалғасы)****Акционерлерден қайта сатып алынған меншікті акциялар**

2016 жылдың ішінде Компания миноритарлық акционердің өтініші негізінде және директорлар Кеңесінің шешімінен кейін 9.549 мың теңге көлемінде орналастырылған 7.500 жай акциясын қайта сатып алды.

Активтерді қайта бағалау бойынша резервтер

Активтерді қайта бағалау бойынша резерв Топтың негізгі құралдарының қайта бағалануы және құнсыздануы негізінде және бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың негізгі құралдарын қайта бағалау бойынша резервтегі үлесінен құралған.

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Топтың негізгі құралдарын қайта бағалау бойынша резерв	385.975.268	258.179.742
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың негізгі құралдарын қайта бағалау бойынша резервтегі үлесі	37.241.894	27.505.423
Жиыны	423.217.162	285.685.165

Есептілік валютасын қайта есептеу резерві

2022 жылғы 31 желтоқсанға есептілік валютасын қайта есептеу резерві 46.952.044 мың теңгені құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанға 40.632.765 мың теңге). Бұл резервтің өзгеруі валюта айырбастау бағамының өзгеру салдарынан шетел кәсіпорындарының есептілігінің қайта есептелуімен байланысты (*4.2-ескертпе*).

Капиталдың өзге де резервтері

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша капиталдың өзге де резервтері 188.145 мың теңгеге тең жинақталған залалды құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанға: 4.310.257 мың теңге). Осы резервтің өзгерісі Топтың және бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың қызметкерлерге сыйақылар бойынша белгіленген төлемдері бар жоспарлар бойынша міндеттемелерін қайта бағалаудан болатын актуарлық пайдалар мен залалдарды тануымен негізделген. 116.499 мың теңгені құрайтын салық әсерімен (*35-ескертпе*) Топтың қызметкерлерге сыйақылар бойынша белгіленген төлемдері бар жоспарлар бойынша міндеттемелерін қайта бағалаудан болған актуарлық пайда 4.238.724 мың теңгені (*21-ескертпе*) құрады. 2021 жылдың сәйкес кезеңінде Топтың қызметкерлерге сыйақылар бойынша белгіленген төлемдері бар жоспарлар бойынша міндеттемелерін қайта бағалаудан болған актуарлық пайдалар 1.737.723 мың теңгені (*21-ескертпе*) құрады, оның салық әсері 47.760 мың теңгені (*35-ескертпе*) құрады.

Дивидендтер

2022 жылдың ішінде Компания акционерлерінің жалпы жиналысының 2022 жылғы 19 мамырдағы шешіміне сәйкес 2021 жылдың қорытындысы бойынша (бір акция үшін 26 теңгені есептегенде) 10.000.331 мың теңге сомасында дивидендтер төленуге есептелген, оның ішінде ҚМГ-ға 9.000.473 мың теңге (*37-ескертпе*) және миноритарлық акционерлерге – 999.858 мың теңге төленді.

2021 жылдың ішінде Компания акционерлерінің жалпы жиналысының 2022 жылғы 26 мамырдағы шешіміне сәйкес 2020 жылдың қорытындысы бойынша (бір акция үшін 132 теңгені есептегенде) 50.770.909 мың теңге сомасында дивидендтер төленуге есептелген, оның ішінде ҚМГ-ға 45.694.709 мың теңге (*37-ескертпе*) және миноритарлық акционерлерге – 5.076.200 мың теңге төленді.

Акцияға пайда

Акцияға базалық пайда сомалары Топтың бас компаниясы жай акцияларын ұстаушыларына тиісті кезеңдегі таза пайданы кезең ішіндегі айналымдағы жай акциялардың өлшенген орташа санына бөлу жолымен есептелген.

Компания Топтың бас компаниясы ретінде айырбасталымды қаржы құралдарын шығармайтындықтан бір акцияның базалық пайдасы акцияға таратылған пайдаға тең.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**19. МЕНШІКТІ КАПИТАЛ (жалғасы)****Акцияға пайда (жалғасы)**

Төменде акцияға базалық пайда есептеуде пайдаланылған пайда мен акциялар саны туралы ақпарат келтірілген.

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Топтың бас компаниясының жай акцияларын ұстаушыларына тиісті таза пайда	19.801.693	50.607.007
Акцияға базалық және таратылған пайданы есептеуге арналған жай акциялардың өлшенген орташа саны	384.628.099	384.628.099
Топтың бас компаниясы ретінде Компанияның жай акцияларын ұстаушыларына тиісті есепті жылдағы пайдаға қатысты акцияға базалық және таратылған пайда (теңгемен)	51	132

Жай акциялардың теңгерімдік құны

Төменде Топтың бас компаниясы үшін ҚҚБ талаптарына сәйкес бір жай акцияның теңгерімдік құны көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Активтер жиыны	1.235.417.960	983.162.521
Минус: материалдық емес активтер (8-ескертпе)	(8.515.332)	(7.352.234)
Минус: міндеттемелер жиыны	(322.964.635)	(246.054.505)
Жай акциялардың теңгерімдік құнын есептеуге арналған таза активтер	903.937.993	729.755.782
Жай акциялар саны	384.628.099	384.628.099
Бір жай акцияның теңгерімдік құны (теңгемен)	2.350	1.897

20. АЛЫНҒАН ҚАРЫЗДАР

2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған он екі айлық кезеңдегі алынған қарыздардың қозғалысы келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл
Өзгермелі сыйақы мөлшерлемесі бар қарыздар	
1 қаңтарға	-
Жыл ішінде алынды	29.592.745
Есептелген сыйақы	375.197
Қарызды ұйымдастыруға байланыста қосымша шығындарды тану	(207.149)
31 желтоқсанға	29.760.793

2022 жылғы 25 қарашада Магистральдық Суағызғысымен «Қазақстан Халық Банкі» АҚ-мен кредиттік желі беру туралы келісім жасалды. Кредиттік желінің мөлшері мен валютасы - 66.700.000 мың теңге, пайыздық мөлшерлеме – өзгермелі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің базалық мөлшерлемесі деңгейінде плюс 2,5%, кредит мерзімі - келісім жасалған күннен бастап 120 ай. Бұл кредиттік желінің мақсаты «Астрахань-Маңғышлақ» магистральдық су құбырын қайта жаңарту және кеңейту 1 кезек» жобасын қаржыландыру болып табылады.

«Самұрық-Қазына» несие желісін беру туралы келісім бойынша магистральдық су құбырының міндеттемелерін қамтамасыз етудің кепілі болды.

Кредиттік желіні беру туралы Келісім шеңберінде 2022 жылғы 28 қарашада 29.592.745 мың теңге сомасына банктік қарыз шартына қол қойылды. Номиналды сыйақы мөлшерлемесі өзгермелі және жылдық 18,5% құрайды (әр 6 ай сайын қайта қаралуға жатады). Банктік қарыз шартында қарызды өтеудің және сыйақыларды төлеудің басталуы 2025 жылғы 1 желтоқсаннан және 2025 жылғы 30 мамырдан бастап, тиісінше, жарты жылда 1 рет кезеңділікпен белгіленген.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**20. АЛЫНҒАН ҚАРЫЗДАР (жалғасы)**

2022 жылғы 28 қарашада банктік қарыз шарты бойынша магистральдық су таратушы жоба бойынша мердігерге аванстық төлем төлеуге бағытталған 29.592.745 мың теңге мөлшерінде қарыз (бірінші транш) алды.

«Астрахань-Маңғышлақ» магистральдық су құбырын қайта жаңарту және кеңейту 1 кезек» (10-ескертпе). Қарыз сомасы қарыз бойынша шығындарды шегергендегі әділ құны бойынша танылды.

Топ қарыз бойынша шығындарды білікті активтің құнына капиталдандырады.

Магистральдық су құбыры қаржыландыру жобасын құқықтық және экономикалық сараптағаны үшін және Кредиттік желіні ұйымдастырғаны үшін банкке комиссиялық сыйақы түрінде қарыз бойынша шығындарды 533.127 мың теңге төледі.

Қарыз бойынша тиімді пайыздық мөлшерлеме 15,57% құрады. Есепті кезеңде сараланатын активтің құнына қарыз бойынша капиталдандырылған шығындардың жалпы сомасы 434.328 мың теңгені құрады (6-ескертпе).

Келісімдер

Топ несие желісін беру туралы келісімнің талаптарына сәйкес қаржылық емес келісімдердің орындалуын қамтамасыз етуі керек. 2022 жылдың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша Топ барлық қаржылық емес келісімдерді орындайды.

21. ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРГЕ СЫЙАҚЫЛАР БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕЛЕР

Негізінен, зейнетақыға қосымша төлемнен және барлық қызметкерлерге қатысты мерейтой күндеріне байланысты төлемнен тұратын Топтың қызметкерлерге берілетін сыйақылар бойынша міндеттемелері бар. Бұл төлемдер қамтамасыз етілмеген.

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердегі өзгерістер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердің ұзақ мерзімді бөлігі	18.096.363	21.433.483
Қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердің қысқа мерзімді бөлігі	1.046.911	722.893
Жиыны	19.143.274	22.156.376

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған ағымдағы қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелердегі өзгерістер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелер	22.156.376	22.252.243
Таза пайыздық шығыстар (34-ескертпе)	1.456.152	1.465.083
Ағымдағы кезеңнің қызметтер құны (29, 30-ескертпелер)	725.176	982.173
Залал арқылы көрсетілген актуарлық залалдар (32-ескертпе)	4.163	20.748
Өзге жиынтық кіріс арқылы көрсетілген актуарлық пайда (19-ескертпе)	(4.238.724)	(1.737.723)
Төленген сыйақылар	(959.869)	(826.148)
31 желтоқсанға қызметкерлерге сыйақылар бойынша міндеттемелер	19.143.274	22.156.376

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**22. САТЫП АЛУШЫЛАРМЕН ШАРТТАР БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕЛЕР**

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сатып алушылармен шарттар бойынша ұзақ мерзімді міндеттемелер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптардан алынған болашақ кезеңдегі кіріс (37-ескертпе)	26.125.466	21.516.739
Үшінші тараптардан алынған болашақ кезеңдегі кіріс	9.006.713	8.662.766
Жиыны	35.132.179	30.179.505

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сатып алушылармен шарттар бойынша қысқа мерзімді міндеттемелер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптардан алынған алғытөлемдер (37-ескертпе)	17.774.325	11.118.754
Үшінші тараптардан алынған алғытөлемдер	8.238.141	7.977.802
Байланысты тараптардан алынған болашақ кезеңдегі кірісінің қысқа мерзімді бөлігі (37-ескертпе)	2.799.157	2.082.265
Үшінші тараптардан алынған болашақ кезеңдегі кірісінің қысқа мерзімді бөлігі	717.570	671.204
Жиыны	29.529.193	21.850.025

Байланысты тараптардан алынған болашақ кезеңдегі кірісі, суағызғы құрылысы бойынша ынтымақтастық туралы келісімі аясында, су тасымалдау қызметтерін тұтынушының қаражаты есебінен, тиісінше сомалары 24.987.181 мың теңгеге және 7.467.625 мың теңгеге салынған, 2021 жылдың сәуірінде Құлсары-Теңгіз техникалық суының жаңа суағызғысын (бірінші кезек) және 2022 жылдың қарашасында сорғы станциясын (екінші кезек) Магистралдық Суағызғысымен тегін алуымен және кейін оларды пайдалануға алынуымен байланысты, .

Топ, осы су тасымалдау қызметтерін тұтынушының барлық қызмет ету кезеңінде, Құлсары-Теңгіз техникалық суының суағызғысы арқылы тұтынушы объектілеріне су берудің тиісті көлемі мен жылдамдығын қамтамасыз етуге тиіс болғандықтан, қабылданған суағызғысы аталған қызметтер үшін тұтынушыдан ақшасыз өтеу ретінде Топпен танылды. Топ шарт бойынша міндеттемені және жоғарыда көрсетілген сома бойынша негізгі құралдарды мойындады. Есепті кезеңдегі келісімшарттық міндеттеменің амортизациясы су тасымалдау қызметтерін көрсетуден 2.142.006 мың теңге мөлшерінде түсім ретінде Топпен танылды (2021 жылы: 1.388.177 мың теңге).

Сатып алушылармен жасалған шарттарға қатысты танылған түсім

Ағымдағы есепті кезеңде Топ есепті кезеңнің басындағы сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелерге қатысты 20.100.542 мың теңге түсімді таныды (2021 жыл: 20.035.986 мың теңге).

23. САУДА ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ КРЕДИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сауда және өзге де кредиторлық берешек келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Үшінші тараптардың алдында тауарлар мен қызметтер үшін кредиторлық берешек	16.530.280	17.784.506
Байланысты тараптардың алдында тауарлар мен қызметтер үшін кредиторлық берешек (37-ескертпе)	1.389.533	1.059.611
Үшінші тараптардың өзге де кредиторлық берешегі	1.311.009	1.176.005
Жиыны	19.230.822	20.020.122

Сауда және өзге де кредиторлық берешек 8.288.535 мың теңге мөлшеріндегі негізгі құралдармен және аяқталмаған күрделі құрылысқа қатысты (2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: 9.542.331 мың теңге) байланысты және үшінші тараптардың алдындағы берешектерді қамтыды, оның ішінде магистральдық мұнай құбырларының учаскелерін ауыстырумен күрделі жөндеу бойынша.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**23. САУДА ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ КРЕДИТОРЛЫҚ БЕРЕШЕК (жалғасы)**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сауда және өзге де кредиторлық берешектің ағымдағы құны мына валюталарда көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Теңгемен	18.416.184	18.176.135
АҚШ долларымен	182.469	1.423.305
Ресей рублімен	4.352	7.880
Еуромен	2.313	1.295
Өзге де валютада	625.504	411.507
Жиыны	19.230.822	20.020.122

24. ЖАЛДАУ БОЙЫНША МІНДЕТТЕМЕЛЕР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша алынған жалдау бойынша міндеттемелер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Міндеттемелердің қысқа мерзімді бөлігі	942.217	1.393.200
Міндеттемелердің ұзақ мерзімді бөлігі	198.450	267.714
Жиыны	1.140.667	1.660.914

2022 және 2021 жылдардың 31 желтоқсанда аяқталған он екі айлық кезеңдердегі міндеттемелердің ағымдағы құнының өзгерісі келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
1 қаңтарға	1.660.914	3.410.296
Модификация (7-ескертпе)	1.259.881	7.071
Кезеңдегі төлемдер	(2.048.030)	(2.031.517)
Міндеттемелер бойынша дисконттың амортизациясы (34-ескертпе)	125.280	270.657
Кезең ішіндегі түсімдер (7-ескертпе)	130.855	4.407
Бағамдық айырма	13.401	-
Шығарылу	(1.634)	-
31 желтоқсанға	1.140.667	1.660.914

Төменде 2022 және 2021 жылдардағы жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте көрсетілген жалдауға байланысты шығындар құны бойынша ақпарат берілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл үшін	2021 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл үшін
Пайдалану құқығы түріндегі активтердің амортизациясы (7-ескертпе)	1.582.271	1.447.825
Міндеттемелер бойынша дисконт амортизациясы (34-ескертпе)	125.280	270.657
Төмен құнды активтер бойынша жалдау шығындары (29, 30-ескертпелер)	52.886	46.179
Жиыны	1.760.437	1.764.661

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**25. ТӨЛЕМГЕ ӨЗГЕ ДЕ САЛЫҚТАР**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша төлемге өзге де салықтар келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Жеке табыс салығы	4.360.239	3.581.447
Бейрезидент – заңды тұлғалардан түсетін төлемдерден табыс салығы	1.396.278	1.131.316
Төленуге жататын ҚҚС	1.114.808	18.651
Әлеуметтік салық	763.335	680.913
Мүлікке салынатын салық	386.785	328.083
Өзге де салықтар	719.522	451.014
Жиыны	8.740.967	6.191.424

26. РЕЗЕРВТЕР

2021 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша резервтердің қозғалысы келесі түрде көрсетілген:

Қысқа мерзімді резервтер

<i>Мың теңгемен</i>	Салықтар бойынша резервтер (БМТ, БТК)	Өзге де резервтер	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға	432.695	836.655	1.269.350
Жылдағы есептеу / (қалпына келтіру), нетто (30, 31-ескертпелер)	873.423	(518.941)	354.482
Резервті қолдану	-	(298.533)	(298.533)
Қайта жіктеу бойынша аударымдар	-	6.391	6.391
Валютаны қайта есептеу	103.277	6.397	109.674
2021 жылғы 31 желтоқсанға	1.409.395	31.969	1.441.364
Жылдағы қалпына келтіру, нетто (30-ескертпе)	(7.836)	-	(7.836)
Резервті қолдану	(330.026)	(34.109)	(364.135)
Валютаны қайта есептеу	238.229	2.156	240.385
2022 жылғы 31 желтоқсанға	1.309.762	16	1.309.778

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**26. РЕЗЕРВТЕР (жалғасы)****Ұзақ мерзімді резервтер***Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттеме*

<i>Мың теңгемен</i>	Мұнай құбырлары мен полигондар бойынша резерв	МАС бойынша резерв	Жиыны
2021 жылғы 1 қаңтарға	33.688.837		33.688.837
Кезеңдегі актив арқылы есептеу (6-ескертпе)	340.189	-	340.189
Пайда және залалдар арқылы бағалауды қайта қарау (31-ескертпе)	(205.769)	-	(205.769)
Бағалауды өзге де жинтық кіріс арқылы қайта қарау (31-ескертпе)	(185.471)	-	(185.471)
Пайда және залал арқылы қалпына келтіру (31-ескертпе)	(1.322.294)	-	(1.322.294)
Дисконт амортизациясы (34-ескертпе)	2.231.659	-	2.231.659
2021 жылғы 31 желтоқсанға	34.547.151	-	34.547.151
Кезеңдегі актив арқылы есептеу (6-ескертпе)	346.567	13.612.707	13.959.274
Кезеңдегі пайда және залал арқылы есептеу (31-ескертпе)	-	1.135.708	1.135.708
Бағалауды өзге де жиынтық кіріс арқылы қайта қарау	(6.810.783)	-	(6.810.783)
Актив арқылы бағалауды қайта қарау (6-ескертпе)	-	(3.359.391)	(3.359.391)
Пайда және залалдар арқылы бағалауды қайта қарау (31-ескертпе)	(1.648.210)	(280.274)	(1.928.484)
Пайда және залал арқылы қалпына келтіру (31-ескертпе)	(61.037)	-	(61.037)
Дисконт амортизациясы (34-ескертпе)	2.212.426	970.115	3.182.541
2022 жылғы 31 желтоқсанға	28.586.114	12.078.865	40.664.979

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексіне енгізілген өзгерістерге сәйкес есепті кезең ішінде Топ 14.748.414 мың теңге сомасына мұнай айдау станцияларын (МАС) пайдаланудан шығару бойынша міндеттемені таныды (5-ескертпе).

27. ӨЗГЕ ДЕ ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ МІНДЕТТЕМЕЛЕР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өзге де қысқа мерзімді міндеттемелер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Еңбекақы мен өзге де сыйақылар	14.613.072	11.625.437
Байланысты тараптардың алдында көлік экспедиция қызметтері бойынша берешек (37-ескертпе)	8.039.904	8.873.343
Үшінші тараптар алдында көлік экспедиция қызметтері бойынша берешек	4.701.932	4.163.649
Зейнетақы қоры алдындағы берешек	1.221.720	912.044
Өзге де есептеулер	755.355	284.621
Жиыны	29.331.983	25.859.094

Еңбекақы және өзге де сыйақылар құрамына еңбекақы төлеу бойынша ағымдағы берешектер, жыл қорытындысы бойынша сыйақы төлеу бойынша міндеттемелер, демалысақы төлеу бойынша міндеттемелер кіреді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛКЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**28. ТҮСІМ**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін түсім келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл				
	Мұнай тасымалдау және сонымен байланысты қызметтер	Мұнайды ауыстырып құю	Су тасымалдау	Өзге де	Сегменттер бойынша жиын
Шикі мұнайды тасымалдау	184.915.654	-	-	-	184.915.654
Құбырларды пайдалану және оларға техникалық қызмет көрсету жөніндегі қызметтер	24.064.009	-	-	-	24.064.009
Мұнайды және мұнай өнімдерін ауыстырып құю және темір жолмен тасымалдау	-	22.498.915	-	-	22.498.915
Су тасымалдау	-	-	11.929.886	-	11.929.886
Теңіз кемежай қызметтері	-	-	-	8.061.204	8.061.204
Жеткізілмеген мұнай көлемі үшін төлем	1.789.534	-	-	-	1.789.534
Мұнайды сақтау бойынша қызметтер	52.700	1.063.826	-	-	1.116.526
Мұнайды көлік экспедициялау қызметтері	475.794	-	-	-	475.794
Өзге де	23.553	-	918	751.316	775.787
Жиыны	211.321.244	23.562.741	11.930.804	8.812.520	255.627.309
Географиялық аймақтар*					
Қазақстан	184.062.946	15.532.419	11.930.804	-	211.526.169
Ресей	27.258.298	-	-	-	27.258.298
Грузия	-	1.788.409	-	8.802.380	10.590.789
Өзге мемлекеттер	-	6.241.913	-	10.140	6.252.053
Сатып алушылармен келісім шарттар бойынша түсім жиыны	211.321.244	23.562.741	11.930.804	8.812.520	255.627.309
Табысты тану мерзімі					
Белгілі бір уақытта	187.257.235	23.562.741	11.930.804	8.812.520	231.563.300
Уақыт кезеңі ішінде	24.064.009	-	-	-	24.064.009
Жиыны	211.321.244	23.562.741	11.930.804	8.812.520	255.627.309

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**28. ТҮСІМ (жалғасы)**

<i>Мың теңгемен</i>	2021 жыл				
	Мұнай тасымалдау және сонымен байланысты қызметтер	Мұнайды ауыстырып құю	Су тасымалдау	Өзге де	Сегменттер бойынша жиын
Шикі мұнайды тасымалдау	191.849.479	-	-	-	191.849.479
Құбырларды пайдалану және оларға техникалық қызмет көрсету жөніндегі қызметтер	18.091.320	-	-	-	18.091.320
Мұнайды және мұнай өнімдерін ауыстырып құю және темір жолмен тасымалдау	-	7.044.050	-	-	7.044.050
Су тасымалдау	-	-	9.051.473	-	9.051.473
Теңіз кемежай қызметтері	-	-	-	6.611.173	6.611.173
Жеткізілмеген мұнай көлемі үшін төлем	3.407.088	-	-	-	3.407.088
Мұнайды сақтау бойынша қызметтер	52.925	-	-	-	52.925
Мұнайды көлік экспедициялау қызметтері	581.187	-	-	-	581.187
Өзге де	45.746	-	2.871	1.438.804	1.487.421
Жиыны	214.027.745	7.044.050	9.054.344	8.049.977	238.176.116
Географиялық аймақтар*					
Қазақстан	188.066.665	3.516.699	9.054.344	-	200.637.708
Ресей	25.961.080	-	-	-	25.961.080
Грузия	-	2.868.236	-	7.870.180	10.738.416
Өзге мемлекеттер	-	659.115	-	179.797	838.912
Сатып алушылармен келісім шарттар бойынша түсім жиыны	214.027.745	7.044.050	9.054.344	8.049.977	238.176.116
Табысты тану мерзімі					
Белгілі бір уақытта	195.936.425	7.044.050	9.054.344	8.049.977	220.084.796
Уақыт кезеңі ішінде	18.091.320	-	-	-	18.091.320
Жиыны	214.027.745	7.044.050	9.054.344	8.049.977	238.176.116

* жоғарыдағы кестелердегі түсімдер туралы ақпарат сатып алушылардың орналасқан жеріне сәйкес келтірілген

2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл ішінде ең ірі бес жүк жіберушілерден түскен түсім, тиісінше, 49.329.056 мың теңгені, 29.342.243 мың теңгені, 12.664.538 мың теңгені, 10.206.161 мың теңгені және 4.822.807 мың теңгені құрады (2021 жылға: тиісінше, 48.807.792 мың теңгені, 31.154.096 мың теңгені, 12.279.512 мың теңгені, 11.403.005 мың теңгені және 5.669.602 мың теңге).

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**29. ӨТКІЗІМНІҢ ӨЗІНДІК ҚҰНЫ**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін өткізімнің өзіндік құны келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Қызметкерлерге жұмсалатын шығындар	89.137.471	61.566.739
Тозу және амортизация	53.437.487	52.201.466
Темір жол қызметтері	13.066.905	2.858.437
Табыс салығынан басқа салықтар	10.977.655	9.436.495
Күзет қызметтері	9.754.979	6.098.889
Электр энергиясы	9.704.329	8.587.955
Отын және материалдар	9.051.219	9.432.337
Жөндеу және техникалық қызмет көрсету	8.672.145	8.261.419
Газ шығындары	3.373.645	2.957.696
Тамақтану және мекендеу	2.195.513	2.131.772
Қоршаған ортаны қорғау	1.520.301	2.361.777
Сақтандыру	1.078.972	822.292
Іссапар шығыстары	930.505	883.427
Еңбек қызметінің аяқталуына байланысты қызметкерлерге сыйақы беруге арналған шығындар (21-ескертпе)	679.851	925.416
Әуеден күзету қызметтері	642.193	481.475
Өндірістік активтерді диагностикалау	621.083	346.156
Аутстаффинг қызметтері	559.937	486.417
Байланыс қызметтері	355.908	373.371
Көлік шығыстары	137.223	127.848
Төмен құны бар активтерді жалдау (24-ескертпе)	23.847	19.337
Өзге де	3.513.482	2.885.557
Жиыны	219.434.650	173.246.278

Есепті кезеңде қызметкерлерге жұмсалған шығындардың артуы негізінде өндірістік қызметкерлердің жалақысын индекстеуіне, сондай-ақ Компанияның өндірістік бөлімшелерінің қызметкерлеріне еңбекақы төлеу жүйесінің өзгеруіне байланысты болды.

Темір жол қызметтері бойынша шығыстардың өсуі негізінен өнімдері тасымалдау көлемінің және тарифінің (PTL) ұлғаюына байланысты.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**30. ЖАЛПЫ ЖӘНЕ ӘКІМШІЛІК ШЫҒЫСТАР**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін өзге де операциялық кірістер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Қызметкерлерге жұмсалатын шығындар	11.041.841	9.834.304
Тозу және амортизация	1.436.240	1.456.570
Кеңсеге қызмет көрсету	490.653	575.699
Аудит және кеңес беру қызметтері	433.512	321.232
Әлеуметтік сала бойынша шығыстар	431.866	143.092
Жөндеу және техникалық қызмет көрсету	344.389	281.691
Күтілетін несиелік шығындар бойынша резервті есептеу, нетто (12-ескертпе)	308.922	27.052
Аутстаффинг қызметтері	304.334	267.819
Табыс салығынан басқа салықтар	269.515	328.000
Іссапар шығыстары	256.035	213.294
Ақпараттық қамту	142.885	136.447
Өтеуге тиісті ҚҚС-ті есептен шығару бойынша шығыстар	132.234	74.466
Байланыс қызметтері	106.486	126.778
Материалдар және отын	67.145	65.123
Банк қызметтері	66.184	69.942
Еңбек қызметінің аяқталғанға байланысты қызметкерлерге сыйақы беруге арналған шығындар (21-ескертпе)	45.325	56.757
Төмен құны бар активтерді жалдау (24-ескертпе)	29.039	26.842
Қысқа мерзімді резервтер бойынша шығындар (қалпына келтіру)/есептеу /26-ескертпе)	(7.836)	873.423
Өзге де	640.702	671.146
Жиыны	16.539.471	15.549.677

31. ӨЗГЕ ДЕ ОПЕРАЦИЯЛЫҚ КІРІСТЕР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін өзге де операциялық кірістер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелер резервін қайта қарау және қалпына келтіруден кіріс, нетто (26-ескертпе)	853.813	1.528.063
Айыппұлдар мен өсімақылардан болған кіріс	718.681	218.409
Болашақ кезеңдегі кірістердің амортизациясы	299.244	279.106
Қорларды кіріске алудан түскен кіріс	21.758	182.492
Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтердің сатудан түскен кіріс, нетто (18-ескертпе)	10.824	46.677
Қорларды өткізуден болған кіріс, нетто	8.303	190.320
Қысқа мерзімді резервті қалпына келтіруден түскен кіріс (26-ескертпе)	-	518.941
Сақтандыру төлемдерін өтеуден түсетін кіріс	-	60.010
Өзге де кірістер	115.291	71.291
Жиыны	2.027.914	3.095.309

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**32. ӨЗГЕ ДЕ ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ШЫҒЫСТАР**

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін өзге де операциялық шығыстар келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Қорлардың құнын өткізудің таза құнына дейін есептен шығару	394.769	–
Негізгі құралдардың шығарылуынан болған залалдар, нетто	313.510	440.587
Жұмыс істемейтін өндірістік объектілерді жоюдан болған залалдар	208.649	167.099
Актуарлық залалдар (21-ескертпе)	4.163	20.748
Өзге де шығыстар	90.036	297.748
Жиыны	1.011.127	926.182

33. ҚАРЖЫЛЫҚ КІРІСТЕР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін қаржылық кірістер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Банк салымдарынан және ағымдағы шоттардан пайыздық кіріс	3.721.377	2.866.486
Ұзақ мерзімді дебиторлық берешек бойынша дисконттың амортизациясы	185.447	197.740
Облигациялардың өділ құнын қайта қараудан болған кіріс (15-ескертпе)	98.394	22.391
Ақша қаражаты және олардың баламалары мен банк салымдары бойынша күтілетін несиелік шығындар резервін қалпына келтіру, нетто (16, 17-ескертпелер)	5.381	98.806
Өзге де қаржылық кірістер	17.977	15.764
Жиыны	4.028.576	3.201.187

34. ҚАРЖЫЛЫҚ ШЫҒЫНДАР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін қаржылық шығындар келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелер резерві дисконтының амортизациясы (26-ескертпе)	3.182.541	2.231.659
Қызметкерлерге сыйақы: таза пайыздық шығыстар (21-ескертпе)	1.456.152	1.465.083
Жалдау міндеттемелері бойынша дисконт амортизациясы (24-ескертпе)	125.280	270.657
Өзге де қаржылық шығындар	14.942	148.760
Жиыны	4.778.915	4.116.159

35. ТАБЫС САЛЫҒЫ БОЙЫНША ШЫҒЫСТАР

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанда аяқталған жылдар үшін табыс салығы келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Ағымдағы табыс салығы бойынша шығыстар	11.005.876	15.872.679
Өткен жылдардағы түзетулер	139.049	290.975
Мерзімі ұзартылған табыс салығы бойынша үнемділік	(6.020.506)	(3.772.822)
Табыс салығы	5.124.419	12.390.832

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**35. ТАБЫС САЛЫҒЫ БОЙЫНША ШЫҒЫСТАР (жалғасы)**

2022 және 2021 жылдарға табыс салығы мөлшерлемесіне көбейтілген бухгалтерлік пайда мен табыс салығы бойынша шығыстар арасындағы салыстырмалы тексеру:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жыл	2021 жыл
Салық салуға дейінгі пайда	24.926.112	62.997.839
Салықтың ресми мөлшерлемесі	20%	20%
Бухгалтерлік пайдадан түскен табыс салығы бойынша шығыстар	4.985.222	12.599.568
Өткен жылдардағы түзетулер	139.049	290.975
Шетелдік кәсіпорындардың топ ішіндегі пайдалар мен шегерілмейтін залалдары, нетто	1.209.423	812.305
Қызметкерлерге сыйақылар бойынша ұзақ мерзімді міндеттемелер бойынша шегерілмейтін шығындар	375.448	424.310
Артық технологиялық мұнайдан түскен кіріс	786.355	254.487
Негізгі құралдарға қатысты салық салынатын уақытша айырмашылықтардың бағалауын қайта қарау	117.182	(147.200)
Негізгі құралдардың шығуынан шегерілмейтін шығыстар	221.367	320.782
Өзге де шегерілмейтін шығыстар, нетто	485.137	393.272
Өзге де түзетулердің салық әсері		
Үлестік қатысу әдісімен есепке алынатын бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың пайдасы	(3.194.764)	(2.557.667)
Жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте көрсетілген табыс салығы бойынша шығыстар	5.124.419	12.390.832

2020 жылғы 1 қаңтардан бастап Қазақстан Республикасы Салық кодексінің бақыланатын шетелдік компанияларға (бұдан әрі – «БШК») салық салу бөлігінде өзгерістер күшіне енді.

Көрсетілген Салық кодексіне сәйкес бір мезгілде мынадай шарттарға сәйкес келетін тұлға БШК деп танылады: 1) тұлға бейрезидент – заңды тұлға болып табылады; 2) Қазақстан Республикасының резиденті болып табылатын заңды немесе жеке тұлғаға тікелей немесе жанама түрде немесе сындарлы түрде қатысу үлесінің (дауыс беретін акциялардың) 25 және одан да көп пайызы тиесілі; 3) бейрезидент – заңды тұлғаның пайдасына салықтың тиімді мөлшерлемесі – 10 пайыздан кем.

БШК жеке қаржылық есептілігінің деректеріне сәйкес пайдасы Қазақстан Республикасының резидент-компаниясының салық салынатын кірісі болып табылады.

Топ басшылығы талдау жүргізіп, БШК анықтамасына Топтың келесі компаниялары жататынын анықтады: БМТ, РТЛ және БТК. Осыған байланысты, Компания Топтың бас компаниясы ретінде БТК және БМТ пайдасын өзінің 2022 жылға арналған салық салынатын кірісіне қосты, РТЛ көрсеткіштері Компанияның салық салынатын кірісіне енгізілмеген, өйткені РТЛ 2022 жылғы жеке қаржылық есептілікте таза залалды мойындады. БТК, БМТ мен РТЛ жеке компанияларының пайдасы Компанияның 2021 жылғы салық салынатын кірісіне енгізілген.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**35. ТАБЫС САЛЫҒЫ БОЙЫНША ШЫҒЫСТАР (жалғасы)**

Қаржылық жағдай туралы тиісті есептердің жасалу күніне шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілген активтерді және міндеттемелер мен сомаларды есептеу үшін салық негіздеме аралығындағы уақытша айырмаларға қолданылатын заңмен белгіленген салық мөлшерлемесін қолдану арқылы есептелген кейінге қалдырылған салық сальдосы 2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанға келесіні қамтиды:

<i>Мың теңгемен</i>	2022 жылғы 31 желтоқсан	Пайда мен залал есебіне жатқызу	Капиталдың өзге де резервтеріне жатқызу	Өзге де	2021 жылғы 31 желтоқсан	Пайда мен залал есебіне жатқызу	Капиталдың өзге де резервтеріне жатқызу	Өзге де	2021 жылғы 1 қаңтар
Кейінге қалдырылған салықтық активтер									
Қызметкерлерге сыйақылар және қызметкерлерге қатысты есептелген басқа да міндеттемелер	2.479.429	266.979	(116.499)	29	2.328.920	106.132	(47.760)	(9)	2.270.557
Жеткізушілерге берілген алғытөлемдер бойынша құнсыздану резерві	10.780	-	-	-	10.780	(1)	-	-	10.781
Ескірген және өтімсіз қорлар бойынша резерв Активтерді пайдаланудан шығару және жерді қайта өңдеу бойынша міндеттемелерге резерв және өзге де резервтер	1.243	209	-	-	1.034	(39.821)	-	-	40.855
Жалдау бойынша міндеттемелер	8.132.999	465.746	(1.362.157)	2.119.977	6.909.433	140.661	(37.094)	68.038	6.737.828
Төленетін салық	185.676	(384.673)	-	278.147	292.202	(392.152)	-	2.295	682.059
Облигацияларға инвестицияларды қайта бағалау	166.717	28.569	-	-	138.148	(3.669)	-	-	141.817
Залалдарды кейінгі кезеңдерде аудару	-	(19.679)	-	-	19.679	(119.104)	-	-	138.783
Топ ішіндегі операциялар бойынша іске асырылмаған пайда	1.254.363	1.254.363	-	-	-	(2.464.878)	-	-	2.464.878
Күтілетін несиелік шығындар бойынша резерв	42.187	(63.636)	-	-	105.823	18.760	-	-	87.063
Ұзақ мерзімді дебиторлық берешек бойынша дисконт	252.021	(4.255)	-	-	256.276	14.544	-	-	241.732
Болашақ кезеңдердің кірістері	151.308	(37.089)	-	-	188.397	(39.532)	-	-	227.929
Минус: кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелермен қарсы есепке алған кейінге қалдырылған салықтық активтер	5.784.925	1.065.124	-	-	4.719.801	4.719.801	-	-	-
Кейінге қалдырылған салықтық активтер	(18.461.648)	-	-	(5.745.832)	(12.715.816)	-	-	328.466	(13.044.282)
Кейінге қалдырылған салықтық активтер	-	2.571.658	(1.478.656)	(3.347.679)	2.254.677	1.940.741	(84.854)	398.790	-
Кейінге қалдырылған салықтық бойынша міндеттемелер									
Негізгі құралдар	(125.790.222)	3.129.531	(33.286.881)	(2.119.977)	(93.512.895)	1.542.516	(20.230.732)	(68.038)	(74.756.641)
Пайдалану құқығы түріндегі активтер	(181.124)	319.317	-	(278.147)	(222.294)	289.565	-	(2.295)	(509.564)
Плюс: кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелермен қарсы есепке алған кейінге қалдырылған салықтық активтер	18.461.648	-	-	5.745.832	12.715.816	-	-	(328.466)	13.044.282
Кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер	(107.509.698)	3.448.848	(33.286.881)	3.347.708	(81.019.373)	1.832.081	(20.230.732)	(398.799)	(62.221.923)
Кейінге қалдырылған салықтық таза міндеттемелер	(107.509.698)	6.020.506	(34.765.537)	29	(78.764.696)	3.772.822	(20.315.586)	(9)	(62.221.923)

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**35. ТАБЫС САЛЫҒЫ БОЙЫНША ШЫҒЫСТАР (жалғасы)**

Негізгі құралдар бойынша кейінге қалдырылған салықтар салық және бухгалтерлік есепке алудағы негізгі құралдардың амортизацияның түрлі мөлшерлемелері мен негізгі құралдардың құнсыздануынан болған салық және бухгалтерлік базалардың арасындағы айырманы құрайды.

Кейінге қалдырылған салықтың активі, болашақта салық салынған кірістің пайда болу ықтималдығына, біршама активтің пайдаланылуына байланысты көрсетілген дәрежеде танылады. Мерзімі кейінге қалдырылған салықтың активтері солармен байланысты салық жеңілдіктердің жүзеге асырылу ықтималдығы болмайтын дәрежеде азайтылады.

36. СЕГМЕНТТЕР ЖӨНІНДЕГІ АҚПАРАТ

Басқару мақсатында Топ қызмет көрсетуіне байланысты бизнес-бөлімшелерге бөлінген және төрт есептік сегменттен тұрады:

- мұнай тасымалдау және сонымен байланысты қызметтер;
- мұнайды ауыстырып құю;
- су тасымалдау;
- өзге де сегменттер.

Сәйкестендірілетін, бірақ жеке есептік шектен аспайтын сегменттер «Өзге де сегменттерге» біріккен (жеке сегменттердің түсім мөлшері жиынтық түсімнің кемінде 10% құрайды). Оларға БТК құрғақтық, паромдық және контейнерлік терминалдарды қолдана отыра құрғақ жүкті (аршылмаған қант, аммоний нитраты, цемент, дән, күнбағыс және күнжара) ауыстырып тиеу, сондай-ақ жолаушы терминалының қызметі жатады.

Мұнай тасымалдаумен байланысты қызметтерге есептік шектен аспайтын және қызметтің негізгі түрімен немесе мұнай құбырлары деген Топтың негізгі активтерімен тығыз байланысқан Компаниямен көрсетілетін мұнайды сақтау, экспедиторлық, пайдалану және құбырларға техникалық қызмет көрсету қызметтері кіреді. Қызметтің кейбір түрлері бойынша Топ басшылығына жеке басқарушылық есептілік берілмейді және осыған орай мұндай қызметтер жеке сегмент болып бөлінбейді.

«Мұнайды ауыстырып құю» сегментіне БМТ пайдаланумен БТК арқылы мұнай мен мұнай өнімдерін ауыстырып құю жөніндегі қызметтер енгізілген. Мұнай терминалының кірістері мұнай мен мұнай өнімдерін сақтау, құю және экспедициялау арқылы жасалады. РТЛ ұсынатын экспедиторлық қызметтер-бұл әзірбайжан-грузин шекарасынан Батумидегі мұнай терминалына дейінгі теміржол арқылы мұнай мен мұнай өнімдерін тасымалдау қызметтері. Қызметтің бұл түрі мұнайды ауыстырып құюмен тікелей байланысты, сондықтан жеке сегментке бөлінбейді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)

36. СЕГМЕНТТЕР ЖӨНІНДЕГІ АҚПАРАТ (жалғасы)

Мың теңгемен	2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталатын жылда					2021 жылғы 31 желтоқсанда аяқталатын жылда						
	Мұнай тасымалдау және байланысты қызметтер (Қазақстан)	Мұнайды ауыстырып құю (Грузия)	Су тасымалдау (Қазақстан)	Өзге де	Түзетулер мен алып тастаулар	Сегменттер бойынша жиын (шоғырландырылған)	Мұнай тасымалдау және байланысты қызметтер (Қазақстан)	Мұнайды ауыстырып құю (Грузия)	Су тасымалдау (Қазақстан)	Өзге де	Түзетулер мен алып тастаулар	Сегменттер бойынша жиын (шоғырландырылған)
Түсім												
Сыртқы клиенттерге сату	211.321.244	23.562.741	11.930.804	8.812.520	-	255.627.309	214.027.745	7.044.050	9.054.344	8.049.977	-	238.176.116
Сегментаралық сату	814.952	-	72.100	-	(887.052)	-	805.240	-	77.950	-	(883.190)	-
Барлық түсім	212.136.196	23.562.741	12.002.904	8.812.520	(887.052)	255.627.309	214.832.985	7.044.050	9.132.294	8.049.977	(883.190)	238.176.116
Қаржы нәтижелері												
Пайда мен залал арқылы негізгі құралдар мен материалдық емес активтердің құнсыздануын (есептеу)/қалпына келтіру	(12.621.560)	(444.336)	88.001	65.913	-	(12.911.982)	(336.434)	-	-	-	-	(336.434)
Тозу мен амортизация	(46.678.407)	(918.173)	(6.051.995)	(1.225.152)	-	(54.873.727)	(46.189.522)	(806.532)	(5.680.766)	(981.216)	-	(53.658.036)
Пайыздар бойынша кірістер	3.343.695	100.944	143.991	132.747	-	3.721.377	2.235.726	31.528	492.291	106.941	-	2.866.486
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындар пайдасындағы үлесі	15.973.820	-	-	-	-	15.973.820	12.788.333	-	-	-	-	12.788.333
Табыс салығы бойынша (шығыстар)/үнемділік	(6.175.462)	-	1.061.572	(461)	(10.068)	(5.124.419)	(13.429.793)	-	1.092.248	(72.430)	19.143	(12.390.832)
Сегмент пайдасы/(залалы)	16.706.240	2.124.886	(4.252.968)	1.338.538	3.884.997	19.801.693	49.500.742	(1.601.985)	(4.537.552)	2.779.614	4.466.188	50.607.007
Өзге ақпаратты ашу												
Активтер жиыны	1.093.895.555	55.089.123	145.839.799	23.739.961	(83.146.478)	1.235.417.960	910.330.857	30.810.657	94.232.078	29.827.018	(82.038.089)	983.162.521
Міндеттемелер жиыны	238.046.342	11.089.259	60.832.330	13.802.700	(805.996)	322.964.635	200.598.316	7.611.338	26.322.626	13.222.148	(1.699.923)	246.054.505
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға инвестициялар (9-ескертпе)	94.588.186	-	-	-	-	94.588.186	74.096.113	-	-	-	-	74.096.113
Күрделі шығындар	39.190.642	809.854	2.795.844	1.574.999	(69.786)	44.301.553	38.214.943	1.125.651	20.557.347	944.574	(131.737)	60.710.778
Негізгі құралдар	38.739.832	790.495	2.781.547	1.451.469	(69.786)	43.693.557	38.206.236	1.125.651	20.557.347	930.940	(131.737)	60.688.437
Материалдық емес активтер	450.810	19.359	14.297	123.530	-	607.996	8.707	-	-	13.634	-	22.341

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**37. БАЙЛАНЫСТЫ ТАРАПТАРМЕН ЖАСАЛҒАН МӘМІЛЕЛЕР**

Егер тараптың бір жағы екінші жақты бақылай алса немесе қаржылық не операциялық шешім қабылдаған кезде екінші жаққа едәуір әсер етсе, «Байланысты тараптар туралы ақпараттар ашуға» ҚЕХС (IAS) 24 сәйкес тараптар байланысты деп саналады. Әр байланысты тараппен болуы мүмкін қатынасты бағалаған кезде тек заңдығына ғана емес, қарым-қатынастың мәніне де назар аударылады.

Байланысты тараптармен жасалған мәмілелер тараптар арасында келісілген, байланысты және кейбір реттелетін қызметтерді есепке алмағанда үшінші тарапқа қолданылатын тарифтермен берілетін, нарық мөлшерлемесі бойынша жүзеге асырылмаған жағдайларда жүзеге асырылған.

Келесі кестелерде 2022 және 2021 жылдары байланысты тараптармен жасалған мәмілелердің жалпы сомасы мен 2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсанына тиісті сальдо көрсетілген.

Байланысты тараптардан сауда және өзге де дебиторлық берешек келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптардың сауда және өзге де дебиторлық берешегі			
Самұрық-Қазына бақылауындағы кәсіпорындардың сауда дебиторлық берешегі		2.564.823	953.600
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындардың сауда дебиторлық берешегі		2.185.711	911.188
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындардың сауда дебиторлық берешегі		1.540.699	1.169.519
Байланысты тараптардың сауда дебиторлық берешектің жиыны	12	6.291.233	3.034.307
ҚМГ мен Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындардың өзге де дебиторлық берешегі		509	509
Байланысты тараптардың өзге де дебиторлық берешектің жиыны	12	509	509
Минус: күтілетін несиелік шығындар бойынша резерв		(7.407)	(7.311)
Жиыны		6.284.335	3.027.505

Байланысты тараптарға берілген алғытөлемдер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптарға берілген алғытөлемдер			
Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындарға берілген алғытөлемдер		1.017	1.069
Байланысты тараптарға берілген алғытөлемдер жиыны	13	1.017	1.069

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**37. БАЙЛАНЫСТЫ ТАРАПТАРМЕН ЖАСАЛҒАН МӘМІЛЕЛЕР (жалғасы)**

Байланысты тараптардан алдындағы сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптар алдындағы сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелер			
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындар алдында болашақ кезеңдегі кірістердің ұзақ мерзімді бөлігі		26.125.466	21.516.739
Байланысты тараптар алдындағы сатып алушылармен шарттар бойынша ұзақ мерзімді міндеттемелер жиыны			
	22	26.125.466	21.516.739
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындардан алынған алғытөлемдер			
		17.573.782	10.949.194
Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындардан алынған алғытөлемдер			
		200.543	169.560
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындар алдында болашақ кезеңдегі кірістердің қысқа мерзімді бөлігі			
		2.799.157	2.082.265
Байланысты тараптар алдындағы сатып алушылармен шарттар бойынша қысқа мерзімді міндеттемелер жиыны			
	22	20.573.482	13.201.019
Байланысты тараптар алдындағы сатып алушылармен шарттар бойынша міндеттемелер жиыны			
		46.698.948	34.717.758

Байланысты тараптар алдында сауда және өзге де кредиторлық берешек келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптар алдында тауарлар мен қызметтер үшін кредиторлық берешек			
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындар алдында кредиторлық берешек		1.001.456	563.504
Самұрық-Қазына бақылауындағы кәсіпорындар алдында кредиторлық берешек		379.159	484.562
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындар алдында кредиторлық берешек		8.918	11.545
Байланысты тараптар алдында тауарлар мен қызметтер үшін сауда кредиторлық берешектің жиыны			
	23	1.389.533	1.059.611

Байланысты тараптар алдында өзге де ағымдағы міндеттемелер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
Байланысты тараптар алдында мұнай көлік экспедициясы қызметтері үшін берешек			
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындар алдында мұнай көлік экспедициясы қызметтері үшін берешек		8.039.904	8.873.343
Байланысты тараптар алдында мұнай көлік экспедициясы қызметтері бойынша берешек жиыны			
	27	8.039.904	8.873.343
Негізгі басқарушы қызметкерлерге сыйақылар бойынша берешек			
Негізгі басқарушы қызметкерлерге сыйақылар бойынша берешек		68.028	26.649
Негізгі басқарушы қызметкерлерге сыйақылар бойынша берешек жиыны			
		68.028	26.649
Байланысты тараптар алдында өзге де міндеттемелердің жиыны			
		8.107.932	8.899.992

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**37. БАЙЛАНЫСТЫ ТАРАПТАРМЕН ЖАСАЛҒАН МӘМІЛЕЛЕР (жалғасы)**

Топтың байланысты тараптармен 31 желтоқсанда аяқталатын жыл бойы жасалған мәмілелері келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
	2022 жылғы	2021 жылғы
Байланыс тараптарға сату		
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындарға көрсетілген негізгі қызметінен түскен түсім	134.763.488	122.869.017
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарға көрсетілген негізгі қызметінен түскен түсім	14.862.954	10.807.469
Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындарға көрсетілген негізгі қызметінен түскен түсім	9.244.131	7.585.939
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындардан өзге де қызметінен болған кіріс	113.402	3.297
Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындардан өзге де қызметінен болған кіріс	110.700	22.351
Жиыны	159.094.675	141.288.073

ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындардың негізгі қызметінен болған түсім мұнай және су тасымалдау бойынша көрсетілетін қызметтермен байланысты.

Байланысты тараптардан сатып алынған қызметтер мен активтер келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
		2022 жылғы	2021 жылғы
Байланысты тараптардан сатып алу			
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындарынан қызметтерді сатып алу		10.975.928	5.651.453
Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындарынан қызметтерді сатып алу		2.906.350	2.032.314
Бірлескен бақылаудағы кәсіпорындарынан қызметтерді сатып алу		103.924	83.678
Самұрық-Қазына жалпы бақылауындағы кәсіпорындарынан қорларды сатып алу		180	14.825
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындарынан қорларды сатып алу		349	166
ҚМГ жалпы бақылауындағы кәсіпорындарынан негізгі құралдар өзге де түсімі (қызметтерді ақшасыз өтеу)	6	7.467.625	24.987.181
Жиыны		21.454.356	32.769.617

Дивидендтер төлеміне қатысты байланысты тараптарға ақша ағыны келесі түрде көрсетілген:

<i>Мың теңгемен</i>	Ескертпе	31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін	
		2022 жылғы	2021 жылғы
Байланысты тараптарға ақша ағыны			
ҚМГ дивидендтерін төлеу	19	(9.000.473)	(45.694.709)
Бірлескен бақылауындағы кәсіпорындарынан алынған дивидендтер	9	7.636.855	1.800.000
Жиыны		(1.363.618)	(43.894.709)

2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін негізгі басқарушы қызметкерлерге есептелген сыйақының жалпы сомасы 739.172 мың теңге құрады (2021 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін: 740.492 мың теңге). Басты қызметкерлерге төлемдер негізінен келісімшарттар және Компанияның ішкі ережелерімен белгіленген еңбекақы және сыйақылар бойынша шығыстардан тұрады.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**38. БЫҚТИМАЛ ЖӘНЕ ШАРТТЫҚ МІНДЕТТЕМЕЛЕР****Қызмет жүргізу шарттары**

Нарықтық экономиканың талаптарына сәйкес болатын, Қазақстан экономикалық реформалар және өзінің құқықтық, салық және әкімшілік инфрақұрылысын дамытуды жалғастыруда. Қазақстан экономикасының тұрақтылығы осы реформалардың жүзеге асырылуынан және экономикалық, қаржылық және ақша-кредит саясаты саласындағы Үкімет қабылдаған шаралардың тиімділігіне тәуелді.

Шикі мұнай бағасының құбылмалығы және қазақстандық теңгенің құнсыздануы Қазақстан экономикасына айтарлықтай теріс әсер етуі жалғастырылды. Басқа да факторлармен бірге осы факторлардың жиынтығы капиталдың қол жетімділігінің төмендеуіне, капитал құнының артуына, инфляцияның өсуіне және экономикалық өсуіне қатысты белгісіздікке әкелді. Топ басшылығы қазіргі жағдайда Топтың экономикалық тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін тиісті шаралар қабылдайтынын айтты.

Коронавирустық пандемия (Covid-19)

2020 жылдың наурыз айында Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы Covid-19 коронавирусының жаңа түрінің өршуін пандемия деп жариялады. Пандемияға жауап ретінде Қазақстан билігі Covid-19 таралуын болдырмау және оның салдарын жеңілдету үшін саяхатқа тыйым салу мен шектеулер, карантиндер, өзін-өзі оқшаулау және коммерциялық қызметке шектеулер, соның ішінде бизнесті жабу сияқты бірқатар шаралар қабылдады. Жоғарыда аталған шаралардың кейбірі кейіннен жеңілдетілді, алайда 2022 жылдың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша мемлекеттік органдар вирустың жаңа түрлеріне жауап ретінде 2023 жылы қосымша шектеулер енгізуі мүмкін деген қауіп әлі де бар.

Топ басшылығының пікірінше, шоғырландырылған қаржылық есептілік шығарылған күні бұл оқиға активтер мен міндеттемелерді бағалауға айтарлықтай әсер еткен жоқ.

Украина территориясындағы соғыс

2022 жылы басталған Украина аумағындағы соғыс қаржылық есептілікке әсер ететін ҚЕХС есебінің бірқатар ерекшеліктерінің пайда болуына әкелді. Көптеген елдер қазірдің өзінде жекелеген ресейлік заңды тұлғалар мен Ресей азаматтарына жаңа санкцияларды енгізді және енгізуді жалғастыруда. Қалыптасқан жағдай, сондай-ақ тауар бағасының, валюта бағамының ықтимал ауытқуы, импорт пен экспорттың шектеулері, жергілікті материалдар мен қызметтердің қол жетімділігі және жергілікті ресурстарға қол жетімділік Ресей Федерациясының немесе Украинаның аумағында айтарлықтай қызмет көлемін жүзеге асыратын немесе аталған елдермен айтарлықтай байланысы бар компанияларға тікелей әсер етеді. Соғыстың өзі және оның тікелей немесе жанама салдары соғысқа қатысушы елдерге тікелей қатысы бар компанияларға ғана әсер етпеуі мүмкін, мысалы, тауар бағалары мен валюта бағамдарының ауытқуы, сондай-ақ ұзаққа созылған экономикалық құлдырау нәтижесінде.

Соғысты жалғастырудың және жаңа санкциялар енгізудің жалпы әсері белгісіз болып қалады. Ағымдағы экономикалық жағдайдың ұзақ мерзімді салдарын болжау қиын, ал басшылықтың ағымдағы күтулері мен бағалаулары нақты нәтижелерден өзгеше болуы мүмкін.

Салық салу

Қазақстандық салық салу заңнамасы және нормативтік-құқықтық актілері әрдайым өзгерістер мен әр түрлі түсіндірмелердің мән-мағынасы болады. Жергілікті, облыстық және ұлттық салық органдарының әр түрлі пікірлері болатын жағдайлары сирек емес, соның ішінде кірістердің, шығыстардың және қаржылық есептіліктің басқа да баптары ҚЕХС-ке сәйкес есепке алу туралы пікірлері бар. Қазақстанда қолданыстағы заңдардың негізінде анықталған құқық бұзушылыққа қолданылатын айыппұл мен өсімпұл жүйесі өте қатаң.

Санкциялар, әдетте, қосымша есептелген салықтар сомасының 80% мөлшеріндегі айыппұлды және әрбір өткізіп алған күн үшін Қазақстан Республикасының Ұлттық банкімен белгіленген ресми қайта қаржыландыру ставкасының 1,25 еселенген мөлшерінде есептелген өсімақыны құрайды. Нәтижесінде, айыппұл мен өсімпұл сомалары кез келген есептелген салықтың туындысы болуы мүмкін. Салық салу кезеңдері тексерудің алдындағы жылдың күнтізбелік бес жыл мөлшерінде салық органдары тексеру үшін қол жетімді болады. Белгілі жағдайларда тексерулер бұдан ұзақ мерзімді қамтуы мүмкін.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**38. БИЖИМАЛ ЖӘНЕ ШАРТТЫҚ МІНДЕТТЕМЕЛЕР (жалғасы)****Салық салу (жалғасы)**

Қазақстандық салық салу жүйесіне тән белгісіздік нәтижесінде салық, айыппұлдық ықпалшара мен өсімпұл сомасы, егер ондайлар болса, қазіргі уақытқа дейін шығысқа жатқызатын және 2022 жылдың 31 желтоқсанына есептелген соманы асып кетуі мүмкін. Басшылық 2022 жылдың 31 желтоқсанына қолданыстағы заңнамаға түсінік беру тиісті деп есептейді және салық бойынша тек осы шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілгендерді алмағанда Топтың ұстанымы расталады деген бижимал бар.

Трансфертті баға белгілеу бойынша бақылау

Қазақстанда трансфертті баға белгілеу бойынша бақылау кең масштабта таралған және халықаралық бизнеске тура немесе жанама қатысты көптеген операцияларына қолданылады, бұл ретте операция қатысушылары байланысты тараптар болатындығына немесе болмайтындығына назар аудармайды. Трансфертті баға белгілеу бойынша заңнама операцияларға қолданылатын салықтар, «ұзартылған қол» принципі бойынша белгіленген нарық бағаларының негізінде есептелгенін талап етеді.

Трансферттік баға белгілеу туралы заң толық емес және заңның кейбір ережелеріне байланысты прецедентті жағдайлары бар. Оның үстіне, заңда толық нұсқауы жоқ. Нәтижесінде, операцияның әралуан түріне қолданылатын трансфертті баға белгілеу бойынша бақылауды іске асыру реттелмеген.

Қазақстанның трансфертті баға белгілеу туралы заңнамасына байланысты белгісіздіктің болуы салық органдарының Топ ұстанымынан бөлек ұстанымды қабылдауына әкелу қауіптілігі бар, ол өз кезегінде 2022 жылғы 31 желтоқсанға қосымша салықтар, айыппұлдар мен өсімпұлдар тудыруы мүмкін.

Басшылық 2022 жылғы 31 желтоқсанға қолданыстағы заңнамаға түсінік беру дұрыс деп санайды және салық бойынша Топ ұстанымы құпалады деген бижимал бар.

Грузиядағы кәсіпорындардың салық міндеттемелері*БТК*

2015 жылы Грузия Қаржы министрлігінің Кірістер қызметінің (бұдан әрі – «Кірістер қызметі») 2010-2014 жылдар кезеңінде БТК салықтық тексерулер нәтижесінде 7.289 мың грузин лари (1.263.038 мың теңгеге баламалы) мөлшерінде салықтар мен айыппұлдарды қоса есептеді. Грузия Кірістер қызметінің уәкілетті органдарында 2015 жылдан бастап 2021 жылға дейінгі кезеңде жүргізілген Кірістер қызметі шешімдеріне шағым жасау нәтижесінде қоса есептелген салықтар мен айыппұлдар сомасы төмендетіліп, 2022 жылғы 31 желтоқсанға 5.915 мың грузин лари (1.024.951 мың теңгеге баламалы) құрады.

2022 жылдың соңында БТК танылған салық міндеттеменің сомасына 4.062 мың грузин лари (703.863 мың теңгеге балама) құрады. Қалған 1.853 мың грузин лари (321.088 мың теңгеге баламалы) мөлшеріндегі сома қосымша міндеттемелер ретінде танылмайды, өйткені басшылық БТК апелляциясы оң болады деп есептейді және осы бөліктегі қаржы ресурстарының кету бижималдығын екіталай деп бағалайды.

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша БТК Кірістер қызметінің шешімдеріне белгіленген тәртіппен даулауын жалғастыруда.

БМТ

2021 жылдың желтоқсанында БМТ Кіріс қызметінен 2018 жылғы 1 шілдеден бастап 2021 жылғы 15 ақпанға дейінгі кезеңге салықтық тексеру актісін алды, оған сәйкес қосымша 2.605 мың грузин лари (451.394 мың теңгеге баламалы) мөлшерінде салықтар мен айыппұлдар есептелді. Қаржылық есептілікте 158 мың грузин лари мөлшерінде салық бойынша шығыстар танылды және 2.447 мың грузин лари мөлшерінде резерв құрылды. 2022 жыл ішінде БМТ жүргізген шағымдардың нәтижесінде 2022 жылғы желтоқсанда БМТ Грузияның қаржы Министрлігі жанындағы дауларды қарау жөніндегі Кеңестің (бұдан әрі – Кеңес) шешімін алды, оған сәйкес Кеңес 2.124 мың грузин лари (368.047 мың теңгеге баламалы) мөлшерінде салықтар мен айыппұлдарды есептеу бөлігінде Кірістер қызметіне тексеру актісін қайта қарауға қайтарды. Қалған бөлігінде БМТ шағымы қанағаттандырусыз қалдырылды. Басшылық шағымдану нәтижелері сәтті болады деп күтеді. Көрсетілген салықтар мен айыппұлдарға байланысты 2022 жылғы 31 желтоқсанда құны 5,3 миллион АҚШ доллары (2.452 миллион теңгеге баламалы) мүлікке (жер учаскесіне) қатысты салық кепілі/ипотека құқығы бар.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**38. ЫҚТИМАЛ ЖӘНЕ ШАРТТЫҚ МІНДЕТТЕМЕЛЕР (жалғасы)****Қоршаған ортаны қорғау бойынша міндеттемелер**

Қазақстанда қоршаған ортаны қорғау бойынша заңнама даму үдерісі үстінде, сондықтан үнемі өзгерістерге шалдығады. Заңнаманың өзгеруі нәтижесінде пайда болған ықтимал міндеттемелер шынайы бағалана алмайды. Ағымдағы заңнамаға сәйкес, басшылық осы шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілгендерді қоспағанда, Топтың қаржылық жағдайына және оның қызметінің нәтижесіне едәуір теріс әсер ететін мүмкін әлде ықтимал міндеттемелер болмайды деп есептейді (5, 26-ескертпелер).

Сақтандыру мәселелері

Қазақстан Республикасында сақтандыру саласы даму сатысында, сондықтан әлемнің басқа өңірлерінде таралған сақтандырудың көптеген нысандары бізде әлі қол жетімді емес.

Топ, үшінші тұлға алдында Компанияның немесе оның қызметіне жататын объектілерде болған апаттан мүлікке немесе қоршаған ортаға залал келтірілгені үшін жауапкершілік артатын мүлікті сақтандырады.

Негізгі құралдарды сатып алу бойынша міндеттемелер

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың негізгі құралдар мен құрылыс қызметтерін 157.285.948 мың теңгеге (2021 жылғы 31 желтоқсанға: 51.532.032 мың теңге) сатып алуға шарттық міндеттемелері болған. Бұл шарттық міндеттемелер инвестициялық бағдармалардың бөлігі болып табылады.

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша бірлесіп бақылайтын кәсіпорындардың негізгі құралдар мен құрылыс қызметтерін сатып алу жөніндегі шарттық міндеттемелерінде Компанияның үлесі 599.618 мың теңгені (2021 жылғы 31 желтоқсанға: 642.814 мың теңге) құрады.

Компанияның инвестициялық бағдарлама бойынша міндеттемелері

2020 жылғы қарашада Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігі мен ТМРК-нің бірлескен бұйрығымен 2022-2025 жылдарға арналған инвестициялық бағдарлама бекітілді, оған сәйкес Компанияда 2022 жылдан бастап 2025 жылға дейін жалпы сомасы 214,2 миллиард теңгеге инвестициялық бағдарламаны орындау міндеттемесі бар. 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша инвестициялық бағдарламасын орындау қалдығы 153 миллиард теңге құрайды.

Сот талқылаулары*БМТ бизнес-контрагенттерімен сот талқылау*

2016 жылғы 19 желтоқсанда Грузияның сот атқарушы органдарынан БМТ бизнес-контрагенттерінің (бұдан әрі – «талапкерлер») БМТ-ның нарықтағы үстем жағдайды пайдаланбауы, сондай-ақ қызмет көрсету шартын жасасу туралы талаптарды қамтитын талапты қозғағанға дейін қамтамасыз ететін сот ұйғарымын орындау туралы ұсыныс алынды. Аталған ұйғарымға сәйкес сот БМТ-ның меншігіндегі жылжымайтын мүлікке – жер учаскесіне (Батуми қ.), сондай-ақ онда орналасқан ғимараттар мен құрылыстарға тыйым салу туралы қаулы шығарды. 2022 жылғы 31 желтоқсанда көрсетілген мүліктің жалпы баланстық құны 5,1 миллион АҚШ долларын (2.360 миллион теңгеге баламалы) құрады. Тыйым салыну мүлікті иеліктен шығаруды шектейді, бірақ БМТ операциялық және қаржылық қызметіне әсер етпейді. 2016 жылғы 23 желтоқсанда БМТ жоғарыда аталған ұйғарымға сотқа шағым түсірді. БМТ басшылығы талапкерлердің БМТ-ға қоятын кінәрат-талаптарын негізсіз деп санайды және сотқа осы іс бойынша БМТ ұстанымымен талап арызға пікір жіберді.

2019 жылғы 12 ақпанда сот талапкерлердің пайдасына шешім шығарды, сонымен қатар бизнес-контрагенттен бар дебиторлық берешекті өндіріп алу туралы БМТ-ның талабы ішінара қанағаттандырылды. Сот шешімінің нәтижесінде бизнес-контрагенттер алдындағы БМТ-ның таза міндеттемелері 16,45 миллион АҚШ долларын (7.611 миллион теңгеге баламалы) құрады. 2020 жылғы 27 ақпанда апелляциялық сот 2019 жылғы 12 ақпандағы шешімнің күшін жойып, істі бірінші сатыдағы сотқа жіберді. 2021 жылғы 11 қарашадағы шешіммен сот бизнес-контрагенттердің талап-арыз талаптарын толық көлемде қанағаттандырды. Сот шешімі заңды күшіне енген жоқ. 2021 жылғы 24 желтоқсанда БМТ апелляциялық сотқа 2021 жылғы 11 қарашадағы сот шешіміне шағым берді.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**38. БИҚТИМАЛ ЖӘНЕ ШАРТТЫҚ МІНДЕТТЕМЕЛЕР (жалғасы)****Сот талқылаулары (жалғасы)***Бизнес-контрагенттің БМТ-ға қоятын талабы*

2021 жылғы 21 қаңтарда Батуми қалалық сотына БМТ-ның бизнес-контрагенттердің бірінен 12,5 миллион АҚШ доллары (5.783 миллион теңгеге баламалы) мөлшерінде алынбаған кіріс түріндегі залалды өтеу туралы, сондай-ақ оларды бір жақты тәртіппен өзгерту құқығынсыз ауыстырып тиегені үшін тіркелген тарифтерді белгілеу туралы талап-арыз келіп түсті. Бұған дейін, 2014 жылы БМТ мен бизнес-контрагент арасында құрылыс туралы шарттар жасалған болатын, оған сәйкес бизнес-контрагент БМТ аумағында резервуарлар салу және жүктерді ауыстырып тиеу бойынша БМТ қызметтеріне құқық алды. Бизнес-контрагенттің пікірінше, БМТ осы шарттардың талаптарын сақтамайды, осыған байланысты ол аталған талап-арыздарға бастамашылық жасаған. 2021 жылғы 27 қаңтардағы соттың анықтамасы бойынша, осы талап қоюды қамтамасыз ету ретінде Батуми қаласындағы баланстық құны 4 миллион АҚШ доллары (1.851 миллион теңгеге баламалы) жер учаскесіне иеліктен шығаруға және оған ипотека ауыртпалығын салуға тыйым салынды. 2021 жылғы 12 ақпанда БМТ жоғарыда көрсетілген ұйғарымға сотқа шағым берді, сондай-ақ бизнес-контрагенттің талап арызына пікір енгізді. Апелляциялық соттың 2021 жылғы 16 сәуірдегі шешімімен БМТ 2021 жылғы 27 қаңтардағы сот ұйғарымына шағымдануға байланысты шағымды қанағаттандырудан бас тартты. 2021 жылғы 16 шілдедегі шешіммен сот бизнес-контрагенттің талап-арыз талаптарын толық көлемде қанағаттандырды. Сот шешімі заңды күшіне енген жоқ. 2021 жылғы 20 тамызда БМТ соттың 2021 жылғы 16 шілдедегі шешіміне апелляциялық шағым берді. Апелляциялық соттың 2022 жылғы 8 маусымдағы шешімімен бірінші сатыдағы шешім күшінде қалды. 2022 жылдың 27 қыркүйегінде БМТ Грузияның Жоғарғы сотына кассациялық шағым түсірді.

БМТ-мен ГТЖ сот талқылауы

2005 жылы «Грузин темір жолы» АҚ (бұдан әрі – «ГТЖ») 2003 жылғы аралығындағы кезеңде вагон-цистерналарды пайдаланғаны және вагон-цистерналардың БМТ тұйықтарында тұрып қалуына байланысты жүкті сақтағаны үшін 14 миллион лари (2.426 миллион теңгеге баламалы) мөлшеріндегі соманы өндіріп алу туралы БМТ-ға қарсы сотына талап арыз берді. 2019 жылғы 16 сәуірде Тбилиси қалалық соты 8,4 миллион лари (1.456 миллион теңгеге баламалы) мөлшеріндегі ГТЖ талаптарын ішінара қанағаттандырды. 2020 жылдағы 16 сәуірде БМТ Грузия Жоғарғы Сотына кассациялық шағым түсірді. 2022 жылдағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топ бұл мәселе бойынша қосымша міндеттемелерді мойындамады, өйткені басшылық қаржы ресурстарының кету қаупін мүмкін деп бағалайды.

БТК басқару келісімді тоқтату

БМТ мен Грузия Үкіметінің арасындағы БТК-ны сенімгерлікпен басқару туралы Келісімге сәйкес, егер БТК қатарынан 2 жыл бойы ауыстырып тиеудің жылына 4 миллион тонна ең аз көлемі бойынша өз міндеттемелерін орындай алмаған жағдайда, Грузия Үкіметінің Келісімді тоқтатуға құқығы бар. Сонымен қоса, жыл сайын ауыстырып тиеу көлемі 6 миллион тоннадан кем құрайтын жағдайда, БМТ Келісім шарттарына сәйкес айыппұлдарды төлеуге міндетті.

Топ басшылығының пікірінше, 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша, БТК мен Грузия Үкіметінің арасындағы Келісім тоқтау қаупіне ұшыраған жоқ, себебі БТК арқылы ауыстырып тиеудің нақты көлемі 2022 жылдың ішінде 7,6 миллион тоннаны (2021 жылғы 31 желтоқсанға: 6,2 млн. тоннаны) құрады.

Несие шарты бойынша міндеттемелер

2021 жылғы 28 желтоқсанда Магистральдық су құбыры Еуразиялық даму банкімен несиелік келісім жасасты. Несие желісінің мөлшері 123.652.111 мың теңге, сыйақы мөлшерлемесі теңгедегі транштар бойынша жылдық 11% және рубльдегі транштар үшін жылдық 8,5%, несие мерзімі бірінші транш берілген күннен бастап 180 айды құрайды. Бұл несиенің мақсаты 1 кезең «Астрахань-Маңғышлақ» магистральдық су құбырын қайта жаңарту және кеңейту жобасын қаржыландыру болып табылады. Шоғырландырылған қаржылық есептілікке қол қойылған күні қарыз шарты күшіне енген жоқ, өйткені тараптар аталған шарттың талаптарында көзделген қажетті корпоративтік рәсімдерді орындамаған.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**39. ҚАРЖЫЛЫҚ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ МАҚСАТТАРЫ МЕН САЯСАТЫ**

Топтың негізгі қаржылық міндеттемелері құрамына сауда және өзге де кредиторлық берешектер кіреді. Көрсетілген қаржы құралдары ең бастысы Топтың шаруашылық қызметіне қаржыландыруды тарту үшін қолданылады. Топтың тікелей шаруашылық қызметінің нәтижесінде пайда болатын сауда дебиторлық берешегі, ақша мен ақша баламалары бар.

Топ несиелік тәуекелден, валюталық тәуекелден және өтімділік тәуекелден тұратын нарық тәуекеліне бейім. Топ басшылары шолу жасайды және осы тәуекелдерді басқару үшін қабылданатын келесі шараларды бекітеді.

Несиелік тәуекел

Топ мәмілелерді тек белгілі және несиені өтеуге қабілетті тараптармен жасайды. Топ саясатына сәйкес, коммерциялық несиені шартына қарай сауда операцияларын жасауды қалайтын барлық клиент, несиелік тексеру рәсімінен өтуге жатады. Сондай-ақ, Топқа берешекті қайтармау тәуекелін төмендетуде сенімділікті қамтамасыз ету үшін осындай сатып алушының дебиторлық берешегі үздіксіз мониторингке алынады. Тәуекелдің ең жоғары мөлшері дебиторлық берешектің теңгерімдік құны болады. Топта несиелік тәуекелдің маңызды шоғырлануы жоқ.

Топ ақша қаражаттарын, салымдарды қазақстандық және шетелдік банктерде орналастырады (16, 17-ескертпелер). Топ басшылығы төтенше несиелік тәуекелдерді алып тастау мақсатында осы банктердің кредиттік рейтингін мерзімді түрде қарайды. ҚЕХС (IFRS) 9-ға сәйкес Топ кредиттік мекемелердегі қаражаттарға несиелік залалдар резервін таныйды.

Келесі кестеде «Moody's», «Fitch Ratings» және «Standard & Poor's» агенттерінің несиенің рейтингін қолдана отыра есепті күнге банк салымдары мен ақша қаражаттары бойынша сомалар көрсетілген:

Бантер	Орналасқан жері	Рейтинг		2022 жылғы 31 желтоқсанға	2021 жылғы 31 желтоқсанға
		2022 жылғы 31 желтоқсанға	2021 жылғы 31 желтоқсанға		
«Қазақстанның Халық Банк» АҚ	Қазақстан	BB+/Тұрақты	BB+/Тұрақты	31.764.664	13.161.137
«ForteBank» АҚ	Қазақстан	BB-/Тұрақты	B+/Жағымды	25.061.488	16.309.521
«Altyn Bank» АҚ (ЕБ China Citic Bank Corporation Ltd)	Қазақстан	BBB-/Тұрақты	-	18.040.641	-
Nalyk Bank of Georgia	Грузия	BB-/Тұрақты	BB+/Тұрақты	7.443.576	2.752.725
Emirates NBD Bank PJSC	БАӘ	A+/Тұрақты	A+/Тұрақты	3.156.661	1.691.793
TBC Bank	Грузия	BB-/Тұрақты	Ba2/Тұрақты	470.052	128.245
Hellenic Bank	Кипр	BB-/Тұрақты	B1/ Жағымды	133.243	53.111
Bank of Georgia	Грузия	BB-/Тұрақты	Ba2/Тұрақты	25.908	43.612
«Москоммерцбанк» КБ	Ресей	-	-	4.159	-
«Росбанк» ЖАҚ	Ресей	-	-	2.342	-
«Сбербанк» АҚ ЕБ	Қазақстан	-	BBB-/Тұрақты	-	16.442.240
«Сбербанк России» ЖАҚ	Ресей	-	BBB/Тұрақты	-	5.832
Жиыны				86.102.734	50.588.216

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**39. ҚАРЖЫЛЫҚ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ МАҚСАТТАРЫ МЕН САЯСАТЫ (жалғасы)****Өтімділік тәуекел**

Ағымдағы өтімділікті жоспарлау құралын қолдана отыра, Топ ақша қаражаттарының тапшылық тәуекелдігіне бақылау жасайды. Осы құралдың көмегі арқылы қаржылық инвестициямен және қаржы активтерімен байланысты төлем мерзімі (мысалы, дебиторлық берешек, басқа да қаржы активтері), сондай-ақ операциялық қызметтен болатын болжамды ақша ағындары талданады.

Келесі кестеде 2022 және 2021 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша Топтың қаржылық міндеттемелері бойынша осы міндеттемелерді өтеу мерзіміне қарай шарттық дисконтталмаған төлемдер туралы ақпарат берілген.

<i>Мың теңгемен</i>	Сұраныс бойынша	1 жылдан кем	1 жылдан 2 жылға дейін	2 жылдан 5 жылға дейін	5 жылдан артық	Жиыны
2022 жылғы 31 желтоқсанға						
Алынған қарыздар	-	-	-	10.238.566	19.728.497	29.967.063
Сауда және өзге де кредиторлық берешектер	-	19.230.822	-	-	-	19.230.822
Жалдау бойынша міндеттемелер	-	986.418	111.678	103.876	383.611	1.585.583
Жиыны	-	20.217.240	111.678	10.342.442	20.112.108	50.783.468
2021 жылғы 31 желтоқсанға						
Сауда және өзге де кредиторлық берешектер	-	20.020.122	-	-	-	20.020.122
Жалдау бойынша міндеттемелер	-	1.434.031	216.564	79.630	384.927	2.115.152
Жиыны	-	21.454.153	216.564	79.630	384.927	22.135.274

Валюталық тәуекелдік

Валюталық тәуекелдікке ұшырайтын, шетел валютасымен көрсетілген активтер мен міндеттемелердің жалпы сомасы төменгі кестеде берілген.

<i>Мың теңгемен</i>	АҚШ доллары	Ресей рублі	Еуро	Өзге валюталар	Жиыны
2022 жылғы 31 желтоқсанға					
Активтер	15.061.421	34.932	7.402	1.243.603	16.347.358
Міндеттемелер	182.469	4.352	2.313	625.504	814.638
2021 жылғы 31 желтоқсанға					
Активтер	27.720.287	32.061	-	346.736	28.099.084
Міндеттемелер	1.423.305	7.880	1.295	411.507	1.843.987

Топтың операцияларымен байланысты валюталық тәуекелдерді төмендетуге ықпал ететін ресми құралдары жоқ. Топта шетел валютасында жасалатын мәмілелермен байланысты тәуекелдер бар. Ондай тәуекелдер АҚШ долларында болатын кіріске байланысты пайда болады.

Келесі кестеде Топтың салық салғанға дейінгі пайдаға (активтер мен міндеттемелердің әділ құнындағы болуы мүмкін өзгерістерге байланысты) өзге көрсеткіштердің тұрақтылығы жағдайында АҚШ доллары, ресей рублі мен еуро айырбас бағамының болуы мүмкін өзгерістеріне сезімталдығы көрсетілген. Топтың меншік капиталына әсері аз.

ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІККЕ ЕСКЕРТПЕЛЕР (жалғасы)**39. ҚАРЖЫЛЫҚ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ МАҚСАТТАРЫ МЕН САЯСАТЫ (жалғасы)**

<i>Мың теңгемен</i>	Валюта айырбас бағамының өсуі/төмендеуі	Салық салғанға дейінгі пайдаға әсер
2022 жыл		
АҚШ доллары	+21,00%	3.124.674
	-21,00%	(3.124.674)
Ресей рублі	+22,05%	6.743
	-22,05%	(6.743)
Еуро	+17,99%	915
	-17,99%	(915)
2021 жыл		
АҚШ доллары	+13,00%	3.418.608
	-10,00%	(2.629.698)
Ресей рублі	+13,00%	3.144
	-13,00%	(3.144)
Еуро	+13,00%	(168)
	-10,00%	130

Капиталды басқару

Капиталды басқаруға байланысты Топтың негізгі мақсаты тұрақты несие төлеу қабілетін қамтамасыз ету және Топ қызметін жүргізу үшін капиталдың барабар деңгейі мен акционердің пайдасын барынша көбейту. Топ капиталдың құрылымын басқарады және экономикалық жағдайдың өзгеруіне сәйкес оны өзгертеді. Топ капитал құрылымын сақтау немесе өзгерту мақсатында дивидендтерді төлеу мөлшерін реттей алады, акционерге капиталды қайтара алады немесе жаңа акцияларды шығара алады.

2022 және 2021 жылдардың 31 желтоқсанында аяқталатын жылдарда объектілерде, саясатта және капиталды басқару үдерістерінде өзгерістер болған емес.

2022 және 2021 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша Топтың айтарлықтай берешек сомасы болған жоқ. Топ есепті күнге берешектен асатын елеулі ақша қаражатына ие.

Қаржы құралдарының әділ құны

Ақша қаражаттардың, банктердегі сыалымдардың, сауда және өзге де дебиторлық берешектің, сауда және өзге де кредиторлық берешектердің және басқа да қаржылық міндеттемелердің теңгерімдік құны қаржы құралдары дерегінің қысқа мерзімді болғанына орай олардың әділ құнына шамамен тең.

40. ЕСЕП БЕРУ КҮНІНЕН КЕЙІНГІ ОҚИҒАЛАР

2023 жылғы 14 ақпанда бірлесіп бақылаудағы кәсіпорын МұнайТас (Компанияның қатысу үлесі 51%) 8,6 миллиард теңге сомасына «Кеңкияк-Атырау» мұнай құбыры учаскесінің реверсінің жобасы бойынша құрылысты жүзеге асырған мердігердің сотқа дейінгі шағымын алды. Шағымның мәні тапсырыс берушінің жоба бойынша нақты жұмсалған шығындардың келісімшарттық сомадан асып кеткен сомасын өтеуін талап ету болып табылады. МұнайТас басшылығы бұл талапты негізсіз деп санайды. МұнайТас позициясымен жауап мердігерге 2023 жылдың 21 ақпанында жіберілді.

2023 жылдың 6 наурызында ҚҚБ сессиясының қорытындысы бойынша АҚШ долларының бағамы 1 доллар үшін 432,83 теңгені құрады.